T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

KIRSAL MİMARİ GELENEKTE EĞİTİM YAPILARI: AKSEKİ – İBRADI HAVZASI ÖRNEĞİ

Eyyup DOĞAN

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2022

ANTALYA

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

KIRSAL MİMARİ GELENEKTE EĞİTİM YAPILARI: AKSEKİ – İBRADI HAVZASI ÖRNEĞİ

Eyyup DOĞAN

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZİRAN 2022

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KIRSAL MİMARİ GELENEKTE EĞİTİM YAPILARI: AKSEKİ – İBRADI HAVZASI ÖRNEĞİ

Eyyup DOĞAN

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 28/06/2022 tarihinde jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Serkan KILIÇ (Danışman)
Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS
Doç. Dr. Seda ŞİMŞEK TOLACI

ÖZET

KIRSAL MİMARİ GELENEKTE EĞİTİM YAPILARI:

AKSEKİ – İBRADI HAVZASI ÖRNEĞİ

Eyyup DOĞAN

Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Serkan KILIÇ

Haziran 2022; 112 sayfa

Eğitim, tarih boyunca toplumların sosyal, ekonomik, kültürel birikimlerini yansıtan önemli bir alan olmuştur. Türklerin Uygurlar Dönemi'nde yerleşik hayata geçmesiyle birlikte kültürel birikim oluşmaya, eğitim anlayışı gelişmeye başlamıştır. Türklerin İslamiyet'i kabulü ile eğitim, dini temelli olmuş, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde eğitim sisteminin merkezinde medreseler yer almıştır. Fakat Tanzimat Dönemi'ne kadar eğitim politikaları hep merkezlere yönelik olmuş, taşralara ulaşamamıştır. Tanzimat Dönemi ve II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitimin kırsal alanlarda yaygınlaştırılmasına yönelik fikirler ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda kırsal yerleşmelerde de bazı eğitim kurumları açılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise kırsal yerleşmelerde eğitim devletin en önemli konuları arasında olmuştur. Nüfusun büyük bir kısmının kırsal yerleşmelerde yaşadığı da göz önüne alınarak cumhuriyet politikalarının halk tarafından benimsenmesini de sağlamak amacıyla köy okullarına önem verilmiştir. 1940'lı yıllarda Köy Enstitüleri'nin de kurulmasıyla birlikte köy okullarının inşası yaygınlaşmıştır.

Akseki – İbradı Havzası, hem Osmanlı Dönemi'nde hem de Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim alanında önemli bir merkez olmuştur. Birçok eğitim kurumu açılmış, önemli şahsiyetler yetişmiştir. Bu çalışmayla Akseki – İbradı Havzası'nda kırsal mimari gelenekte inşa edilen eğitim yapıları incelenmiştir. Günümüze ulaşan ve ulaşamayan eğitim yapıları tarihsel özellikleri, mimari özellikler ve yapısal – işlevsel sorunlar açısından değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen eğitim yapılarının inşa edildikleri dönemin özelliklerini yansıtan yapılar olduğu tespit edilmiştir. Kırsal yerleşmelerde bulunan eğitim yapılarının kırdan kente göçün artmasıyla birlikte işlevini kaybettiği, bu sebeple yapıların tescil edilerek koruma altına alınması ve onarımlarının yapılarak yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir. Kırsal yerleşmelerdeki eğitim tarihinin somut örnekleri olan bu yapıların gelecek kuşaklara aktarılmasının bu sayede mümkün olabileceği değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Kırsal mimari, Eğitim yapıları, Akseki – İbradı Havzası, Eğitim tarihi.

JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Serkan KILIÇ

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Doç. Dr. Seda ŞİMŞEK TOLACI

ABSTRACT

EDUCATIONAL BUILDINGS IN RURAL ARCHITECTURAL TRADITION: THE CASE OF AKSEKI - IBRADI BASIN

Eyyup DOĞAN

MSc Thesis in Architecture Department

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Serkan KILIÇ

June 2022; 112 Pages

Educational buildings have been an important area that reflects the social, economic and cultural accumulation of societies throughout history. With the settled life of the Turks in the Uyghurs Period, cultural accumulation began to form and the understanding of education began to develop. With the acceptance of Islam by the Turks, education became religiously based, and madrasahs were at the center of the education system in the Seljuk and Ottoman Periods. However, until the Tanzimat Period, education policies were always directed towards the centers and could not reach the provinces. Tanzimat Period and During the Second Constitutional Era, ideas for the dissemination of education in rural areas emerged. In this direction, some educational institutions have started to be opened in rural settlements. In the Republican Period, education in rural settlements was among the most important issues of the state. Considering that a large part of the population lives in rural settlements, village schools were given importance in order to ensure that the republican policies were adopted by the public. With the establishment of Village Institutes in the 1940s, the construction of village schools became widespread.

Akseki – İbradı Basin has been an important center in the field of education both in the Ottoman Period and the Republican Period. Many educational institutions were opened and important personalities were trained. In this study, educational buildings built with tradition of rural architecture in the Akseki – İbradı Basin were examined. Educational buildings that have survived or not have been evaluated in terms of historical features, architectural features and structural-functional problems.

It has been determined that the educational buildings examined within the scope of the study are structures that reflect the characteristics of the period in which they were built. Educational buildings in rural settlements have lost their function with the increase in migration from rural to urban areas. Therefore, it is necessary to register and protect the structures and to re-function by repairing them. It has been evaluated that it is possible to transfer these structures, which are concrete examples of the history of education in rural settlements, to future generations.

KEYWORDS: Rural architecture, Educational buildings, Akseki – İbradı Basin, History of education.

COMMITTEE: Asst. Prof. Dr. Serkan KILIÇ

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Assoc. Prof. Dr. Seda ŞİMŞEK TOLACI

ÖNSÖZ

Tez süreci boyunca bilgi ve tecrübeleriyle daima bana yol gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Serkan Kılıç'a ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım ve desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Kemal Reha Kavas'a teşekkürlerimi sunarım. Kişisel arşivlerini paylaşarak tez kapsamında ihtiyaç duyduğum bilgi, belge ve fotoğraflara ulaşmamı sağlayan ve arazi çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen Akşahap Muhtarı Yılmaz Öztürk'e, Bucakalan Muhtarı Hüseyin Kurtel'e, Mustafa Kavasoğlu'na, Mürşit Pişkin'e ve Serkan Gedik'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez süreci boyunca yapıcı eleştirileri ve destekleriyle her daim bana yardımcı olan arkadaşım Y. Mimar Ş. Gizem Ercivan başta olmak üzere tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca her zaman, her konuda desteklerini hissettiğim aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT iii
ÖNSÖZ v
AKADEMİK BEYAN viii
SİMGELER VE KISALTMALAR ix
ŞEKİLLER DİZİNİ x
ÇİZELGELER DİZİNİ xvi
1. GİRİŞ 1
1.1. Çalışmanın Amacı 1
1.2. Çalışmanın Kapsamı 2
2. KAYNAK TARAMASI 3
2.1. Türkiye'de Eğitim Yapılarının Tarihsel Gelişim Süreci 5
2.1.1. Osmanlı Dönemi öncesinde eğitim yapıları 5
2.1.2. Osmanlı Dönemi'nde eğitim yapıları 6
2.1.2.1. Tanzimat Dönemi öncesinde eğitim yapıları 6
2.1.2.2. Tanzimat Dönemi'nde eğitim yapıları 8
2.1.2.3. II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim yapıları 10
2.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim yapıları 11
3. MATERYAL VE METOT 19
3.1. Materyal 19
3.2. Metot 19
4. BULGULAR 21
4.1. Kırsal Mimari Kavramı 21
4.2. Akseki – İbradı Havzası Özellikleri 22
4.2.1. Coğrafi özellikler 22
4.2.2. Tarihsel gelişim 23
4.2.3. Sosyoekonomik özellikler 25
4.2.4. Sosyokültürel özellikler 26
4.2.5. Geleneksel mimari özellikler 27
4.3. Akseki – İbradı Havzası'nda Günümüze Ulaşan Eğitim Yapıları 28
4.3.1 Akşahap Köy Okulu 28

4.3.2. Belenalan Köy Okulu 33
4.3.3. Büyükalan Köy Okulu 37
4.3.4. Güçlüköy Köy Okulu 40
4.3.5. Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı 45
4.3.6. Minareli Köy Okulu 48
4.3.7. Sarıhacılar Medresesi 53
4.3.8. Sarıhacılar Köy Okulu 55
4.3.9. Susuzşahap Köy Okulu 57
4.3.10. Süleymaniye Köy Okulu 62
4.3.11. Ürünlü Köy Okulu 65
4.4. Akseki – İbradı Havzası'nda Günümüze Ulaşamayan Eğitim Yapıları 69
5. TARTIŞMA 82
5.1. Yapıların Bulundukları Kırsal Yerleşmelerle İlişkisi 82
5.2. Tarihsel Özellikler ve Plan Şeması 85
5.3. Cephe Özellikleri 93
5.4. Malzeme ve Yapım Tekniği 98
5.5. Bezeme Elemanları 102
5.6. Yapısal ve İşlevsel Sorunlar 102
6. SONUÇLAR 106
7. KAYNAKLAR 108
8. EKLER 112
Ek-1. Akseki-İbradı ilçelerindeki kentsel sit alanları ve tescilli eğitim yapıları. 112
ÖZGEÇMİŞ

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Kırsal Mimari Gelenekte Eğitim Yapıları: Akseki – İbradı Havzası Örneği" adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

28/06/2022

Eyyup DOĞAN

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

cm : Santimetre

m : Metre

m^2 : Metrekare

yy : Yüzyıl

% : Yüzde

Kısaltmalar

A.K.V.K.B.K. : Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

ÇEKÜL : Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Sivas Gök Medrese planı, kesiti ve fotoğrafı 6

Şekil 2.2. Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi planı 7

Şekil 2.3. Mekteb-i Harbiye'nin 1936 yılına ait fotoğrafı 8

Şekil 2.4. Edirne Karaağaç Mektebi planı ve cephesi 12

Şekil 2.5. İnşaat Bürosu tarafından tasarlanan 60 öğrencili bir köy okulu tip projesi 12

Şekil 2.6. Köy Okulu Binası kitapçığında bulunan tip projeye ilişkin plan ve cephe 13

Şekil 2.7. Lihotzky tarafından hazırlanan farklı büyüklükte tek sınıflı köy okulu planları 13

Şekil 2.8. Lihotzky tarafından hazırlanan okul ve çevresine yönelik düzenleme..... 14

Şekil 2.9. Köy Enstitüleri'nin kurulduğu merkezler..... 15

Şekil 2.10. Aksu Köy Enstitüsü derslik binası planı ve görünüşleri..... 15

Şekil 2.11. Aksu Köy Enstitüsü atölye binası planı ve görünüşleri..... 15

Şekil 2.12. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan sıcak iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları planı..... 16

Şekil 2.13. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan sıcak iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları görünüşleri 16

Şekil 2.14. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk ve ılıman iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları 17

Şekil 2.15. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları..... 17

Şekil 3.1. Akseki ve İbradı ilçelerinin haritadaki yerleri 19

Şekil 4.1. Akseki ilçesinin fiziki haritası 22

Şekil 4.2. İbradı ilçesinin fiziki haritası..... 23

Şekil 4.3. Pisidya Bölgesi ve komşularını gösteren "Barrington Atlas"..... 24

Şekil 4.4. Düğmeli duvar tekniğiyle inşa edilmiş yapı örnekleri..... 28

Şekil 4.5. Düğmeli duvar yapım tekniği 29

Şekil 4.6. Akşahap kentsel sit paftası 30

Şekil 4.7. Akşahap Köy Okulu bodrum kat planı 30

Şekil 4.8. a) Akşahap Köy Okulu rölöve zemin kat planı; **b)** Restitüsyon zemin kat planı. 30

Şekil 4.9. Akşahap Köy Okulu kuzey ve doğu cepheleri restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 30

Şekil 4.10. Akşahap Köy Okulu kuzey ve batı cepheleri restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 31

Şekil 4.11. Akşahap Köy Okulu güney ve batı cepheleri restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 31

Şekil 4.12. Akşahap Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 31

Şekil 4.13. Akşahap Köy Okulu öğretmen lojmanı oda restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 32

Şekil 4.14. Akşahap Köy Okulu giriş holü restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 32

Şekil 4.15. Akşahap Köy Okulu derslik restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları 32

Şekil 4.16. Belenalan Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 33

Şekil 4.17. Belenalan kentsel sit paftası 34

Şekil 4.18. Belenalan Köy Okulu'nun bodrum kat planı 35

Şekil 4.19. Belenalan Köy Okulu'nun zemin kat planı 35

Şekil 4.20. a) Belenalan Köy Okulu kuzey ve batı cepheleri; **b)** Güney ve doğu cepheleri 35

Şekil 4.21. Belenalan Köy Okulu giriş kapıları 36

Şekil 4.22. Belenalan Köy Okulu derslikleri 36

Şekil 4.23. Belenalan Köy Okulu giriş holü 36

Şekil 4.24. Büyükalan Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 37

Şekil 4.25. a) Büyükalan Köy Okulu öğrencilerine ait eski bir fotoğraf; **b)** Büyükalan Köy Okulu'nun göründüğü eski bir fotoğraf 38

Şekil 4.26. Belenalan kentsel sit paftası 39

Şekil 4.27. Büyükalan Köy Okulu'nun yıkıntısı 39

Şekil 4.28. Büyükalan Köy Okulu'na ait duvar izleri 39

Şekil 4.29. Büyükalan Köy Okulu'na ulaşımı sağlayan taş döşeme yollar 40

Şekil 4.30. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu öğrencilerinin bulunduğu eski bir fotoğraf.. 41

Şekil 4.31. Güçlüköy kadastral pafta 41

Şekil 4.32. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu zemin kat planı 42

Şekil 4.33. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu güney cephesi; **b)** Kuzey cephesi 43

Şekil 4.34. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu batı cephesi; **b)** Doğu cephesi 43

Şekil 4.35. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu derslikleri 43

Şekil 4.36. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu giriş holü; **b)** Giriş holünde bulunan Antalya haritası 44

Şekil 4.37. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak mekânı ocaklık; **b)** Öğretmen lojmanına ait oda 44

Şekil 4.38. a) Güzelsu'da bulunan Mecidiye Medresesi'nin onarım talebiyle ilgili belge; **b)** Akseki Mecidiye Medresesi'ne 1845 senesinde Abdülmecit tarafından gönderilen arma 45

Şekil 4.39. Güzelsu kentsel sit paftası 46

Şekil 4.40. Mecidiye Medresesi'ne ait geç dönem ek yapısının restitüsyon planı 47

Şekil 4.41. Mecidiye Medresesi'ne ait geç dönem ek yapısı kuzey ve güney cepheleri 47

Şekil 4.42. Mecidiye Medresesi'ne ait geç dönem ek yapısının 2015 yılına ait fotoğrafı 48

Şekil 4.43. a) Minareli köyünün dokusunu gösteren eski bir fotoğraf; **b)** Minareli Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 49

Şekil 4.44. Minareli kadastral pafta 49

Şekil 4.45. Minareli Köy Okulu bodrum kat planı 49

Şekil 4.46. a) Minareli Köy Okulu rölöve zemin kat planı; **b)** Restitüsyon zemin kat planı 50

Şekil 4.47. a) Minareli Köy Okulu güney cephesi; **b)** Güney ve batı cephesi 51

Şekil 4.48. a) Minareli Köy Okulu doğu cephesi; **b)** Kuzey cephesinde yer alan muhdes WC 51

Şekil 4.49. a) Minareli Köy Okulu giriş holü; **b)** Derslik 52

Şekil 4.50. Minareli Köy Okulu işlik mekânı 52

Şekil 4.51. a) Öğretmen lojmanı mutfak mekânında bulunan ahşap ocaklık; **b)** Öğretmen lojmanı oda 52

Şekil 4.52. a) Sarıhacılar genel görünüm eski bir fotoğraf; **b)** Okul yapısının köşesinden Sarıhacılar cami 53

Şekil 4.53. Sarıhacılar'da bulunan medreseye ait eski bir fotoğraf 54

Şekil 4.54. Sarıhacılar kentsel sit paftası 54

Şekil 4.55. Sarıhacılar'da bulunan medresenin günümüzdeki fotoğrafları 55

Şekil 4.56. Sarıhacılar'a ait eski bir fotoğraf (sağda köy okulu görünmekte) 55

Şekil 4.57. a) Sarıhacılar'a ait eski bir fotoğraf (sağda okul yapısı); **b)** Okul yapısının 2007 yılına ait bir fotoğrafı 56

Şekil 4.58. Sarıhacılar Köy Okulu 1930-1931 eğitim yılına ait bir tasdikname 56

Şekil 4.59. Yapının bodrum ve zemin kat restitüsyonu 57

Şekil 4.60. Sarıhacılar Okulu'nun yıkıntısına ait günümüz fotoğrafları 57

Şekil 4.61. Susuzşahap köyüne ait eski bir fotoğraf (solda okul yapısı bulunmakta) 58

Şekil 4.62. a) Susuzşahap köyüne ait eski bir fotoğraf; **b)** Köyün cami ve okulunu gösteren eski bir fotoğraf 58

Şekil 4.63. Susuzşahap kadastral pafta 58

Şekil 4.64. Susuzşahap Köy Okulu'na ait rölöve ve restitüsyon planları 59

Şekil 4.65. a) Susuzşahap camii ve okul; **b)** Köy okulunun güney ve batı cepheleri 60

Şekil 4.66. a) Susuzşahap Köy Okulu kuzey cephesi; **b)** Doğu cephesi 60

Şekil 4.67. Susuzşahap Köy Okulu derslikleri 60

Şekil 4.68. Susuzşahap Köy Okulu öğretmen lojmanına ait odalar 61

Şekil 4.69. a) Susuzşahap Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak mekânında bulunan ocaklık; **b)** Öğretmen lojmanında yapılan raspa sonucu ortaya çıkan moloz taş duvar .. 61

Şekil 4.70. Süleymaniye köyüne ait eski bir fotoğraf 62

Şekil 4.71. Süleymaniye koruma paftası 62

Şekil 4.72. Süleymaniye Köy Okulu zemin kat planı 63

Şekil 4.73. Süleymaniye Köy Okulu güney cephesi 64

Şekil 4.74. a) Süleymaniye Köy Okulu batı cephesi; **b)** Kuzey cephesi 64

Şekil 4.75. Süleymaniye Köy Okulu'nun müze olarak işlevlendirilen derslikleri 64

Şekil 4.76. Süleymaniye Köy Okulu öğretmen lojmanına ait derslikler 65

Şekil 4.77. a) Ürünlü köyü cami ve çevresini gösteren eski bir fotoğraf; **b)** Ürünlü Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 66

Şekil 4.78. Ürünlü kentsel sit paftası 66

Şekil 4.79. Ürünlü Köy Okulu planları 67

Şekil 4.80. a) Ürünlü Köy Okulu güney ve batı cepheleri; **b)** Kuzey ve doğu cepheleri 68

Şekil 4.81. Ürünlü köy okulu derslikleri 68

Şekil 4.82. Ürünlü Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak ve oda mekanları 68

Şekil 4.83. Akseki Ortaokulu'nun temel atma töreninde bulunan dönemin milletvekillerinden Aksekili Rasih Kaplan (1944 – 1947 yılları) 69

Şekil 4.84. Akşahap İlkokulu'nun 1939 yılına ait fotoğrafı 70

Şekil 4.85. Başlar Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 71

Şekil 4.86. Çaltılıçukur Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 72

Şekil 4.87. Çanakpınar Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 72

Şekil 4.88. Emiraşıklar Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 73

Şekil 4.89. Geriş Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 74

Şekil 4.90. Günyaka Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 75

Şekil 4.91. a) Güzelsu Yatılı Bölge Okulu'na ait eski bir fotoğraf; **b)** Güzelsu Yatılı Bölge Okulu'na ait bir çizim 75

Şekil 4.92. Güzelsu Yukarı Mektep 76

Şekil 4.93. Hocaköy Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf 76

Şekil 4.94. İbradı'da bir dönem medrese olarak da kullanıldığı bilinen Sururi Paşa Konağı 77

Şekil 4.95. Kepezbelen Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf..... 78

Şekil 4.96. Ormana İlkokulu'na ait eski bir fotoğraf..... 79

Şekil 4.97. Lemi Merey – Nilgün Aydoğmuş tarafından hazırlanan Ormana Medresesi'ne yönelik restitüsyon denemesi..... 79

Şekil 4.98. 1939 – 1940 Öğretim yılında Sadıklar Köy Okulu..... 80

Şekil 4.99. a) Ürünlü köyünde yapımına başlanan medreseyle ilgili yardım talebine dair belge; **b)** Ürünlü'de bulunan medrese yapısına ait olduğu tahmin edilen eski bir fotoğraf..... 81

Şekil 5.1. Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan eğitim yapılarının tescil durumu grafiği..... 85

Şekil 5.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Akseki – İbradı Havzası'ndaki eğitim yapılarının yapım yılları grafiği. 89

Şekil 5.3. Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan köy okullarının derslik sayıları grafiği. 92

Şekil 5.4. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının yapı malzemeleri. 101

Şekil 5.5. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının yapım teknikleri..... 101

Şekil 5.6. a) Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının pencere kapağında bulunan kaplumbağa motifi; **b)** Minareli Köy Okulu'nun ahşap ocaklığı..... 102

Şekil 5.7. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapılarının yapısal durumları..... 104

Şekil 5.8. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapılarının mevcut işlevsel durumları. 105

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Akseki ve İbradı ilçelerinin yıllara göre nüfusları 26

Çizelge 5.1. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan eğitim yapılarının yakın çevresiyle ilişkisi 83

Çizelge 5.2. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan Osmanlı Dönemi eğitim yapılarının yapım yılları ve banileri 86

Çizelge 5.3. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan Cumhuriyet Dönemi eğitim yapılarının yapım yılları 87

Çizelge 5.4. Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp plan şemasına ulaşılabilen eğitim yapıları 89

Çizelge 5.5. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının giriş cepheleri 93

Çizelge 5.6. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının cephe düzenleri 97

Çizelge 5.7. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının malzeme ve yapım teknikleri 99

Çizelge 5.8. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapılarının yapısal durumları 104

1. GİRİŞ

Eğitim tarih boyunca toplumların günlük yaşantısı, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleriyle doğrudan ilişki içerisinde olmuştur. Türklerin Uygurlar Dönemi'nde yerleşik hayata geçmesiyle birlikte kültürel birikimin sonucu olarak sistematik bir eğitim anlayışı gelişmeye başlamıştır. Müslümanlığın kabul edilmesiyle birlikte ise din temelli eğitim, merkezi hale gelmiştir. Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde de eğitim, medrese eğitimi çevresinde şekillenmiştir. Nüfusun büyük bir kısmının kırsal yerleşmelerde yaşamasına rağmen Tanzimat Dönemi'ne kadar eğitim genellikle merkezlerde verilebilmiş, taşraya götürülememiştir. Tanzimat Dönemi ve II. Meşrutiyet Dönemi'nde kırsal yerleşmelerde eğitim yapılarının yaygınlaştırılmasına yönelik fikirler ortaya çıkmış, yeni kararlar alınmıştır. Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte ise kırsal yerleşmelerde eğitim, dönemin politikalarının halk tarafından benimsenmesi için devletin en önemli konularından birisi olmuştur. Hızlı bir şekilde köy okullarının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Kırsal yerleşmelerde inşa edilecek eğitim yapılarına yönelik fikirlerin olgunlaşması ve yapı sayısının artması 1940'lı yıllarda köy enstitülerinin kurulmasıyla mümkün olmuştur. Ülkemizde eğitim yapılarının tarihi incelendiğinde kırsal yerleşmelerdeki eğitimin hem Osmanlı Dönemi hem de Cumhuriyet Dönemi'nde oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Kırsal yerleşmelerde 1950'li yıllardan itibaren başlayan istihdam sorunu kırdan kente göçün artmasına neden olmuş, nüfus yoğunluğu oldukça azalmıştır. Bu nedenle kırsal yerleşmelerde bulunan kültürel miras yapıları da özgünlüğünü kaybetme ve yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Kırsal yerleşmelerde bulunan eğitim yapılarının da benzer şekilde bu durumdan etkilendiği değerlendirilmektedir.

Akseki – İbradı Havzası, Osmanlı Dönemi'nde birçok kadı, vali, sadrazam gibi din ve devlet adamının yetiştiği bir ilim merkezi olmuştur. Sosyokültürel olarak önemli bir birikime sahip bu bölgede Cumhuriyet Dönemi'nde de birçok köy okulu hızla inşa edilmiş, önemli şahsiyetler yetişmiştir.

Bu nedenlerle çalışma kapsamında özgün geleneksel mimari dokuya sahip Akseki – İbradı Havzası'nda kırsal mimari gelenekte bulunan eğitim yapıları araştırılmış, mimari özellikleri ortaya koyulmuştur. Günümüze ulaşan ve ulaşamayan eğitim yapıları inşa edildikleri dönem özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Kırsal yerleşmelerde bulunan eğitim yapıları inşa edildikleri dönemin özelliklerini yansıtan önemli yapı gruplarıdır. Ülkemizde kırsal yerleşmelerde bulunan birçok yapı grubu gibi eğitim yapıları da terk edilme, yıkılma gibi tehlikelerle karşı karşıyadır. Akseki – İbradı Havzası ise özgün geleneksel mimari dokusunu belirli ölçüde korumuştur. Ayrıca Akseki – İbradı Havzası, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim konusunda önemli yere sahip bir bölgedir.

Bu çalışmayla Akseki – İbradı Havzası'nda kırsal mimari gelenekte inşa edilen eğitim yapılarına yönelik eski fotoğraf, belge ve arşiv taramalarının gerçekleştirilerek mimari özelliklerinin ortaya koyulması, belgelenmesi, karşılaştırılması ve inşa edildikleri dönemin özellikleriyle birlikte ele alınması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ülkemizdeki

kırsal yerleşmelerde bulunan eğitim yapılarının özelliklerinin eğitim konusunda tarihte önemli bir merkez haline gelmiş olan Akseki – İbradı Havzası örneği üzerinden incelenmesi hedeflenmektedir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmanın kapsamını, Akseki – İbradı Havzası'ndaki eğitim yapılarının gelişim sürecinin ortaya koyulması amacıyla kırsal mimari gelenekte inşa edildiği bilinen eğitim yapıları oluşturmaktadır. Akseki ve İbradı ilçelerinde geleneksel ve yerel yapım tekniğinden uzaklaşan ve Cumhuriyet Dönemi özelliklerini göstermeyen betonarme birçok okulun olduğu literatür araştırmaları ve sözlü görüşmeler sonucunda görülmüştür. Fakat tez konusu kırsal mimari gelenekte inşa edilmiş eğitim yapılarıyla sınırlandırılmıştır.

Çalışma alanı içerisinde Osmanlı Dönemi öncesinde inşa edildiği bilinen herhangi bir eğitim yapısı tespit edilememiştir. Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edildiği bilinen eğitim yapıları ise günümüze ulaşan ve günümüze ulaşamayan eğitim yapıları olarak iki başlık altında ele alınmıştır.

Günümüze ulaşan eğitim yapıları arasında biri Sarıhacılar Medresesi, diğeri ise Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı olmak üzere iki adet Osmanlı Dönemi'nde inşa edildiği bilinen yapı ve dokuz adet Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edildiği bilinen köy okulu yapısı incelenmiştir. Bu yapıların dışında Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edildiği bilinen birçok günümüze ulaşmayan yapı tespit edilmiş ve incelenmiştir.

2. KAYNAK TARAMASI

Türkiye'de eğitim yapılarının tarihsel gelişimi, Akseki – İbradı Havzası'nın özellikleri ve geleneksel mimarisine yönelik literatür araştırmaları yapılmıştır. Osmanlı Dönemi öncesindeki eğitim yapılarına ilişkin Gündüz (2020)'ün "Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi" isimli kitabın, Özkan (2020)'a ait "İslam Öncesi, İslami Döneme Geçiş, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Kuruluş Dönemlerinde Eğitim" ve Gündüz (2020)'e ait "İslam Öncesi, Osmanlı Klasik Döneminde Medrese Dışı Eğitim Kurumları" başlıklı kitap bölümlerinden yararlanılmıştır.

Osmanlı Dönemi'ndeki eğitim yapılarının çeşitleri, eğitim sistemi ve dönemin politikalarını ortaya koymak için Doğan (1997)'ın "Osmanlı Eğitim Kurumları Ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili" başlıklı makalesinden, Tekeli (2011)'nin "Türkiye İçin Eğitim Yazıları" isimli kitabından, Sakaoğlu (2003)'nun "Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi" isimli kitabından, Akyüz (2008)'ün "Türk Eğitim Tarihi" isimli kitabından ve Tekeli ve İlkin (1999)'in "Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü" başlıklı çalışmasından yararlanılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra eğitim alanında ortaya koyulan düşünceler, politikalar ve kırsal alanlarda inşa edilmeye başlanan eğitim yapılarıyla ilgili Tonguç (2021)'un "Canlandırılacak Köy" isimli kitabından, Baysal (2006)'ın "Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Mekânına Bakış ve Köy Enstitülerinde Mekânsal Deneyimler" başlıklı yüksek lisans tezinden ve Çetin ve Kahya (2017)'nın "Kırda Bir Modernleşme Projesi Olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen Örnekleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi" başlıklı makaleden yararlanılmıştır.

Tez kapsamında ele alınan Akseki – İbradı Havzası'nın özellikleri incelenmiştir. Bölgenin coğrafi özelliklerini inceleyen, Hadimli (2008)'nin "Akseki İlçesi'nin Coğrafyası" başlıklı doktora tezinden, Şimşek (2013)'in "İbradı (Antalya) İlçesi'nin Fiziki Coğrafyasının Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Metodolojisi ile İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden ve "Ben Akseki'yim" isimli kitabın Sarıkaya (2015)'nın "Akseki ve Çevresinin Coğrafyası ve Jeolojisi" başlıklı bölümünden yararlanılmıştır. Bölgenin tarihsel gelişimi konusunda "Ben Akseki'yim" isimli kitabın, Adak vd. (2015)'ın "İlkçağda Akseki Bölgesi", Bakırcılar ve Durgun (2015)'un "Osmanlı Dönemi'nde Akseki'ye Genel Bir Bakış", ve Eravşar (2015)'ın "Akseki ve Çevresindeki Selçuklu Dönemi İzleri" ve Akın Zorba (2015)'nın "Cumhuriyet Dönemi Aksekisi'nden Notlar" başlıklı bölümlerinden, Bakkal (2019)'ın "Antalya Selçuklu Kervansarayları" başlıklı makalesinden yararlanılmıştır. Akseki – İbradı Havzası'nın sosyoekonomik özelliklerinin ortaya koyulmasında Hadimli (2008)'nin "Akseki İlçesi'nin Coğrafyası" başlıklı doktora tezinden ve Ceylan (2007)'ın "Antalya'nın Akseki ve Elmalı İlçelerindeki Türk Dönemi Sivil Mimarlık Örneklerindeki Süsleme Özellikleri" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Akseki – İbradı Havzası'nın sosyokültürel özelliklerinin incelenmesinde ise Özkaynak (1954)'ın "Akseki Kazası Tarih-Coğrafya-Turizm-Biyoğrafya" isimli kitabından, Sümbül (1989)'ün "Evliya Çelebi Gibi Geze Geze… Akseki Kazası ve Köyleri" isimli kitabından ve TÜİK verilerinden yararlanılmıştır. Akseki – İbradı Havzası'nın geleneksel mimari özelliklerinin ortaya koyulmasında ise Başarır (2001)'ın "Akseki Hacıgüzeller Evi" başlıklı yüksek lisans tezinden, Yeşildal (2008)'ın "Ürünlü Köyü Sivil Mimari Örneği Yapıların Yapım Sistemlerinin

İncelenmesi" başlıklı tezinden ve Kavas (2009)'ın Environmental Aesthetics of the Rural Architectural Tradition in the Mediterranean Highlander Settlement: the Case Study of Ürünlü" isimli doktora tezinden yararlanılmıştır.

Tez kapsamında Akseki – İbradı Havzası'nda incelenen okullara ait bilgi, belge ve fotoğraflara ulaşmak için bu konudaki yayınlar ve arşivler taranmıştır. Bu kapsamda bölgenin tarihi ve kültürel birikimi açısından önemli üç ana kaynak olan; Özkaynak (1954)'a ait "Akseki Kazası Tarih-Coğrafya-Turizm-Biyoğrafya" isimli kitap, Enhoş (1974)'a ait "Bütün Yönleriyle Akseki ve Aksekililer" isimli kitap ve Sümbül (1989)'e ait "Evliya Çelebi Gibi Geze Geze… Akseki Kazası ve Köyleri" isimli kitap taranmış, köyler ve köylerdeki eğitim yapılarıyla ilgili bilgiler ortaya koyulmuştur. Ayrıca Güçlüköy'de bulunan yapıların mimarisini belgeleyerek inceleyen Binici Tatar (2019)'a ait "Fersin (Güçlüköy) Köyü Monografisi" başlıklı yüksek lisans tezinden, Güzelsu'daki eğitim yapılarını da kapsayacak şekilde Güzelsu kırsal yerleşmesinin tümünü inceleyen Ercivan (2020)'a ait "Antalya İli Akseki İlçesi Güzelsu Kırsal Yerleşmesinin Bütünleşik Koruma Kapsamında İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden, Süleymaniye Köy Okulu'nun mimarisi ve onarımı ile ilgili bilgiler sunan Erbaş (2013)'a ait "Geleneksel Yerleşkelerde Kullanıcı Müdahaleleri: Süleymaniye Örneği" başlıklı makaleden, İbradı Sururi Medresesi hakkında bilgiler barındıran Akdemir (2017)'in "Ali Sururi Paşa" başlıklı makalesinden, Ormana'da bulunan ilkokula yönelik Özbal (2017)'ın "Bir Toplumun Anatomisi - Çağlar İçinde Bir Dağ Köyü: Ormana" isimli kitabından, medreseye yönelik ise Günay (2017)'ın "Ormana: Toroslarda Bir Köy" isimli kitabından yararlanılmıştır. Sadıklar'da bulunan ilkokul ve medrese yapılarıyla ilgili Başarır (2001)'ın "Akseki, Hacıgüzeller Evi" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Ayrıca Osmanlı Dönemi'nde Akseki ve İbradı'da bulunan bazı eğitim yapılarıyla ilgili Kurşun Tükenmez (2021)'in "Akseki Tarih ve Kültür Sempozyumu" kapsamında hazırlanan "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Akseki'de Eğitim" başlıklı sunumdan yararlanılmıştır. Bu çalışmaların yanı sıra Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivi'nden yararlanılmıştır. Ayrıca bölgeye yönelik eski birçok fotoğrafın derlendiği "Aksekililer Yardımlaşma Derneği" arşivinden ve bölge halkının kişisel arşivlerinden yararlanılmıştır.

Türkiye'de kırsal yerleşmelerde bulunan eğitim yapılarını içeren çalışmalar bulunmaktadır. Özbek (2013), "Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1945) Kayseri'de Okul Yapıları" başlıklı makalesinde Nize Köyü İlkokulu, Artmak Köyü İlkokulu, Kızık Köyü Mektebi, Cin Ahmet Köyü İlköğretim Okulu ve Turan Köyü İlköğretim Okulu gibi köy okulu yapılarını incelemiştir. Bu inceleme sonucunda bazı köy okullarının Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından hazırlanarak yarışmada birinci seçilen tip projelerden olduğu, bazı köy okulları yapılarının ise Cumhuriyet Dönemi tasarımlarına uygun olarak benzer plan tipinde inşa edildiği belirtilmiştir (Özbek 2013).

Durmuş (2016), "Bursa'daki Eğitim Yapılarının Modern Mimarlık Mirası ve Tescil Gerekçeleri Kapsamında İncelenmesi (1920-1970)" başlıklı yüksek lisans tezinde, Bursa'da Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiş olan Ormankadı Köyü İlkokulu ve Beylik Köyü İlkokulu yapılarına yer vermiştir.

Alpandiner (2019), "İzmir'de Cumhuriyet Döneminde ve Öncesinde Yapılan Eğitim Yapılarının İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinde, kentte yer alan eğitim yapılarının yanı sıra, 1893 yılında inşa edilen Torbalı Büyükdere Hamidiye Mektebi ve

Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiş olan Bayındır – Eski Çıplak Köy Okulu, Ödemiş Lübbey Köy Okulu ve Tire Boynuyoğun Köy Okulu yapılarını da incelemiştir. Alpandiner (2019), yapıların köy veya kentte yer almaları ile yapım yıllarının mimari biçimlenişlerini etkilediğini; kentsel alandaki yapıların kırsal alanda bulunan yapılara göre anıtsallık özelliklerinin daha çok olduğunu ve dönem mimarisinin daha çok yansıtıldığını vurgulamaktadır.

Aktürk (2020) ise "Atıl Köy Okullarının Yeniden İşlevlendirilmesi: Çanakkale Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında Cumhuriyet Dönemi'nde Çanakkale'nin kırsal yerleşimlerinde inşa edilmiş olan Adatepe Taş Mektep, Seddülbahir Köy Okulu, Behramlı Köy Okulu, Kocadere Köy Okulu ve Kumköy Köy Okulu gibi yapılara yer vermiştir. Aktürk (2020), âtıl durumda olan bu yapıların yeniden işlevlendirilmesine yönelik öneriler getirmiştir.

Kavas (2020), "Mersin'de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi" başlıklı yüksek lisans tezinde birçok yapıyı incelemiş, yapıları mimari özellikleri açısından karşılaştırmıştır. Kavas (2020), bazı yapıların Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından hazırlanarak yarışmada birinci seçilen tip projelerden olduğu, bazılarının ise döneminin özelliklerini gösteren benzer planlardan oluştuğunu belirtmiştir.

2.1. Türkiye'de Eğitim Yapılarının Tarihsel Gelişim Süreci

2.1.1. Osmanlı Dönemi öncesinde eğitim yapıları

Türklerin tarih boyunca eğitim alanındaki görüşlerinin ve uygulamalarının, yaşam şekilleri ve gelenekleriyle doğrudan ilişkisinin olduğu görülmektedir. İslamiyet'in kabulü öncesi Türk Devletleri'ndeki eğitim anlayışına bakıldığında göçebe hayatın kalıcı bir kültür oluşumuna engel olduğu değerlendirilmektedir. Uygurlara kadar olan süreçte gelişmiş bir alfabenin ve yazılı eserlerin bulunduğu görülmektedir. Fakat bu dönemde sistemli bir eğitimden söz etmek mümkün değildir. Uygurlar Dönemi'nde ise hem yerleşik hayata geçilmesi hem de yeni dini inançların şekillenmesi, sistematik bir eğitim anlayışının oluşmaya başlamasına neden olmuştur (Özkan 2020).

Türklerin Müslümanlığı kabul etmesiyle birlikte eğitim anlayışı da din temelli gelişim göstermiştir. Karahanlılar ve Gazneliler Dönemi'nde İslami eğitim kurumlarının ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Karahanlılar Dönemi'nde yaygınlaşmaya başlayan medreselerde daha çok temel İslami ilimlerin verildiği, tıp, hukuk gibi ilimlerin ise medrese dışında verildiği bilinmektedir. Bu dönemde dünya eğitim tarihinde önemli yeri olan Farabi, İbn-i Sina, Biruni, Kaşgarlı Mahmud ve Ahmet Yesevi gibi birçok bilim insanı yetişmiştir (Özkan 2020).

Selçuklular ve Beylikler Dönemi'ne gelindiğinde medreseler, eğitim kurumlarının merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde medreseler yerel ve mahalli olmaktan çıkmış, devletle bütünleşmiş kamusal yapılar haline gelmiştir. Ayrıca bu medreselerde İslami ilimlerin yanı sıra fenni ilimlerin de verildiği bilinmektedir. Bu dönemde Sivas Gök Medrese, Konya İnce Minareli Medrese, Erzurum Çifte Minareli Medrese gibi çok sayıda anıtsal ve nitelikli medreseler inşa edilmiştir (Özkan 2020).

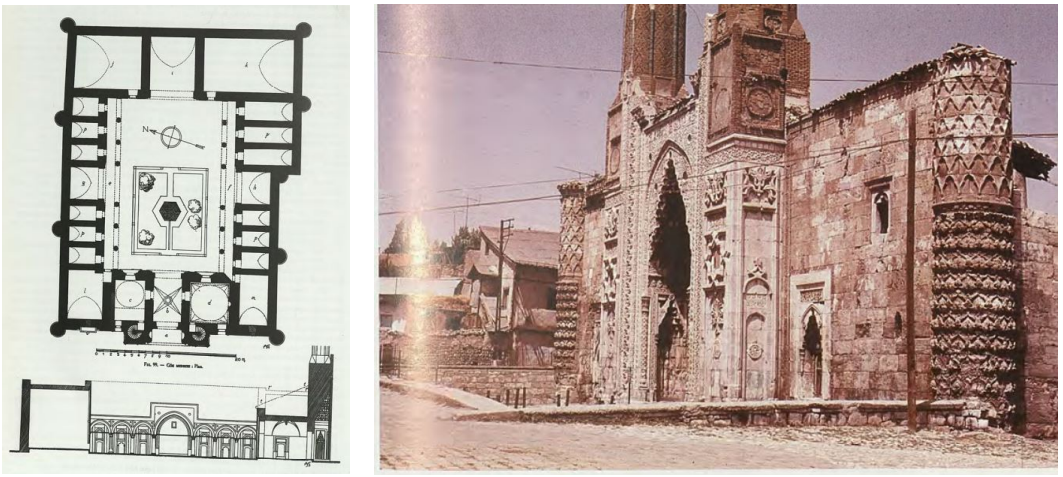

Şekil 2.1. Sivas Gök Medrese planı, kesiti ve fotoğrafı (Tuncer 2008)

Selçuklular Dönemi'nde medrese dışında da birçok eğitim kurumu bulunmaktadır. Örneğin camiler, özellikle medreseler kurulmadan önce ibadet mekânı olmasının yanı sıra temel dini bilgilerin öğretildiği eğitim mekânları haline de gelmiştir. Ayrıca birer sağlık yapısı olan darüşşifalar, aynı zamanda tıbbi ilimlerin öğretildiği medrese şeklindeki kurumlardır. Bunun yanı sıra Selçuklular Dönemi'nde şehzadelerin ve devlet adamı çocuklarının eğitildiği "atabeylik" ve "lalalık" kurumları gelişmiştir (Özkan 2020).

2.1.2. Osmanlı Dönemi'nde eğitim yapıları

2.1.2.1. Tanzimat Dönemi öncesinde eğitim yapıları

Sıbyan Mektepleri: Mahalle mektebi, mektephane, muallimhane gibi isimlerle de bilinen sıbyan mektepleri, 5-7 yaşlarından 10-12 yaşlarına kadar çocukların temel eğitim gördüğü kurumlardır. Çoğunlukla kız ve erkek çocukları birlikte eğitim görse de ayrı ayrı sıbyan mektepleri de bulunabilmektedir. Sıbyan mekteplerinin hocalığını genellikle cami hocası veya müezzini yapmaktadır. Merkezi bir eğitim sistemi bulunmayan sıbyan mekteplerinde hocaların kadılar, vakıf yöneticileri veya mahalle sakinleri tarafından görevlendirildiği bilinmektedir. Sıbyan mekteplerinin öncelikli amacı, temel İslami bilgilerin ve Kur'an'ın okunuşunu öğretmektir (Gündüz 2020).

Sıbyan mekteplerinin herhangi bir öğretim süresinin olmadığı gibi herhangi bir makam tarafından düzenlenen öğretim programının da olmadığı bilinmektedir. Fakat okulu bitirmek için Kur'an'ı en az bir defa hatmetmek gerektiği bilinmektedir (Doğan 1997). Sıbyan mekteplerini tamamlayan çocukların hocanın yönlendirmesiyle kasaba ve şehirlerde medrese eğitimine başlatıldığı bilinmektedir (Gündüz 2020).

Sıbyan mekteplerine devamı zorunlu tutan ilk gelişme II. Mahmud zamanında yaşanmıştır. Fakat bu zorunluluk İstanbul, Edirne ve Bursa gibi iller dışında sağlanamamış, bu illerde dahi yeterince uygulanamamıştır. Sıbyan mekteplerinin ıslah edilerek eğitimin zorunlu hale getirilmesi, eğitim programıyla ilgili talimatların alınması ve uygulanması Tanzimat Dönemi'nde mümkün olabilmiştir. 1869 yılındaki Maarif-i

Umumiye Nizamnamesi'ne göre eğitimde kapsamlı reform kararları alınmıştır (Soydan 2013).

Medreseler: Sıbyan mektepleri gibi din temelli eğitim veren medreseler, Osmanlı Dönemi'nde de eğitimin merkezi durumundadır. Genellikle vakıf kuruluşu olan medreselerin giderleri de vakfiyeleri doğrultusunda karşılanmıştır (Demiralp 1997). İstanbul'un fethiyle birlikte birçok medrese inşa edilmiştir. 15. ve 16. yüzyılda ise Osmanlı topraklarının Anadolu'nun tamamını kapsayıp Suriye, Irak, Mısır gibi coğrafyalara uzanmasıyla fethedilen yerlerde mevcut medreselerin vakıfları kayıt altına alınmış, ihtiyaca göre de yeni vakıf tahsis edilmiştir (Atçıl 2020).

Osmanlı Dönemi'ndeki medreseler genel medreseler ve ihtisas medreseleri olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kadı, müderris ve müftü yetiştirmeye yönelik olan genel medreselerde temel olarak İslami bilimler okutulduğu, bunun yanı sıra fen bilimlerinin de yer aldığı bilinmektedir. İhtisas Medreseleri ise İslami ve çeşitli bilimlerde uzmanlaşmış kişiler yetiştirmek için kurulmuştur. İhtisas Medreseleri, daru'l hadisler, daru'l kurralar ve tıp medreseleri olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır (Demiralp 1997).

Osmanlı Dönemi medreselerinin, öncülü olan Anadolu Selçuklu medreselerinin devamı olarak mimari mirasın geliştirilerek sürdürüldüğü değerlendirilmektedir. Anadolu Selçuklu örneklerinden farklı olarak Osmanlı Dönemi'nde medreselerin daha çok bir külliyenin parçası olduğu görülmektedir (Kılıç ve Gerengi 2019).

Medreseler, 18. yüzyılda bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin Osmanlı'ya gelişini sağlayamamıştır. Medreselerin eğitim sistemi içerisindeki önemi giderek azalmıştır. 19. yüzyıldan itibaren medreseler, eğitim alanının en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde medreselere yönelik getirilen yenilik ve ıslahatların da yeterli olmadığı belirtilmektedir. Medreseler, 3 Mart 1924'te ilan edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Maarif Vekâleti'ne devredilmiş, ardından kapatılmıştır.

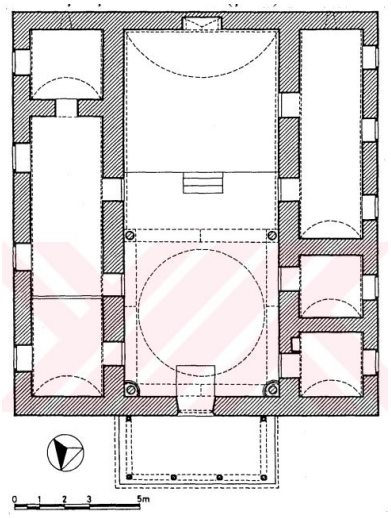

Şekil 2.2. Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi planı (Demiralp 1997)

Saray Mektepleri (Enderun): Osmanlı Dönemi'nde halka yönelik olan sıbyan mektepleri ve medreseler dışında saray çocuklarının eğitimine yönelik saray mektepleri (Enderun mektepleri) bulunmaktadır. Bu mekteplerde daha çok devlet adamı ve askeri idareciler yetiştirilmektedir. Aileleriyle ilgisi kalmamış olan gayrimüslim çocukların alınıp önce Türk ailelerin yanında Türkçe ve temel İslami bilgiler öğretildiği, daha sonra Enderun mektebine başlatıldığı bilinmektedir. Yatılı olan Enderun mektebinde eğitimin 14 yıl sürdüğü ve Türkçe, edebiyat, coğrafya, harita yapımı, tarih, hattatlık, minyatür sanatı, mimarlık, musiki gibi çeşitli birçok dersin okutulduğu bilinmektedir. Saray mekteplerinin Osmanlı Klasik Dönemi'nin en başarılı eğitim kurumu olduğu değerlendirilmektedir (Demiralp 1997).

Yeni Yüksekokullar: Osmanlı ordusunun Avrupa'ya karşı aldığı yenilgiler ve askeri başarısızlıklar yeni eğitim kurumlarının açılmasını zorunlu kılmıştır. Örneğin, Osmanlı donanmasının Ruslar tarafından yakılması, bu alanda eğitim kurumlarının açılmasını gündeme getirmiş, 1773'te Mühendishane-i Bahr-i Hümayun açılmıştır. 1795 yılında ise kara ordusuna teknik eleman yetiştirmek üzere Mühendishane-i Berri-i Hümayun kurulmuştur. II. Mahmud Dönemi'nde ordunun hekim ihtiyacını karşılamak üzere Tıphane, Tıphane-i Amire ve Cerrahhane-i Ma'mure isminde mektepler açılmıştır. Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra ordunun subay ihtiyacını karşılamak için ise 1834 yılında Mekteb-i Harbiye açılmıştır (Doğan 1997).

Şekil 2.3. Mekteb-i Harbiye'nin 1936 yılına ait fotoğrafı (Anonim 1)

2.1.2.2. Tanzimat Dönemi'nde eğitim yapıları

Tanzimat Fermanı'nda eğitime yönelik hükümler yer almasa da devlet yönetimi konusunda alınan kararlar eğitimde yenileşmeyi zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda Islahat Fermanı çıkarıldıktan sonra eğitimin merkezileşmesi ve belirli eğitim programlarının oluşturulması amaçlanmıştır. 1857 yılında "Maarif-i Umumiye Nezareti"nin kuruluşuyla da bu amaç güçlenmiştir. Bu nezaretin kararıyla, rüştiyeler ve üstü okullarda Müslüman ve gayrimüslimlerin birlikte eğitim göreceği, eğitim dilinin ise Türkçe olması gerektiği belirtilmiştir (Tekeli 2011).

Sıbyan mekteplerinin yetersiz olduğuna kanaat getirilmiş ve 1847 yılında bu mekteplerin düzenlenmesine yönelik ilk yönetmelik yayınlanmıştır. Bu yönetmelikle birlikte eğitimde kullanılacak metotlar, hangi derslerin verileceği ve bu derslere yönelik

nasıl programların hazırlanacağı belirlenmiştir (Sakaoğlu 2003). Bunun yanı sıra 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle her mahalle ve köyde en az bir mektep bulunması, bu mekteplerin inşa, tamir ve öğretmen maaşlarının halk tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca kızların 6-10, erkeklerin 7-10 yaşları arasında mektebe devam etmesi de zorunlu hale getirilmiştir. Eğitimdeki bu zorunluluk 1876 yılında Kanun-i Esasi'de yayınlanarak anayasada da yer almıştır. Bu dönemde nizamnamede "sıbyan mektebi" terimi kullanılsa da Maarif Nezareti'ne bağlı olanlarına "iptidai mektep" denilmiştir (Akyüz 2008).

Rüştiyeler: Rüştiyeler, Tanzimat Dönemi'nde orta öğretimin en alt düzeyi konumunda bulunmaktadır. 1848 yılında rüştiyelere öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan Darulmuallimin-i Rüşdi'nin açılmasıyla rüştiyelerin sayısı da hem taşralarda hem de büyük kentlerde artmıştır. Memur ihtiyacını karşılayan mülki rüştiyelerin yanı sıra askeri alandaki personel ihtiyacını da gidermek amacıyla İstanbul'da ve bazı merkezlerde askeri rüştiyeler açılmıştır (Akyüz 2008).

1869 yılındaki Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle, rüştiyelerin 500 haneyi geçen kasabalarda bulunması gerektiği, okul yapım maliyeti ve öğretmen maaşlarının illerde bulunan Maarif İdaresi tarafından karşılanacağı ve öğretim süresinin ise 4 yıl olacağı kararlaştırılmıştır (Akyüz 2008).

1859 yılına kadar sıbyan mektebinden başka kızlara yönelik herhangi bir örgün bir eğitim kurumu bulunmamaktadır. İlk kez 1859 yılında Sultanahmet Kız Rüştiyesi açılmıştır. 1870'lerden itibaren kız rüştiyeleri de önemli merkezlere yayılmış fakat öğretmen eksikliğinin giderilmemesi sebebiyle gelişimi sınırlı olmuştur. Kız çocuklarının eğitime devam ederek memuriyet gibi görevlerde bulunmaları II. Meşrutiyet Dönemi'nde mümkün olabilmiştir (Akyüz 2008).

İdadiler: 1869 yılından önce "idadi" terimi, askeri okullara gitmek isteyen öğrencilerin eksikleri tamamladığı hazırlık okulları veya rüştiyeler ile darülmaarif programlarına devam edecek öğrencileri hazırlayan bazı sıbyan mektepleri için kullanılmıştır. 1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle rüştiyelerin üzerinde 3 yıl öğretim süresi olan bir ortaöğretim kurumu olarak anılmıştır. İdadilerde de Müslüman ve gayrimüslim öğrencilerin bir arada okuyarak kaynaşması da hedeflenmiştir (Akyüz 2008). İlk olarak 1872 yılında darülmaarif idadiye dönüştürülmüştür. 1874 Salnamesi'ne göre İstanbul'da dört adet idadi bulunmaktaydı (Tekeli ve İlkin 1999).

Sultaniler: Sultaniler, Osmanlı Devleti'nde Müslüman ve gayrimüslimlerin bir arada, batı tarzında bir eğitimle aydın sınıf yetiştirilmesi amacıyla açılmıştır. İlk sultani olan Mekteb-i Sultani 1 Eylül 1868 tarihinde açılmıştır. Fransız yönetici ve öğretmenlerin de bulunduğu okulda ilk başta öğretim süresinin beşi iptidai, beşi kolej sınıfı olmak üzere on yıl olduğu, sonraları ise öğretim süresinin üçü iptidai, üçü tali ve üçü ali olarak belirlendiği bilinmektedir. Sultani öğrencilerinden ücret alınacağı, fakat inşa masrafı saray tarafından karşılanacağı kararlaştırılmıştır. Sultani düzeyinde bir okul da 1873 yılında İstanbul'da açılan Darüşşafaka'dır (Akyüz 2008).

Darülfünunlar: Darülfünunlar, batılılaşma yolunda olan Osmanlı Devleti'nin kamu hizmetlerine insan yetiştirmesi amacıyla 1846 yılında kurulması kararlaştırılan eğitim kurumlarıdır. Bu kurumların dini bir etkiden uzak modern bir üniversite konumunda

olması planlanmıştır. İlk kez 1863 yılında açılan darülfünun, daha sonra taşındığı konağın yanmasıyla ortadan kalkmıştır. 1869 yılında tekrar kurulan darülfünun, plansız ve yetersiz girişimler ile dini etkiler sebepleriyle 1881'de kapanmıştır (Akyüz 2008).

Yabancı ve Azınlık Okulları: 1856 yılındaki Islahat Fermanı'yla yabancılar ve azınlıklar okul açmaya ve cemaatlerinin eğitimlerini yürütmek için izinli hale gelmişlerdir. Fakat bu okulların öğretim biçimi ve öğretmen seçimleri Maarif Nezareti'nin sorumluluğunda olmuştur. Ayrıca 1869 yılındaki Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle Müslüman ve gayrimüslimlerin özel okul açmalarına da düzenleme getirilmiştir (Akyüz 2008).

Tanzimat Dönemi'nde yapılan yasal düzenlemelerle Rumlar, Yahudiler ve Ermeniler gibi birçok azınlık cemaati okul açmıştır. Fakat Tanzimat Dönemi eğitim politikasındaki "Osmanlılık" ilkesi bu okullarda benimsenmemiş ve ayrılıkçı düşüncelere neden olmuştur (Akyüz 2008). Katolikliği ve Protestanlığı yaymak isteyen Fransa, İtalya, İngiltere, Almanya, Avusturya ve Amerika da kendi çıkarlarına hizmet edecek okullar açmıştır (Sakaoğlu 2003). 1886 yılında Maarif Nezareti'nde "Milel-i Gayri Müslime ve Ecnebi Okulları" müfettişliği açılmıştır. Buna karşın yeterli denetim gerçekleştirilememiştir. Bu denetimler I. Dünya Savaşı koşullarında kapitülasyonların kaldırıldığının ilanı sonrası sıkılaştırılmıştır. 1914 yılında çıkarılan Vilayet Maarif Müfettişlerinin Vezaifine Dair Talimatname ve 1915 yılında çıkarılan Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi bu denetimlerin yasal çerçevesini oluşturmuştur (Tekeli ve İlkin 1999).

2.1.2.3. II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim yapıları

II. Meşrutiyet Dönemi'nde ilk kez eğitim sistemine yönelik sorunlar ayrıntılı şekilde tartışılmıştır. Özellikle köylerdeki eğitim sistemine yönelik çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Örneğin, Ahmet Tevfik isminde bir öğretmen köylerdeki eğitimde ziraat ve sanatın önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda bir uygulama okulu niteliğinde olacak "çiftlik mektepleri" önerilmiştir. 1912 yılında Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnamesi çıkarılarak zirai öğretimle ilgili kararlar alınmıştır. Fakat bu nizamname uygulanamamıştır (Akyüz 2008).

II. Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinden Ethem Nejat ise "köy yaşamını uygarlaştırmak" fikrinin eğitimin en önemli amaçlarından biri haline gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu düşünce bölgenin özelliğine göre tarım, ticaret ve sanat alanlarında pratik yeteneğe sahip insanların yetiştirilmesini amaçlamıştır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde köylerdeki eğitime yönelik bu fikirler uygulamaya tam olarak geçememiş fakat Cumhuriyet Dönemi'ndeki gelişmelere altlık oluşturmuştur (Akyüz 2008).

Öğretmenlerin ilk kez meslek örgütü olarak haklar kazandığı, eğitimde birlik düşüncesinin gündeme geldiği ve eğitim programlarının içeriği ile metotlarının tartışıldığı II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki gelişmeler Cumhuriyet Dönemi'ne dönük önemli birikimler oluşturmuştur (Sakaoğlu 2003).

2.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim yapıları

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim politikası, halkın tamamının en kısa sürede okur-yazar olmasını, cumhuriyeti ve ulus-devlet bilincini benimsemesini hedeflemektedir. Bu nedenle tüm bölgeleri kapsayacak şekilde yeni ilkokul binalarının yapılmasına önem verilmiştir. Bu dönemde ilköğretim örgütlenmesi 1913 yılındaki Tedrisat-ı İptadaiye Kanun-u Muvakkati'ne dayanmaktadır. Bu kanuna benzer şekilde 1926 yılındaki Maarif Teşkilatına Dair Kanun, ilköğretim okullarının giderlerinin yerel yönetimlerce, yatılı okulların giderlerinin ise bakanlıkça karşılanacağını belirtmektedir. 1924 yılındaki Köy Kanunu'nda köylünün yapmakla mecbur olduğu işler arasında "maarif idarelerin vereceği örneğe göre okul yapmak" belirtilmiştir (Kul 2011).

3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülkedeki tüm eğitim kurumları Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır. Mekteplere ve medreselere ayrılan bütçe Maarif Vekâleti bütçesine aktarılmıştır. 11 Mart 1924 tarihindeki genelge ile de Türk eğitim tarihinde uzun süredir yer alan medreselerin kapatılma kararı alınmıştır (Akyüz 2008).

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim üzerine araştırmalar yapıp raporlar hazırlamak üzere birçok yabancı uzman Türkiye'yi ziyaret etmiştir. 1924 yılında iki adet rapor hazırlayan Amerikalı John Dewey, köy eğitimine ve köylerde öğretmenlik yapacak kişilerin eğitimine değinmiştir. Ayrıca 1927 yılında Belçikalı Omer Buyse, 1934 yılında Amerikalı Mrs. Parker, Türkiye'deki eğitimin durumunu incelemiş ve raporlar hazırlamıştır (Sakaoğlu 2003). Bu raporlarda belirtilen köylerdeki eğitime dair bazı uygulamalar yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Bakan Mustafa Necati döneminde Kayseri Zincirdere Köyü'nde bir "Köy Muallim Mektebi" açılmıştır. Bu mektebin Türk eğitim tarihinde köylere yönelik açılan ilk okul olduğu belirtilmektedir. 6 yıl eğitime devam eden bu okul 1932'de kapatılmıştır. Yine aynı dönemde 1927 yılında Denizli Erkek Muallim Mektebi, "Köy Muallim Mektebi" ne dönüştürülmüştür. Fakat bu okul da 1933 yılında kapatılmıştır (Akyüz 2008).

1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen "Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun" ile yeni harflere geçilmiş, okuma-yazma oranının hızla artırılması için çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda 11 Kasım 1928'de "Millet Mektebi" teşkilatına dair talimatname yürürlüğe koyulmuştur. 1929 yılındaki İlk Mektepler Talimatnamesi'ne göre öğrenciler cumhuriyet politikaları doğrultusunda Türk ve Türklük bilinciyle yetiştirilecektir (Sakaoğlu 2003).

Cumhuriyetin eğitim politikaları 1920'lerde oluşturulmuş, 1930'lu yıllarda uygulamaya geçilmiştir. 1940'lı yıllarda ise eğitim politikaları ve okul inşaatları olgunlaşmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren değişen ve gelişen eğitim politikalarına cevap verecek mimari çözümlerin üretilmesi, ilkokul yapılarının tasarım ve inşasına yönelik temel girdiyi oluşturmuştur (Kul 2011).

1920'li yıllarda şehir ve köylerdeki eğitimlere yönelik farklı programların geliştirilmesi fikirleri oluşmuş, fakat bu dönemde belirlenen niteliklere uygun okul yapılarının inşası mümkün olmamıştır. İnşa edilen yapılarda ise genellikle II. Meşrutiyet Dönemi'nde oluşturulan planlar kullanılmıştır. Örneğin Kemalettin Bey tarafından

tasarlanan Edirne Karaağaç Mekteb-i İdadisi, inşa edilmemiş olmasına rağmen cumhuriyetin ilk on yılında köylerde uygulanan tip proje olmuştur (Kul 2011).

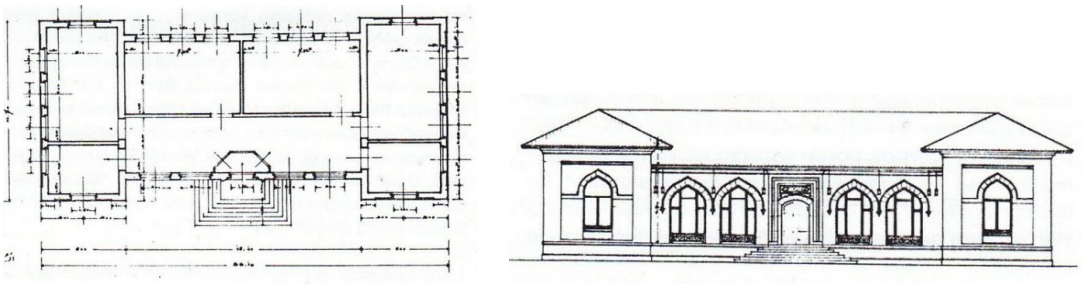

Şekil 2.4. Edirne Karaağaç Mektebi planı ve cephesi (Kul 2011)

1930'lu yılların başından itibaren eğitim politikaları, kırsal alanlardaki sorunlar üzerine yoğunlaşmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun köylerde yaşadığı göz önüne alındığında köy nüfusunun cumhuriyet politikaları doğrultusunda yetiştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır (Kul 2011). Ayrıca 1920'li yıllardan itibaren eğitim üzerine gelişen düşünceler, çeşitli alanlardaki kalkınma politikalarında köylerin önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle 1930'lu yıllardan itibaren köylerde, yoğun olarak okulların inşaat faaliyetleri sürmüştür. Çeşitli kaynaklardan bu dönemde yapılan okul yapılarında kullanılan birçok tip proje olduğu bilinmektedir. Fakat kurumlarda birçok arşivin kaybolması, inşa edilen birçok yapının ise günümüze ulaşmamış olması tip projelerle ilgili ulaşılan bilgilerin sınırlı olmasına neden olmuştur (Kul 2011).

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan İnşaat Bürosu tarafından hazırlanan tip projeler, 1933 yılına ait "İlk mektep Planları Albümü" isimli kitapçıkta yer almaktadır. Bu projeler inşaat malzemesine göre taş, kerpiç ve ahşap olarak sınıflandırılmış ve en az masrafla yapılmak üzere tasarlanmıştır (Kul 2011).

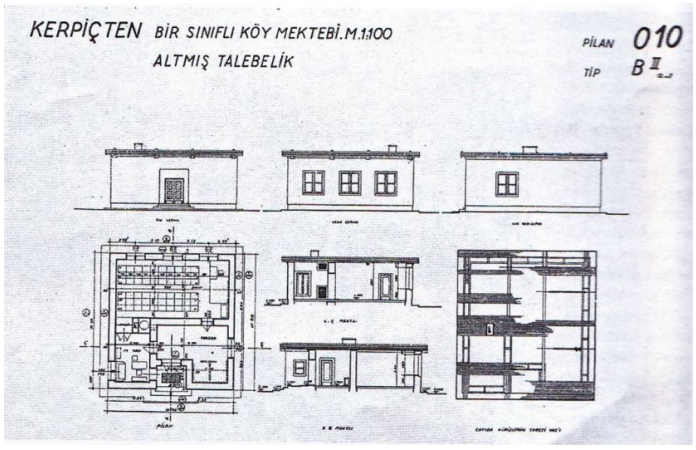

Şekil 2.5. İnşaat Bürosu tarafından tasarlanan 60 öğrencili bir köy okulu tip projesi (Kul 2011)

Köy Eğitmenleri Kanunu'ndan sonra ise eğitmenlerin gidecekleri köylerde inşa edilmek üzere hazırlanan tip projeleri içeren "Köy Okulu Binası" isimli kitapçık da dönemin köy okulu yapılarına kaynaklık etmektedir. Birbirine benzer ve 40 öğrencili iki

tip proje, inşaat malzemesinin mahalli şartlara göre belirlenmesini önermektedir. Tip projeler, derslik, koridor, öğretmen odası ve evi ile köy kurulu odasından oluşmaktadır. Bu projelerde de temel tasarım prensipleri uygun maliyet, sağlamlık ve ihtiyacın karşılanması olmuştur (Kul 2011).

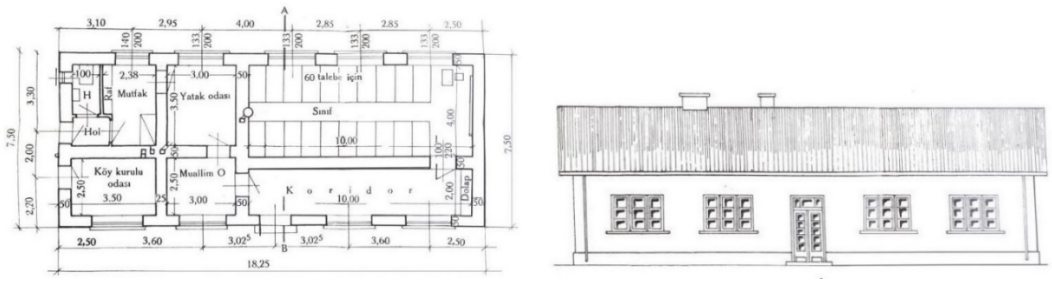

Şekil 2.6. Köy Okulu Binası kitapçığında bulunan tip projeye ilişkin plan ve cephe (Aktürk 2020)

1930'lu yıllardaki köy okulu tip projelerine yönelik düşünceler geliştiren başka bir kaynak ise Margrete Schütte Lihotzky'nin tasarımlarını barındıran "Yeni Köy Okulları Bina Tipleri Üzerinde Deneme" isimli kitapçıktır. Güzel Sanatlar Akademisi Tatbikat Bürosu'nda çalışan uzmanlarda birisi olan Lihotzky, köy okullarının bulunduğu bölgeye, iklime, araziye ve köyün büyüklüğüne göre birbirinden farklılaşması gerektiğini belirtmiştir. Bu hususlar doğrultusunda Lihotzky, 2 derslik birimi ve 2 farklı büyüklükte öğretmen lojmanından oluşan ve yöreye göre inşaat malzemesinin farklılaşmasını öngören plan örnekleri hazırlamıştır (Kul 2011).

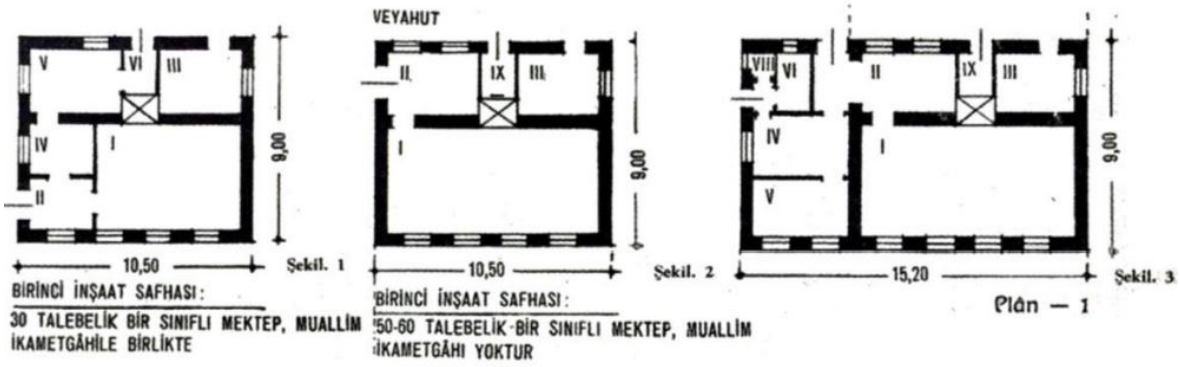

Şekil 2.7. Lihotzky tarafından hazırlanan farklı büyüklükte tek sınıflı köy okulu planları (Aktürk 2020)

Ayrıca Lihotzky, kırsal yerleşmelerde hedeflenen eğitim politikalarının okul ve çevresinin mekânsal yansımalarını gösteren planlamalarda bulunmuştur. Buna göre okul çevresinde servis alanları, bahçeler, meyve – sebze yetiştirme alanları oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra muhtarlık gibi işlevlere de yer vererek yapının çevresi için de kamusal alan niteliği kazandırmıştır. Fakat Lihotzky'nin bu planlaması uygulanmamıştır (Kul 2011).

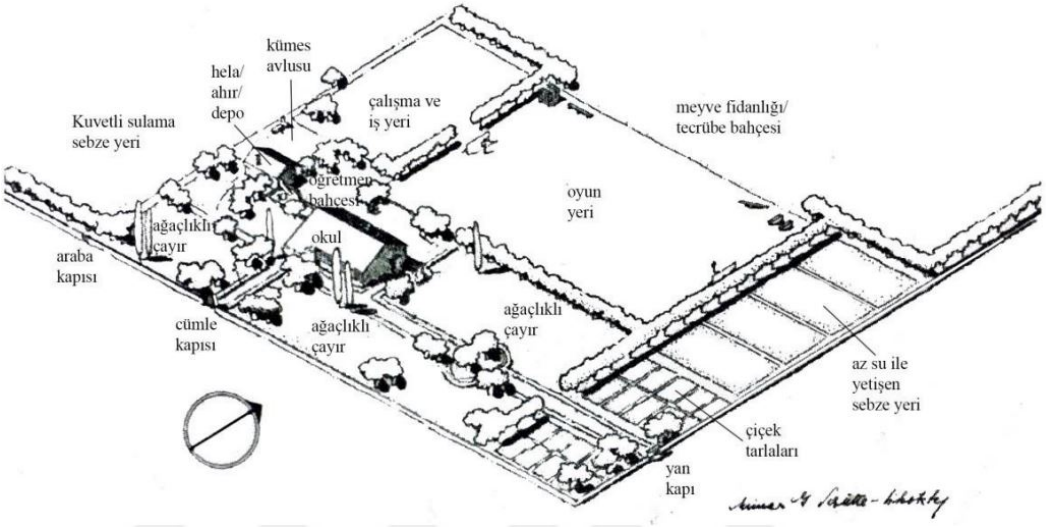

Şekil 2.8. Lihotzky tarafından hazırlanan okul ve çevresine yönelik düzenleme (Aktürk 2020)

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren köylerdeki eğitim politikasıyla ilgili düşünceler gelişmiş, 1930'lu yıllarda bu konuda denemeler olmuştur. Fakat köylerdeki eğitim politikalarının olgunlaşması ve inşaat faaliyetlerinin hızlanması Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla mümkün olabilmiştir. Köylerdeki eğitime dair fikirlerin gelişmesiyle ilgili birçok kişinin katkıda bulunduğu bilinmektedir (Akyüz 2008). Fakat Köy Enstitüleri'nin kurulması İsmail Hakkı Tonguç döneminde gerçekleşmiştir. İlköğretim Genel Müdürlüğü görevinde bulunan Tonguç, köyle ilgili fikirleri inceleyerek yeni politikalar geliştirmiş ve eyleme koymuştur.

17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Yasa, bu enstitülerin ziraat yönünden elverişli araziler bulunan yerlerde açılacağını, bu enstitüden mezun olanların Maarif Vekilliği'nin göstereceği yerlerde 20 yıl görev yapması gerektiğini, öğretmenlerin bulundukları köylerdeki eğitimden sorumlu olacakları ve bulundukları köylerde tarla, bağ, bahçe ve atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik etmeleri gerektiğini belirtmektedir (Tonguç 2021).

Köy Enstitüleri Kanunu'nun kabulüyle birlikte ülkenin çeşitli yerlerinde 21 adet Köy Enstitüsü açılmıştır. Bu enstitülerden 15 adedinin ise mimari yarışmayla yapıldığı bilinmektedir. Bu yarışmalarla ilgili üç adet şartname yayınlanmıştır. Şartnamelerde yeni, modern ve ideal bir köyde yeni bir dünya kurma düşüncesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra katılan mimarlara önemli bir etkinlik alanı sunarak serbest hareket edebilecekleri belirtilmiştir (Baysal 2006).

Şekil 2.9. Köy Enstitüleri'nin kurulduğu merkezler (Aktürk 2020)

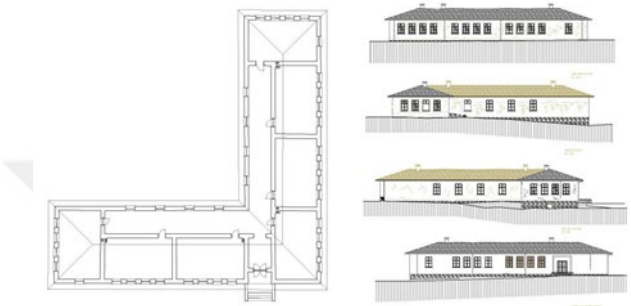

Şekil 2.10. Aksu Köy Enstitüsü derslik binası planı ve görünüşleri (Çetin ve Kahya 2017)

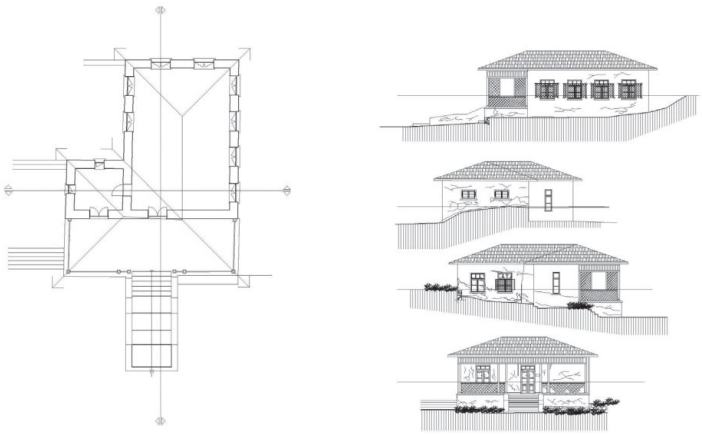

Şekil 2.11. Aksu Köy Enstitüsü atölye binası planı ve görünüşleri (Çetin ve Kahya 2017)

Aksu ve Gönen Köy Enstitüleri'nin mimari planlamalarını inceleyen Çetin ve Kahya (2017), enstitüyü oluşturan programların çok sayıda küçük ölçekli yapıya dağıtıldığını, genellikle tek katlı çözümler geliştirildiğini, mimari program ve yerleşim düzeni açısından yapıların birbirleriyle ve bulundukları araziyle uyum içinde olduğunu belirtmektedir.

Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla buradan mezun olan öğretmenlerin görev yapacakları köy okulları tartışılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda köy okullarının tasarımı

için soğuk, sıcak ve ılıman iklimlerde olmak üzere üç tip proje seçmek amacıyla yarışma düzenlenmiştir. Şartnameye göre tasarlanacak köy okulu yapılarında 50 öğrenci kapasiteli derslik, atölye ve odunluğun yanı sıra iki oda, mutfak ve banyodan oluşan öğretmen lojmanı da istenmiştir. Yarışmada Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan tip projeler birinci seçilmiştir (Kul 2011).

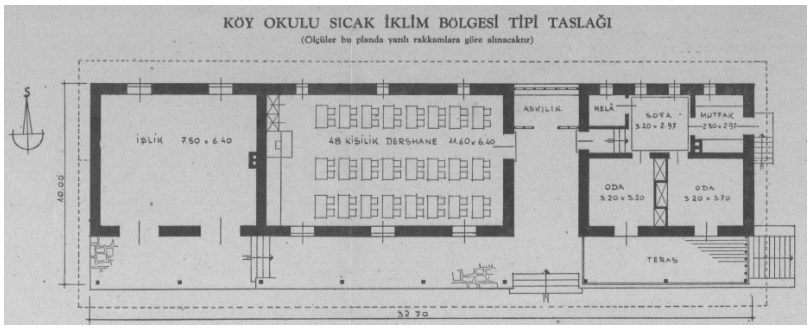

Şekil 2.12. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan sıcak iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları planı (BCA, 1801 – 1311 – 1)

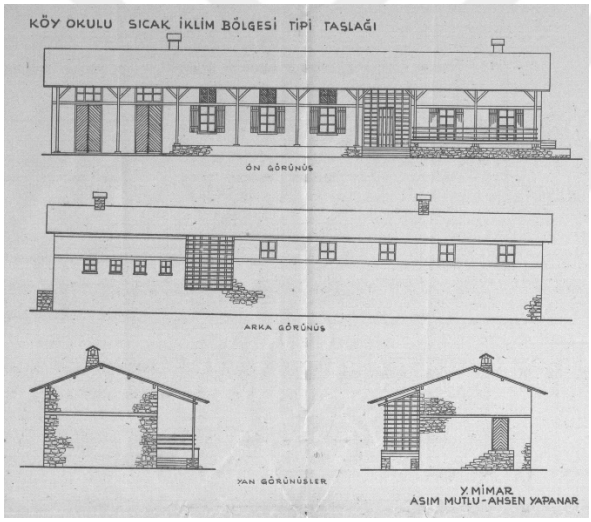

Şekil 2.13. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan sıcak iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları görünüşleri (BCA, 1801 – 1311 – 1)

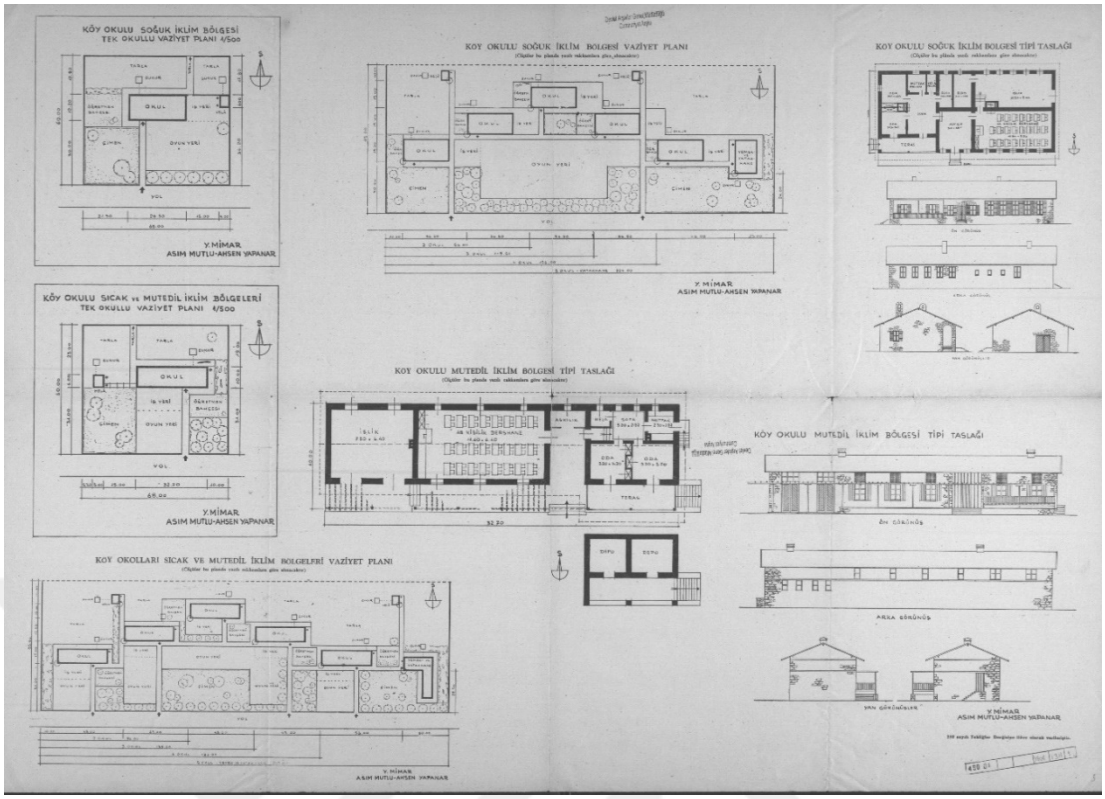

Şekil 2.14. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk ve ılıman iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları (BCA, 1801 – 1311 – 1)

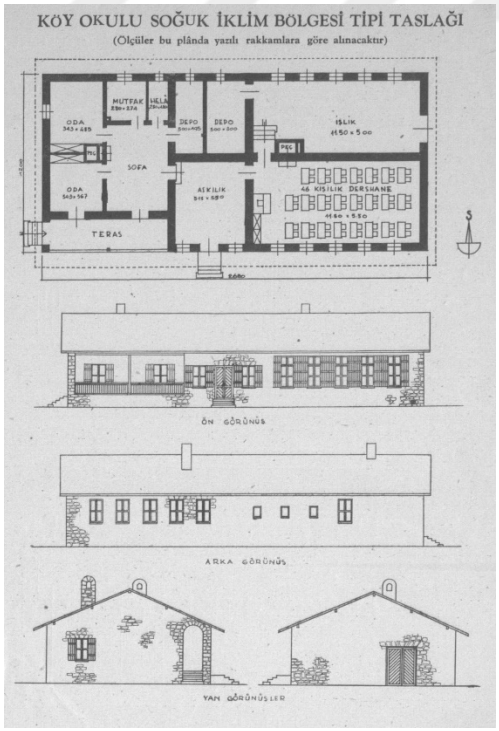

Şekil 2.15. Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk iklim bölgelerinde inşa edilecek köy okulları (BCA, 1801 – 1311 – 1)

Cumhuriyet Dönemi'nden önce eğitimin kırsal alanlarda yayılmasına yönelik bazı düşünceler ortaya çıkmış, fakat etkili olamamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ise eğitim, devletin en önemli konularından biri haline gelmiş, köylerdeki eğitim politikalarıyla ilgili düşünceler gelişmiştir. 1940'lı yıllarda Köy Enstitüleri'nin de kurulmasıyla köy okullarının işleyiş programı ve içeriği gelişmiş, birçok köyde hızla bu politikalara uygun köy okulları inşa edilmeye başlanmıştır.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Tez kapsamında çalışma alanı olarak Antalya ilinin Akseki ve İbradı ilçeleri seçilmiştir. Bu ilçelerin tarihte eğitim alanında önemli bir merkez olduğu ve özgün geleneksel mimari özelliklerini büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmış kırsal mimari yerleşmeler barındırdığı bilinmektedir. İbradı ilçesinin Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde Akseki'ye bağlı bir yerleşme olduğu, 1991 yılında ise ilçe olarak Akseki'den ayrıldığı bilinmektedir (Akın Zorba 2015). Bu iki ilçenin coğrafi bütünlük arz ettiği ve Akseki – İbradı Havzası olarak anıldığı bilinmektedir. Akseki – İbradı Havzası'nın doğal çevre verilerinde ortaklık bulunduğu ve mimari mirasa yansıyan ortak değerlerinin olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışma alanı olarak bu iki ilçenin bir arada incelenmesinde tarihi, sosyal ve kültürel birikimlerinin ortak oluşu göz önüne alınmıştır.

Şekil 3.1. Akseki ve İbradı ilçelerinin haritadaki yerleri (Hadimli 2008'den uyarlanmıştır)

Akseki – İbradı Havzası'nın verileri için devlet arşivi ve kişisel arşivlere ait eski fotoğraflardan, yerel yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Bölgede bulunan yapı ölçeğindeki ve kentsel ölçekteki veriler için Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü kararlarına ulaşılmıştır.

3.2. Metot

Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan eğitim yapılarının tespit edilmesini ve özelliklerinin incelenmesini amaçlayan çalışmada öncelikle Türkiye'deki eğitim yapılarının tarihsel süreci ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda Osmanlı Dönemi öncesinde, Osmanlı Dönemi'nde ve Cumhuriyet Dönemi'nde ülkemizdeki eğitim yapılarını konu alan kaynaklar incelenmiştir.

Tez kapsamında kırsal mimari kavramı ele alındıktan sonra çalışma alanı olarak seçilen Akseki – İbradı Havzası'nın özellikleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda bölgeyi coğrafi, tarihi, sosyal, ekonomik, kültürel ve mimari açıdan inceleyen yayınlar incelenmiştir.

Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan eğitim yapılarının tespit edilebilmesi için yerel kaynaklar, kişisel arşivler, devlet arşivleri ve yayınlar incelenmiştir. Bu

kaynaklardan varlığı tespit edilen yapıların günümüze ulaşıp ulaşmadığının tespitinin yapılabilmesi için köy muhtarları başta olmak üzere bölge halkıyla sözlü görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte aralıklı olarak yerleşim bölgesinde konaklanmış, yapıların bulundukları köylerde arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Tüm bu çalışmalar neticesinde Akseki – İbradı Havzası'nda Cumhuriyet Dönemi ve öncesinde inşa edildiği bilinen 11 yapının farklı korunmuşluk düzeylerinde günümüze ulaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu yapıların tamamı yerinde incelenmiş, fotoğrafları çekilmiş ve ölçüleri alınmıştır. Bu yapılardan plan şemaları okunabilenlerin Autocad 2020 programında plan ve görünüş düzleminde krokileri çizilmiştir. Ayrıca Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü'nden alınan kentsel sit paftaları ve kadastral paftalar üzerinde yerleri ve yakın çevreleri gösterilmiştir. Günümüze ulaşamayan fakat eski fotoğraflarına, yapım yıllarına, banilerine veya mimari özellikleriyle ilgili bilgilere ulaşılan eğitim yapıları da incelenerek değerlendirilmiştir. Yapıların tarihsel özellikleri, plan şeması, cephe özellikleri, malzeme ve yapım tekniği, bezeme elemanları, yapısal ve işlevsel sorunları incelenmiş, tablo ve grafiklerle değerlendirilmiştir.

Tez çalışması boyunca aralıklı olarak çalışma bölgesinde konaklanarak katılımcı gözlem yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Ulaşılan veriler doğrultusunda alan çalışması ile Akseki – İbradı Havzası'ndaki eğitim yapılarının özellikleri ve mevcut durumları tespit edilerek değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Kırsal Mimari Kavramı

Kır sözcüğü Türk Dil Kurumu (2022)'na göre "şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ, bayır" şeklinde, kırsal sözcüğü ise "az insanın barındığı, genellikler kır durumunda olan yer" olarak tanımlamaktadır (Anonim 2). Hasol (2012) ise kır kavramını "kent dışı" olarak, kırsal alan kavramını ise "üretim teknikleri tarıma dayalı olan, kırsal nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alan" olarak açıklamıştır.

Kırsal yerleşme kavramı ise ekonomisi tarıma dayalı olan, geniş aile türünün ve yüz yüze komşuluk ilişkilerinin bulunduğu yerleşmeleri belirtmektedir (Geray 1975). Taş (2016), kırsal yerleşmeleri kırsal mekânda ve tarım, hayvancılık, ormancılık gibi faaliyetlerin hâkim olduğu, doğal ortam koşullarına uyum sağlamış ve fonksiyonel açıdan fazla gelişmemiş yerleşmeler olarak tanımlamaktadır. Kayın (2012), kırsal yerleşimlerin kültür ile doğanın tarih boyunca gelenekler oluşturan etkileşimin bütünlük içinde sunan bir manzara içeren mekân ve nesilden nesile aktarılan bilgi, adet ve geleneğin şekillenen ve evrilen bir yaşam biçimine dahil olan insan-toplum ögelerinden oluştuğunu belirtmektedir. Rapoport (2004) ise, kırsal yerleşimlerde insan eylemlerin etkisiyle oluşan sonuçları "kültürel manzara" ve "kültürel coğrafya" kavramlarıyla ilişkilendirmiştir. Kırsal yerleşmeler 1924 tarih ve 442 numaralı Köy Kanunu'na göre şu şekilde tanımlanmıştır:

"Nüfus yoğunluğu iki binin altında olan, cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler".

Geray (1975), kentsel ve kırsal yerleşmeleri ayırt etmek için bazen nüfus özelliklerinin kullanıldığını belirtmekte, fakat istatistiklerde il merkezleri ve ilçe merkezleri dışında nüfusuna bakılmaksızın tüm bucak merkezleri ve köylerin kırsal yerleşme olarak sayıldığını aktarmaktadır.

Kırsal mimarlık kavramı ise Dünya Vernaküler Mimarlık Ansiklopedisi'nin tanımına göre; "[...] halk tarafından yapılmış tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde var olan malzemelerle, çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir. Halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşır" (Çekül 2012).

Batur ve Gür (2005)'e göre Anadolu kırsal mimarisini, çevresel, kültürel, sosyal ve bireysel etkenler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çevresel verilerin sunduğu imkanların, yüzyıllar boyunca oluşan kültürel birikimin, sosyal ve bireysel davranışların, kırsal mimarinin şekillenmesinde etkili olduğu değerlendirilebilir.

4.2. Akseki – İbradı Havzası Özellikleri

4.2.1. Coğrafi özellikler

Akseki-İbradı Havzası Orta Toros Sıradağlarının batısında, Antalya ili sınırlarında, şehir merkezinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. 1991 yılına kadar Akseki ilçesinin bir parçası olan İbradı bu tarihte ayrılarak yeni bir ilçe olmuştur. Coğrafi özellikler bakımından benzerlik gösteren bu ilçeler, dağlık bir morfolojik görünümündedir (Hadimli 2008; Şimşek 2013).

Akseki ilçesi İbradı'nın ayrılmasına kadar yüzölçümü olarak Antalya'nın Korkuteli'nden sonraki en büyük ilçesi iken günümüzde yüzölçümü 1285 km²'dir (Hadimli 2008). İlçe, 37° 02' 44" Kuzey enlemi ile 31° 47' 23" Doğu boylamında yer almaktadır. Rakım 1065 m'dir (Sarıkaya 2015). İbradı ilçesi ise 37º 00'- 37º 21' Kuzey enlemleri ile 31º 20'-31º 43' Doğu boylamları arasında olup yüzölçümü 685 km²'dir. İlçenin rakımı ise 1035 m'dir (Şimşek 2013).

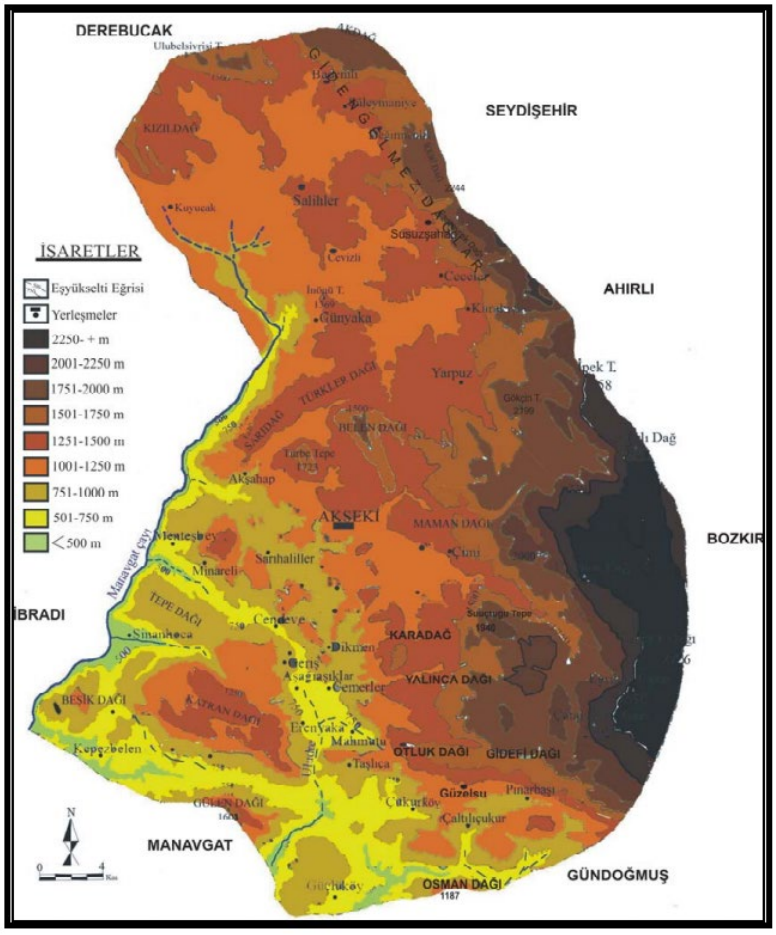

Şekil 4.1. Akseki ilçesinin fiziki haritası (Hadimli 2008)

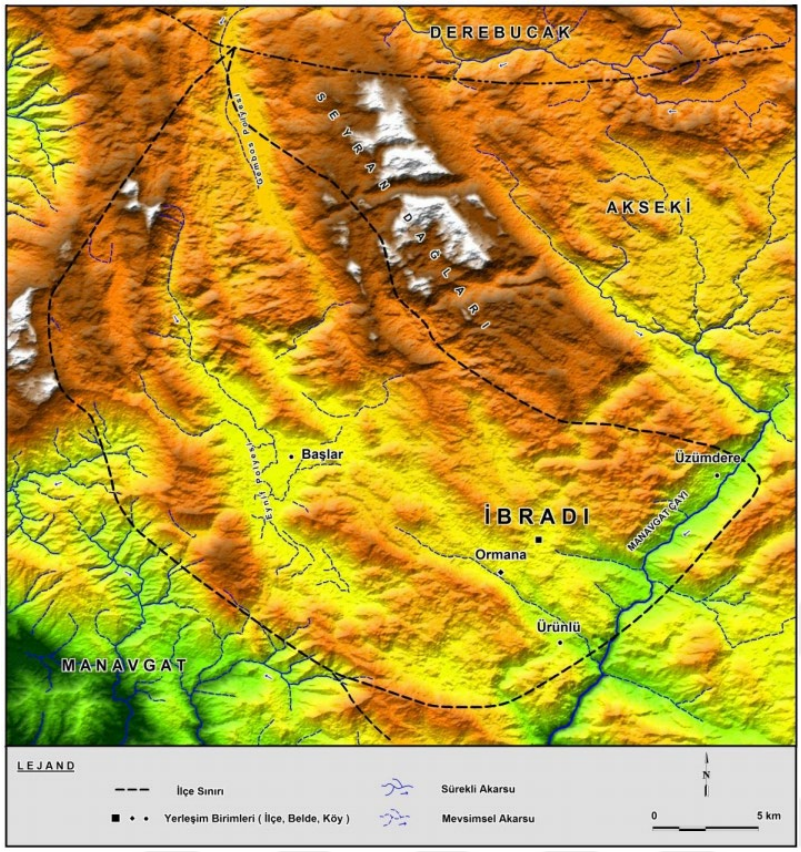

Şekil 4.2. İbradı ilçesinin fiziki haritası (Şimşek 2013)

Akseki-İbradı Havzası, bölgenin kuzeyindeki karasal iklim yayılışı ile güneyindeki Akdeniz iklimi arasında bir geçiş iklimi karakteri göstermektedir (Hadimli 2008; Şimşek 2013). Buna bağlı olarak bölgede gelişmiş bitki örtüsü özellikleri bulunmaktadır. Bölge, Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı tarafından, Avrupa kıtasında acil olarak korunması gereken 100 sıcak bölge arasında anılmaktadır (Hadimli 2008). Havza, barındırdığı bitki türleri açısından ülkenin dikkat çeken ekolojik sahaları içindedir. Yaygın olarak görülen sedir, toros göknarı, ardıç ve çam gibi ağaç türlerinin yanı sıra otsu ve odunsu birçok endemik tür de bulunmaktadır (Hadimli 2008; Şimşek 2013).

Akseki ve İbradı ilçeleri topoğrafik özellikleri sebebiyle sınırları içerisinde birçok karstik oluşum zenginlikleri barındırmaktadır (Hadimli 2008; Şimşek 2013). Bu zenginlikler arasında mağara, düden ve dolinler son derece önemlidir. İbradı ilçesinde bulunan Altınbeşik Mağarası ve çevresi Türkiye'nin ilk ve tek "Mağara Milli Park" olma niteliğini taşımaktadır. Havza içerisinde bulunan Manavgat Çayı, iki ilçe arasındaki sınırı belirleyen doğal eşiklerdendir (Hadimli 2008).

4.2.2. Tarihsel gelişim

Akseki ilçe sınırlarında tespit edilen yerleşimlerin kültürel ve etnik yapısı dikkate alındığında antik çağda Pisidya'ya dahil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Antik çağ tarihçilerinden yola çıkarak Akseki ilçesinin güney kısmı ile İbradı ilçesinin tümü ve Manavgat ilçesinin kuzeydoğusunda Katenneis halkının yaşadığını söylenebilir.

Katenneis halkının başlıca merkezi olan Etenna, Oymapınar barajının kuzeybatısında Manavgat'a bağlı Sırtköy'de bulunmaktadır. Akseki ilçe sınırlarında Kotenna, Tityassos ve Kagrai olmak üzere üç önemli antik yerleşim görülmektedir. İbradı ilçe sınırlarında ise Erymna antik kenti bulunmaktadır (Adak vd. 2015).

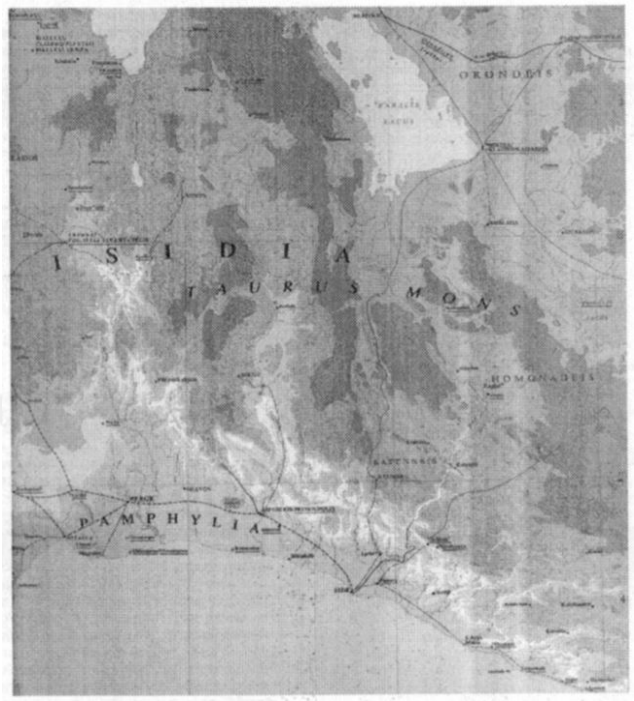

Şekil 4.3. Pisidya Bölgesi ve komşularını gösteren "Barrington Atlas" (Adak vd. 2015)

Kotenna bugünkü Menteşbey (Gödene) mahallesinde olup Erymna kenti ile Melas Çayı sınırıyla ayrılmaktadır. Bu iki kent, birlikte hareket edebilecek ilişkilerde bulunmuşlardır. Kotenna kentinin sınırlarının Akseki ilçe merkezini de kapsadığı düşünülmektedir. Akseki ilçe sınırları içerisindeki ikinci önemli şehir ise Bademli'de bulunan Tityassos'tur. Pisidya'nın son kenti olan Tityassos'un bağımsız bir polis statüsüne sahip olduğu bilinmektedir. Akseki sınırları içerisindeki diğer bir yerleşim ise Cevizli'de bulunan, Kotenna ve Tityassos'a göre daha küçük bir yerleşim olan Kagrai'dir. Bu kentler dışında bölgede kome niteliğinde birçok İlk Çağ yerleşimi bulunduğu, ayrıca Güzelsu sınırlarına uzanan Kasai kentinden söz edilmektedir (Adak vd. 2015).

Antalya, Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1207 yılında fethedilmiştir. 1221 yılında ise Alaaddin Keykubad Alanya'yı Selçuklu topraklarına katmıştır. Bu dönemde fethedilen sınırların Manavgat'ı içerisine aldığı ve Akseki'ye kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Alanya'nın önemli bir liman kenti olması, bu kente gelen ticaret mallarının Anadolu'ya ulaşımının gerekliliği Akseki'de önemli ticaret yollarının oluşup gelişmesini sağlamıştır (Bakırcılar ve Durgun 2015). Bölgede az sayıda da olsa Selçuklu dönemi izleri taşıyan yapılara rastlanmaktadır. Akseki ilçe merkezinin kuzeydoğusunda Alacabel yaylasında bulunan Rodar Han, mimarisi ile ilgili ilk tespiti yapan Yekta Demiralp tarafından 17. yüzyıla tarihlendirilse de tipoloji bakımından 14-15. yüzyılda inşa edilmiş bazı hanlarla benzerlik gösterdiği değerlendirilmektedir (Eravşar 2015). Bölgedeki bir başka han yapısı ise İbradı ilçesine Başlar mahallesi yakınlarında bulunan Eynif Ovası'ndaki Tol Han'dır. Tol Han, planı ve bulunduğu

güzergâh itibariyle 13. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş bir Selçuklu Dönemi kervansarayı olarak değerlendirilmektedir (Bakkal 2019). Bu yapıların dışında Murtiçi yerleşiminde bulunan üç kemerli köprü ile Magrapbaşı ve Çividibi sarnıçlarının da Selçuklu Dönemi'ne ait olduğu değerlendirilmektedir (Eravşar 2015).

Akseki, Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla 1276 yılında Karamanoğlu Beyliğine, 1316'da ise İlhanlılar'a katılmıştır. 1473 yılındaki Otlukbeli Savaşı'ndan sonra ise Osmanlı topraklarına katılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde hazırlanan kanunnameye göre Akseki, Anadolu Beylerbeyliği'nin Alaiye Sancağı'na bağlı bir kazadır. Kıbrıs'ın fethiyle Alaiye Sancağı Kıbrıs'a bağlanmıştır. 1868 yılında Akseki, Konya Vilayeti, Antalya Sancağı'na bağlı bir kaza halindedir. Bu tarihte Senir, Düşenbe ve İbradı da Akseki'ye bağlı nahiyeler olarak kaydedilmektedir. 1891 ve 1894 yıllarında İbradı'nın nahiye statüsünden kaza statüsüne yükseltilmesine yönelik talepler olmuş, bu durum için yeterli kaynakların olmadığı sebebiyle İbradı'nın kazaya dönüştürülmesinin mümkün olmadığı Konya Vilayeti'ne bildirilmiştir. 1901 yılında ise Manavgat ilçesinin kurulmasıyla Akseki sınırları küçülmüştür (Bakırcılar ve Durgun 2015).

Cumhuriyet'in ilanından sonra da Akseki'nin idari yapısında zaman zaman değişikler yapılmıştır. 1936 yılında Gündoğmuş ilçesi kurulmuş, bazı köyler bu ilçenin nahiyelerine bağlanmıştır. 1947 yılında İbradı'da, 1966 yılında Cevizli'de belediye kurulmasına karar verilmiştir. 1963 tarihinde İbradı'nın ismi Aydınkent olarak değiştirilmiş fakat 1969 yılında tekrar İbradı ismine dönüştürülmesine karar verilmiştir. 1991 yılında ise İbradı, ilçe olarak Akseki'den ayrılmıştır (Akın Zorba 2015).

4.2.3. Sosyoekonomik özellikler

Akseki, taşlık coğrafyası ve engebeli arazisi sebebiyle geniş tarım arazilerinden yoksundur. Bölgede bulunan çukur alanlar, vadi tabanları ve eğimli arazi yamaçlarında oluşturulan kademeli teraslar tarım arazisi olarak kullanılmıştır. İlçenin uzun yıllardan beri göç vermesi tarımla uğraşacak nüfusun azalmasına ve yaşlanmasına neden olmuştur. Akseki – İbradı Havzası'nda mevcut üretim alanlarında arpa, fiğ, nohut, badem, ceviz, zeytin, armut, elma, kiraz, şeftali gibi bitkilerin üretimi görülmektedir. Bunların dışında bağcılık (üzüm yetiştiriciliği) ilçedeki önemli tarımsal faaliyetlerdendir. Ayrıca Akseki ilçesinin simgesi olan kardelen bitkisinin bazı bölgelerde ekiminin yapıldığı bilinmektedir (Hadimli 2008).

Hayvancılık faaliyetlerinin de bölge ekonomisine katkı sağladığı bilinmektedir. Özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olduğu, kıl keçisi besiciliğinin ön plana çıktığı söylenebilir. Ayrıca bölgenin iklim koşulları ve bitki örtüsü özellikleri itibariyle arıcılık faaliyetleri de önem kazanmıştır (Hadimli 2008).

Tarım arazilerinin az olması kunduracılık, bakırcılık, kalaycılık, semercilik, kaşıkçılık gibi el sanatlarının gelişmesini sağlamıştır. Teknolojinin el sanatlarının yerini almasıyla Aksekililer hem bulundukları ilçede hem de ilçe dışında ticaretle yoğun olarak uğraşmışlardır (Ceylan 2007).

4.2.4. Sosyokültürel özellikler

Akseki, Osmanlı Dönemi'nden itibaren çeşitli eğitim kurumlarının yer aldığı, önemli ilim adamlarının yetiştiği bir merkez olmuştur. 17. yüzyılda Antalya ve çevresini gezen Evliya Çelebi, dönemin şeyhülislamı olan Zülfikari-zade'nin kasabasının İbradı olduğunu aktarmaktadır. Hicri 1295 (1879) yılındaki salnamelerden Akseki'nin merkezinin Marulya olduğu, Marulya ve Çimi'de 20 adet cami, 5 medrese, 5 mektep ve 60 dükkân bulunduğu anlaşılmaktadır. 1889 – 1898 yılları arasında yayımlanan Kamusü'l-A'lam'da ise Akseki'nin 116 karyeden oluşan bir ilçe olduğunu 7495 hane ve takriben 35.000 nüfusunun olduğu belirtilmekte; ilçede 72 cami, 44 mescit, 22 medrese, 1 kütüphane bulunduğu aktarılmaktadır. Bu kütüphaneyi, Akseki'de doğan ve I. Mahmud döneminde sadrazamlık yapan Yeğen Mehmet Paşa'nın açtığı bilinmektedir (Sümbül 1989).

Sümbül (1989), Minkarizadelerin İbradı'ya yerleşmesinden sonra bu yerleşimin oldukça canlandığını, 18. ve 19. yüzyılda ilim ve irfan merkezi olduğunu, konaklar inşa edildiğini ve devlet nazarında da ilmi bir merkez sayıldığını aktarmaktadır. Bazı rivayetlere göre İbradı'da para dahi basıldığı, sikkenin bir yüzünde "Duribe fi İbradı" diğer yüzünde "Es Sultan – İbnissultan – Es Süleyman bin Selim" yazıldığı aktarılmaktadır (Sümbül 1989). Akseki'de Osmanlı Dönemi'nde şeyhülislam ve sadrazam başta olmak üzere önemli birçok din ve devlet adamı yetiştiği bilinmektedir.

Osmanlı Dönemi'nde sosyokültürel bakımdan oldukça önemli olan Akseki'de, Cumhuriyet Dönemi'nde de eğitime önem verilmiş, cumhuriyet politikaları doğrultusunda hızla yeni ilkokul yapıları inşa edilmeye başlamıştır. 1923 yılından itibaren ilk olarak vilayetin yardımıyla 24 köyde ilkokul yapıldığı, Cevizli, Güzelsu, Geriş ve Büyükalan olmak üzere 4 yerleşim yerinde de pansiyonlu okullar açıldığı bilinmektedir. 1949 yılına gelindiğinde Akseki'de okulsuz köyün kalmadığını bilinmektedir. 1946 yılında ise bölge halkının da katkılarıyla ilçe merkezine ortaokul binası yapılmıştır. Bu dönemde de bölge halkının kültürel açıdan gelişmesinde ilçe merkezinde bulunan Yeğen Mehmet Paşa Kütüphanesi önemli olmuştur (Özkaynak 1954).

Ekonomik sebeplerden dolayı hem Akseki hem de İbradı ilçeleri 1950'li yıllardan itibaren Antalya, İzmir, İstanbul gibi büyükşehirlere göç vermektedir. Bu sebeple ilçelerin nüfuslarının son yıllarda oldukça azaldığı görülmektedir.

Çizelge 4.1. Akseki ve İbradı ilçelerinin yıllara göre nüfusları (TÜİK)

	1970 yılı	**1980 yılı**	**1990 yılı**	**2000 yılı**	**2021 yılı**
Akseki	26.161	28.603	30.229	42.467	10.575
İbradı	-	-	17.126	10.826	2.868

4.2.5. Geleneksel mimari özellikler

Akseki ve İbradı ilçelerinin aynı havzada yer alarak benzer coğrafi özellikler göstermesinin yanı sıra ortak tarihi ve kültürel kökenlerinin olması, aynı geleneksel mimari özelliklere sahip olmalarını sağlamıştır (Kavas 2009).

Bölgenin özgün mimari yapım tekniğinin oluşmasında çevrenin sunduğu kaynaklar ile sosyoekonomik ve sosyokültürel ihtiyaçlar etkili olmuştur. Bu doğrultuda taş ve ahşabın özgün biçimde birleştiği "düğmeli duvar" yapım tekniği oluşmuştur (Kavas 2015).

Düğmeli duvar, 50-60 cm kalınlığında harçsız moloz taş duvarın örülüp 50-60 cm yüksekliğinde duvar boyunca "hatıl" denilen ahşap kirişlerin uzatılması ve bu hatılların "düğme" ve "peştivan / piştuvan" denilen ahşaplarla birbirine bağlanmasından oluşmaktadır (Başarır 2001). İki hatıl arasında kalan kısma bölgede "destur" denilmektedir. Duvarlarda dışa gelen hatıllarda çam ve katran, düğmelerde ise ardıç kullanılmaktadır. Böylece yapıların uzun süre ayakta kalması sağlanmaktadır (Yeşildal 2008). Duvar yüzeyinden 25 cm kadar dışarı taşan düğmeler aynı zamanda duvar ustası için iskele görevi görmektedir (Kavas 2015). Düğmeli duvar yapım tekniğinde dış duvar yüzeyleri genellikle sıvasızdır. Fakat bazı yapıların bölgede "sakar sıva" denilen sıva tekniğiyle sıvandığı görülmektedir (Yeşildal 2008).

Şekil 4.4. Düğmeli duvar tekniğiyle inşa edilmiş yapı örnekleri (Eyyup Doğan Arşivi)

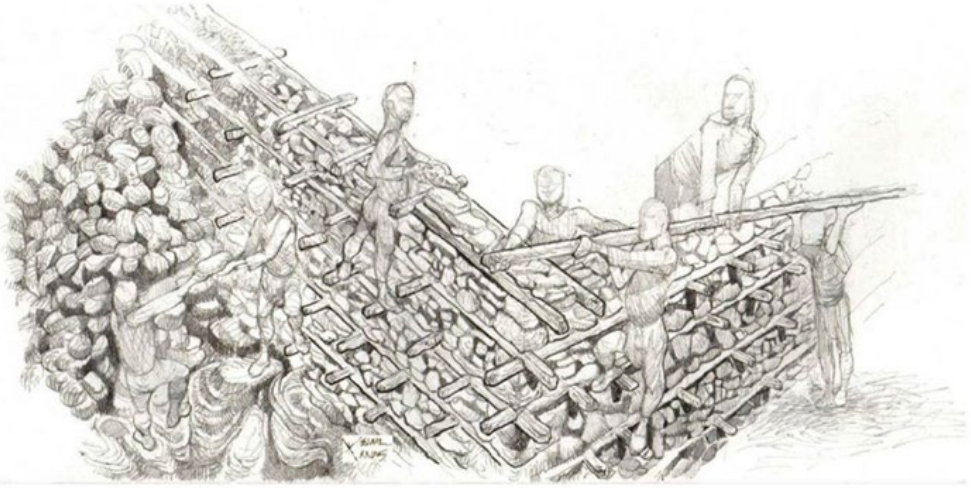

Şekil 4.5. Düğmeli duvar yapım tekniği (Kavas 2009)

4.3. Akseki – İbradı Havzası'nda Günümüze Ulaşan Eğitim Yapıları

4.3.1 Akşahap Köy Okulu

Akşahap, Akseki ilçe merkezinin kuzeybatısında, 13 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mahalle, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından 27.02.2020 tarih ve 10523 sayılı kararla kentsel sit alanı olarak tescillenmiştir. Ayrıca 27.12.2018 tarih ve 8631 sayılı kararla okul yapısı korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Tapu Kadastro Umum Müdürlüğü kayıtlarına göre Sarı Abbas ismindeki bir köyün de Akşahap'tan ayrıldığı ve Akşahap'ın Kanuni Dönemi'nde 69 hanesinin 5119 akçe vergi verdiği bilinmektedir (Özkaynak 1954). Ayrıca halkın okuma-yazma oranının yüksek olduğu ve eğitimin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir (Enhoş 1974).

Günümüzde 106 ada 1 parselde bulunan okul yapısı iki katlı olup düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı olan yapı, granada kiremitle örtülüdür. Yapının doğu cephesi mahallenin ana yolu üzerindedir. Güneyinde çocuk oyun alanı, güneybatısında cami, kuzeydoğusunda ise köy odası bulunmaktadır. Akseki Belediyesi mülkiyetindeki yapı, 2020-2021 yılları arasında onarım görmüştür. Yapının üç girişi bulunmaktadır. Ana giriş, batı cephesinde bulunan ve iki yöndeki merdivenlerle ulaşılan çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Kuzey cephesindeki tek kanatlı kapı ise öğretmen lojmanına girişi sağlamaktadır. Yapının doğu cephesindeki dersliğe açılan kapının ise sonradan açıldığı düşünülmektedir.

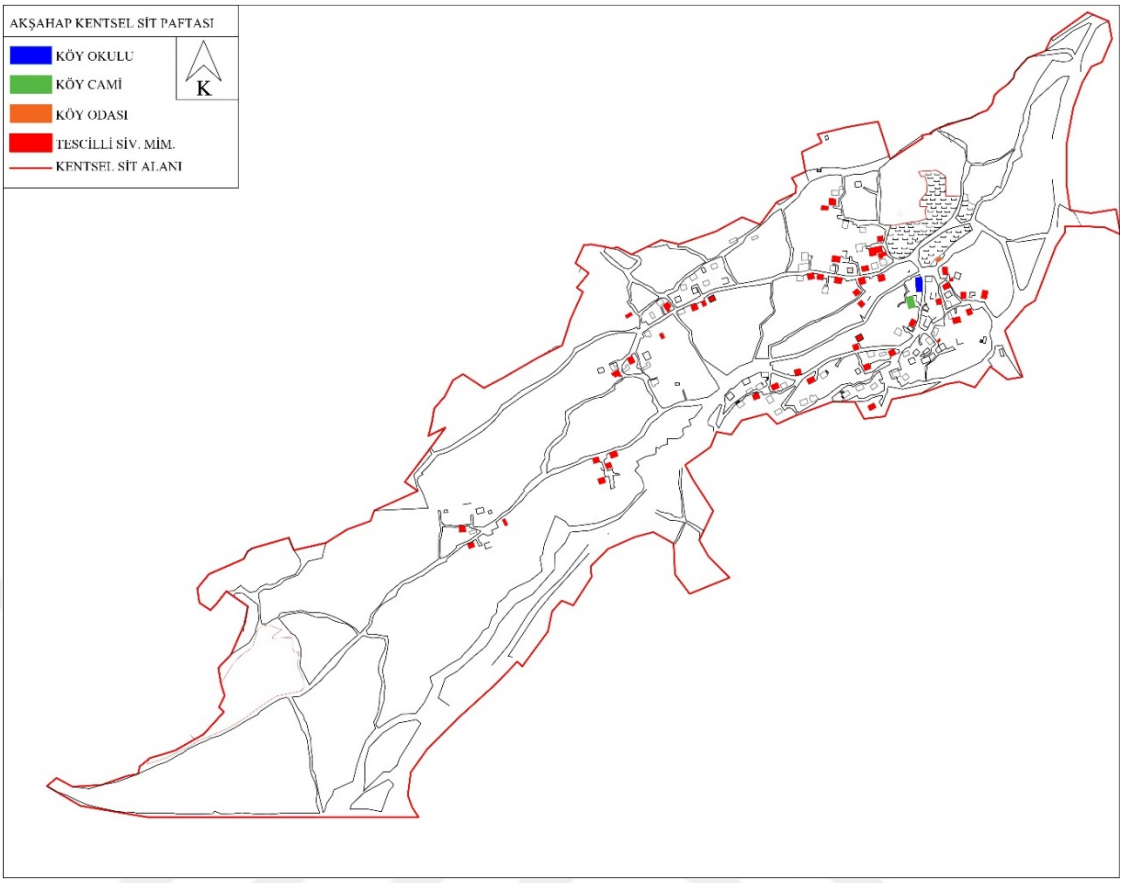

Şekil 4.6. Akşahap kentsel sit paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

Yapının tüm cepheleri düğmeli duvar yapım tekniğinde olup kiremit katkılı kireç esaslı harç ile derzlenmiştir. Batı cephesi iki kat yüksekliğindedir. Cephenin kuzey ve güney aksında bulunan simetrik iki merdiven girişe ulaşmaktadır. Girişin kuzey kısmında üç adet ½ oranında kanatlı ahşap pencere bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesinin batı kısmında altı basamaklı taş merdivenle ulaşılan tek kanatlı kapı ve bu kapının batısında tuvalet penceresi yer almaktadır. Doğu cephesi ise ana yol üzerindedir. Bu cephede yer alan kapının kuzey kısmında dört, güney kısmında bir olmak üzere ½ oranında kanatlı ahşap pencereler bulunmaktadır. Güney cephesinde ise güneyde yer alan dersliğe ait eşit aralıklarla konumlanmış dört adet ½ oranında kanatlı ahşap pencere yer almaktadır.

Yapının okul kısmına giriş, batı cephede bulunan 300x500 cm ölçülerindeki holden sağlanmaktadır. Holün doğu ve güney duvarlarında yer alan tek kanatlı kapılardan 525x885 cm ebatlarındaki iki adet dersliğe ulaşılmaktadır. Holün kuzeyinde bulunan kapı ise 300x300 cm ebatlarındaki öğretmen odasına açılmaktadır. Yapının öğretmen lojmanı kısmına giriş kuzey cephede yer alan 150x190 cm ebatlarındaki holden sağlanmaktadır. Holün batı duvarında bulunan kapıdan 140x190 cm ebatlarındaki tuvalete ulaşılmaktadır. Giriş holünün güneyinde bulunan kapıdan ise diğer mekanlara geçişi sağlayan odaya ulaşılmaktadır. Bu oda ile mutfak arasındaki duvar, yapının onarımı esnasında kaldırıla. Böylece oda günümüzde 425x540 ölçülerinde ve L planlıdır. Ayrıca mutfak kısmında bulunan ocaklık korunarak günümüze ulaşmıştır. Bu oda mekânının doğu duvarında bulunan kapılardan 330x425 cm ölçülerinde ve simetrik iki odaya ulaşılmaktadır. Bu odalarda ahşap yüklükler bulunmaktadır.

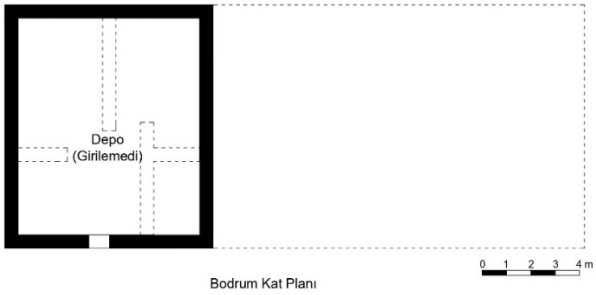

Şekil 4.7. Akşahap Köy Okulu bodrum kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

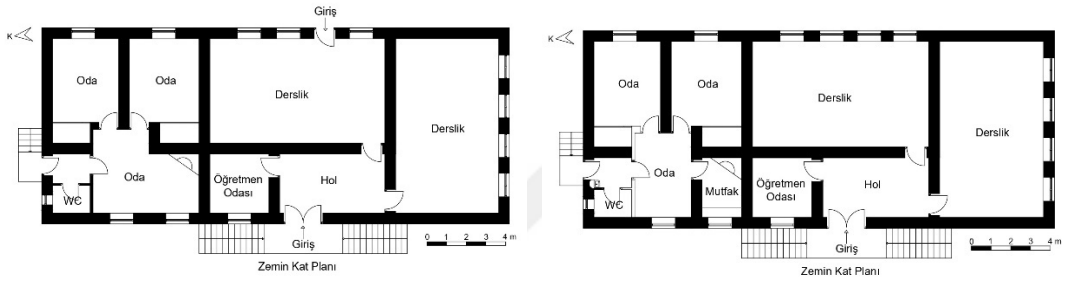

(a) **(b)**

Şekil 4.8. a) Akşahap Köy Okulu rölöve zemin kat planı; **b)** Restitüsyon zemin kat planı. (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.9. Akşahap Köy Okulu kuzey ve doğu cepheleri restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.10. Akşahap Köy Okulu kuzey ve batı cepheleri restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.11. Akşahap Köy Okulu güney ve batı cepheleri restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.12. Akşahap Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.13. Akşahap Köy Okulu öğretmen lojmanı oda restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.14. Akşahap Köy Okulu giriş holü restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.15. Akşahap Köy Okulu derslik restorasyon öncesi / sonrası fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme:

Okulun inşa tarihi ve banisi bilinmemektedir. Ancak bölgedeki diğer köy okulları incelendiğinde 1940-1950 yılları arasında inşa edildiği söylenebilir. Ayrıca tarihte

Akşahap halkının büyük çoğunluğunun yapı ustası olduğu, bölgedeki köylerde bulunan birçok yapının buradaki ustalar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Enhoş 1974). Akşahap köy okulu da geleneksel yapım tekniğiyle inşa edildiğinden köy halkı tarafından yapılmış olabileceği söylenebilir. Yapının 2020-2021 yıllarında geçirdiği esaslı onarım sebebiyle strüktürel olarak iyi durumda olduğu değerlendirilebilir. Okulun özgün plan şemasının günümüze ulaştığı fakat doğu cephesindeki kapının açılması ve öğretmen lojmanında bulunan mutfak duvarının kaldırılması gibi müdahaleler bulunduğu söylenebilir. Günümüzde herhangi bir işlevi bulunmayan yapının kültürel fonksiyonda kullanımının planlandığı bilinmektedir.

4.3.2. Belenalan Köy Okulu

Belenalan, Akseki ilçe merkezinin güneybatısında, 8,5 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mahalle, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 21.11.2011 tarih ve 166 sayılı kararıyla kentsel sit alanı olarak tescillenmiştir. Ayrıca aynı kararla okul yapısı da korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Defter-i Hakani'de (Tapu Kadastro Müdürlüğü) bağımsız olarak kayıtlı değildir. Belenalan (Belenilvat) köyü tahminen Hicri 980 senelerinde Antakya civarında bulunan Belen'den gelenlerin kurduğu bir köydür (Özkaynak 1954). Köyde cumhuriyetten sonra okur-yazarlık oranının yüksek olduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Enhoş (1974), 231 öğrencinin ilkokulu bitirdiğini, öğretime devam eden 22 öğrencinin olduğunu aktarmaktadır. Belenalan köyü muhtarı Hatice Uz (2022)[1] ile yapılan görüşmede okul yapısının bir dönem onarılarak kadın kooperatifine bağlı dokuma atölyesi olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Yapı, günümüzde ise herhangi bir işlevde kullanılmamaktadır.

Şekil 4.16. Belenalan Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

Günümüzde 116 ada 2 parselde bulunan okul yapısı iki katlı, kırma çatılı, alaturka kiremitle örtülüdür. Taşıyıcı duvarları yöreye özgü düğmeli duvar yapım sisteminde inşa

[1] Belenalan Muhtarı Hatice Uz ile 2022 yılında sözlü görüşme yapılmıştır. Adresi: Akşahap Mahallesi, Akseki, Antalya.

edilmiştir. Yapıyı kuzeyde köyün anayolu sınırlamaktadır. Güneyinde okulun bahçesi ve birkaç eski mezarın bulunduğu küçük bir mezarlık alanı bulunmaktadır. Batısında düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiş olan bir geleneksel sivil mimarlık örneği, doğusunda ise köyün eski camisi yer almaktadır. Cami de düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiş olup minaresi ahşap direklidir.

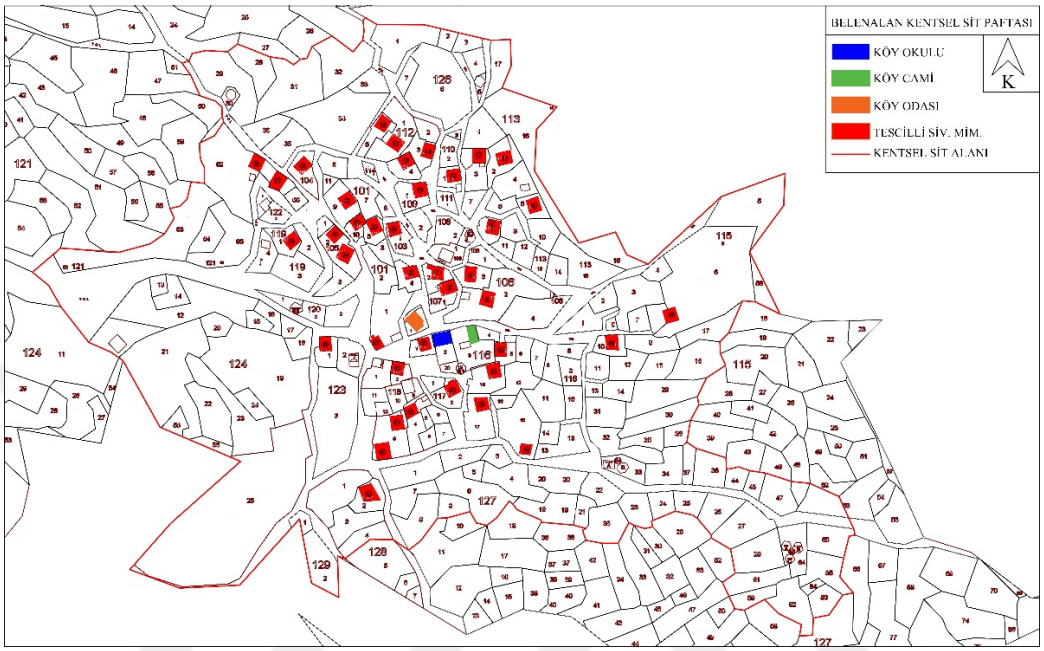

Şekil 4.17. Belenalan kentsel sit paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

Yapının tüm cepheleri düğmeli duvar yapım tekniğinde olup sıvalıdır. Yapının kuzey ve batı cepheleri tek kat yüksekliğindedir. Yol cephesi olan kuzey cephesinin orta aksında giriş kapısı, bu kapının iki yanında ise simetrik şekilde ikişer adet ½ oranında ahşap kanatlı pencere bulunmaktadır. Batı cephesinde ise dört adet aynı ölçü ve biçimde ahşap kanatlı pencere bulunmaktadır. Komşu parseldeki tescilli camiye bakan batı cephesinde ise bir giriş kapı ve bu kapının kuzey kısmında bir, güney kısmında iki olmak üzere üç adet pencere yer almaktadır. Bu cephe aksında yer alan merdivenle okulun güneyinde bulunan bahçeye ulaşılmaktadır. Güney cephesi yapının iki kat yüksekliğindeki cephesidir. Bu cephede bodrum kata girişi sağlayan çift kanatlı kapı ile üst katta dersliklere ve işlik mekanına ait birbirine eş ½ oranında ahşap kanatlı pencereler bulunmaktadır. Ayrıca bu cepheye bitişik olarak yapıya muhdes tek katlı tuvalet eklenmiştir.

Okul yapısının bodrum katına giriş güney cephesinde yer alan çift kanatlı ahşap kapıyla sağlanmaktadır. Bu kapı 300x300 cm ölçülerindeki hole açılmaktadır. Holün doğu ve batı duvarlarında bulunan kapılardan ise birbirine simetrik 300x500 cm ölçülerindeki depo mekanlarına geçiş sağlanmaktadır. Hol mekanının kuzeyinde ise üst kata ulaşımı sağlayan dokuz basamaklı ahşap merdiven yer almaktadır. Ana girişi kuzey cephesinden sağlanan 290x640 cm ölçülerindeki holün güney duvarındaki üç adet çift kanatlı ahşap kapıdan 300x500 cm ve 280x300 cm ölçülerindeki dersliklere ve 300x500 cm ölçüsündeki işlik mekanına girilmektedir. Holün doğu ve batısında ise 290x320 cm

ölçülerinde simetrik olarak iki adet oda bulunmaktadır. Doğu kısmında bulunan oda müze-okuma odası, batı kısmında bulunan ise öğretmen odası işlevinde kullanılmıştır.

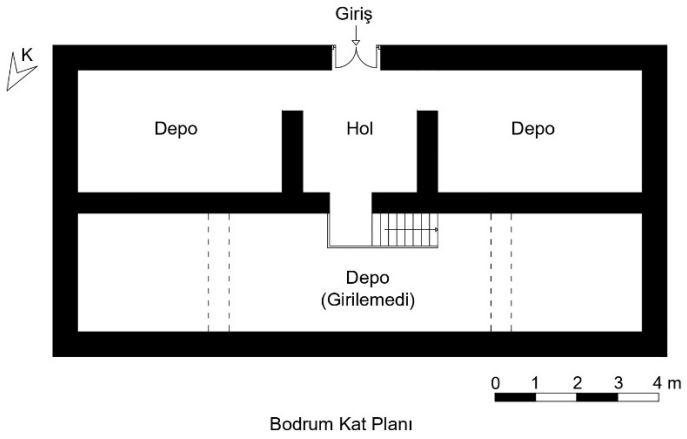

Şekil 4.18. Belenalan Köy Okulu'nun bodrum kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

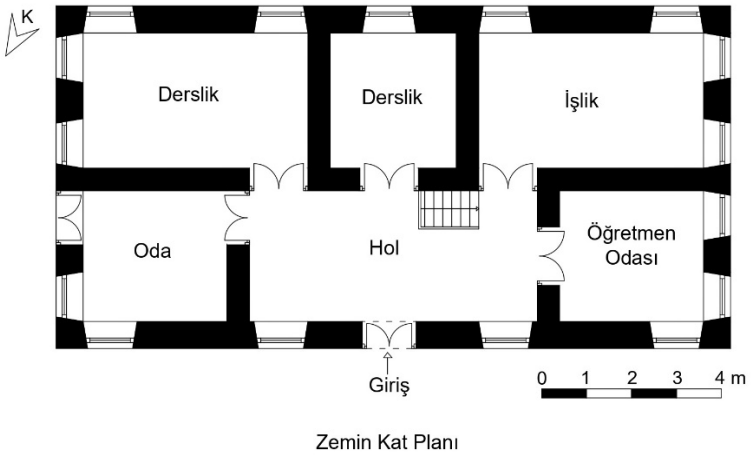

Şekil 4.19. Belenalan Köy Okulu'nun zemin kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.20. a) Belenalan Köy Okulu kuzey ve batı cepheleri; **b)** Güney ve doğu cepheleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.21. Belenalan Köy Okulu giriş kapıları (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.22. Belenalan Köy Okulu derslikleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.23. Belenalan Köy Okulu giriş holü (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: 1933 yılına inşa edildiği bilinen yapı, öğretmen lojmanı bulunmayan iki derslikli ve işlikli bir köy okulu yapısıdır (Enhoş 1974). Yapının mevcut durumu incelendiğinde; ana taşıyıcı elemanlar olan taş duvarların strüktürel olarak iyi durumda olduğu fakat çimento esaslı sıva gibi yapıya aykırı müdahaleler olduğu görülmektedir. Bu

durumun ortaya çıkmasında yapının özgün işlevini yitirdikten sonra farklı işlevlerde de kullanılmasının etkili olduğu değerlendirilebilir. Yapının döşeme, tavan gibi ahşap elemanlarında malzeme kayıpları ve bozulmalar oluştuğu, kapı ve pencerelerinin ise onarıma ihtiyacı olduğu değerlendirilebilir. Yapının genel itibariyle özgün bir şekilde günümüze ulaştığı fakat yapısal bozulmalar oluştuğundan esaslı onarımının yapılması gerektiği değerlendirilebilir.

4.3.3. Büyükalan Köy Okulu

Büyükalan, Akseki ilçe merkezinin güneyinde, 8 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mahalle, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 08.06.2015 tarih ve 3775 sayılı kararıyla kentsel sit alanı olarak tescillenmiştir. Köyün tarihte Yerle ismindeki karyeye bağlı bir mahalle olduğu, sonradan ayrıldığı düşünülmektedir. Köy halkının arazi yetersizliği sebebiyle özellikle İzmir, Aydın, Manisa gibi illere göç ettiği buralarda ticaretle ilgilendiği bilinmektedir. Köyde 1931 yılında büyük bir yangının çıktığı, bu yangın sonrası yapıların yeniden yapıldığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Enhoş (1974) ise köy halkının eğitime ilgisinin yüksek olduğunu, 13 erkek, 14 kız olmak üzere toplam 27 öğrencinin okula devam ettiğini aktarmaktadır. Köy okuluna ait yıkıntı ve temel izleri tespit edilebilmiştir.

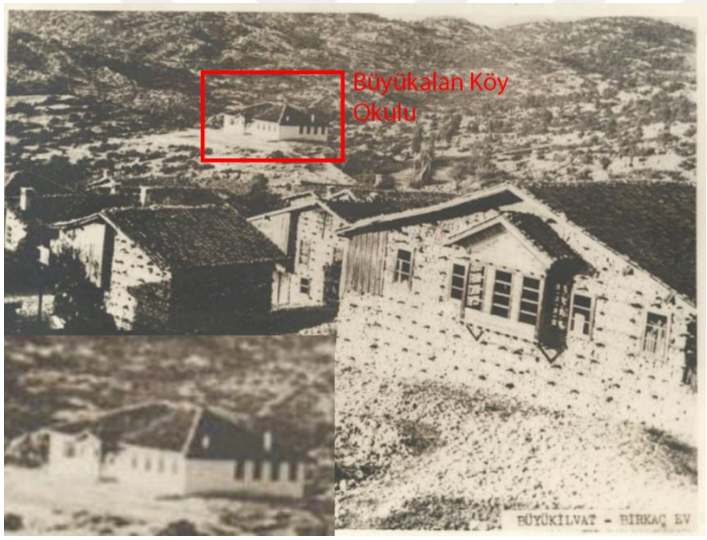

Şekil 4.24. Büyükalan Köy Okuluna ait eski bir fotoğraf (Aksekiler Yardımlaşma Derneği Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.25. a) Büyükalan Köy Okulu öğrencilerine ait eski bir fotoğraf (Seyyah Toroslu Arşivi); **b)** Büyükalan Köy Okulunun göründüğü eski bir fotoğraf (Hüseyin Kurtel Arşivi)

Yapıya ait eski fotoğraflar ve günümüzdeki temel izleri yapıya dair bilgiler vermektedir. Okulun bulunduğu yer, günümüzde 116 ada 67 parsel içerisinde kalmaktadır. Yapıya ait eski fotoğraflardan yapının bir tepe üzerinde bulunduğu, dikdörtgen planlı, kırma çatılı, alaturka kiremitli ve düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapının giriş cephesinde dikmeler ve kemerler bulunduğu görülmektedir. Girişin yanında dört adet pencere, yan cephede de aynı büyüklükte dört adet pencere bulunmaktadır. Günümüzdeki temel izleri ve yıkıntılar göz önüne alınarak yapının dış duvarlarının ortalama 25x15 m ebatlarında olduğu değerlendirilebilir. Ayrıca günümüzde okula ulaşımı sağlayan her iki yöndeki taş döşeme yollar görülebilmektedir.

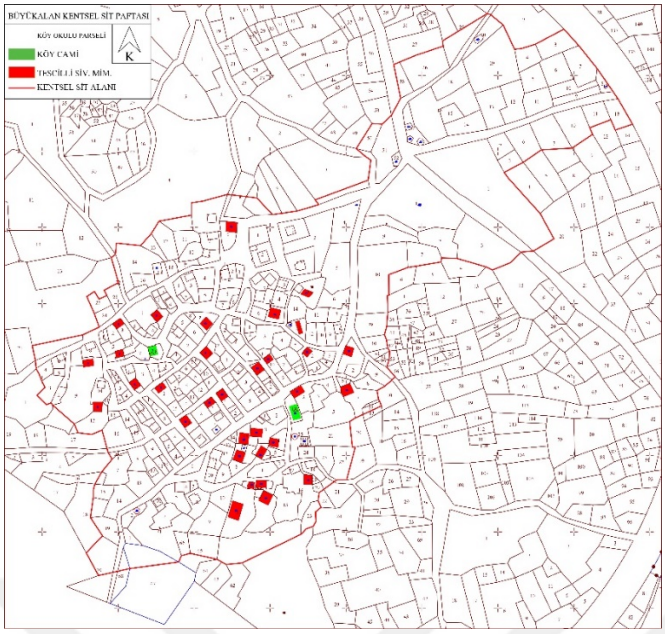

Şekil 4.26. Büyükalan kentsel sit paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

Şekil 4.27. Büyükalan Köy Okulunun yıkıntısı (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.28. Büyükalan Köy Okuluna ait duvar izleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.29. Büyükalan Köy Okulu'na ulaşımı sağlayan taş döşeme yollar (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Büyükalan Köy Okulu'nun tam olarak yapım tarihi bilinmemekle birlikte bölgedeki diğer köy okulları incelendiğinde 1930-1950 yılları arasında yapılmış olabileceği söylenebilir. Köyde meydana gelen dışa göç ile öğrenci sayısının azalmasının yapının işlevsiz hale gelmesine neden olduğu söylenebilir. İşlevsiz kalan okul yapısı ise zaman içerisinde temel seviyesine kadar yıkılmıştır. Yapının temel duvarları üzerindeki yıkıntının kaldırılarak plan izlerinin ortaya çıkarılması, eski fotoğraflardan ve sözlü tarih anlatımlarından yola çıkılarak restitüsyon önerisinin hazırlanabileceği söylenebilir. Bu çalışmalar doğrultusunda da rekonstrüksiyon çalışmaları yapılarak kaybolan kültür varlığının yeniden ayağa kaldırılabileceği değerlendirilebilir.

4.3.4. Güçlüköy Köy Okulu

Güçlüköy (Fersin), Akseki ilçe merkezinin 35 km güneyinde bulunmaktadır. Alaiye kervan yolu üzerindeki Güçlüköy'e ilk yerleşenlerin Türkmenler olduğu; Yuvalar, Migolos, Manabat isimlerinde obaların birleşmesiyle oluştuğu düşünülmektedir (Enhoş 1974). Köyde günümüzde birçok düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiş konut bulunmaktadır. Bu yapıların dışında başka konutlara ait olduğu düşünülen harabeler de yer almaktadır. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu ise günümüzde terk edilmiş olan eski yerleşim yerinde 134 ada 72 parselde yer almaktadır. Yapının doğusunda cami, kuzeyinde evler bulunmaktadır. Ayrıca batısında sonradan yapılmış olan tuvalet ayrı bir kütle olarak bulunmaktadır. Okul yapısı dikdörtgen planlı kırma çatılı ve marsilya tipi kiremitle örtülüdür. Yapının taşıyıcı duvarlarında düzgün ince yonu moloz taş duvar ve tuğla örgü kullanılmıştır. Yapı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 06.05.2005 tarih ve 423 sayılı kararıyla 'Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı' olarak tescillenmiş ve koruma grubu I.Grup olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.30. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu öğrencilerinin bulunduğu eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

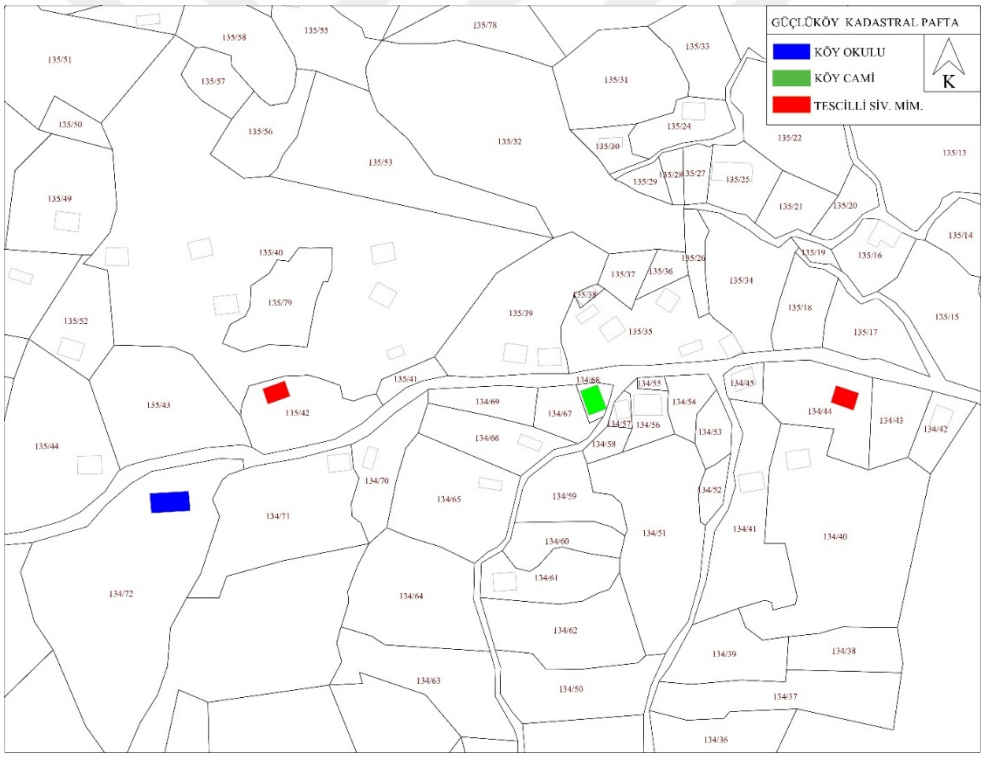

Şekil 4.31. Güçlüköy kadastral pafta (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

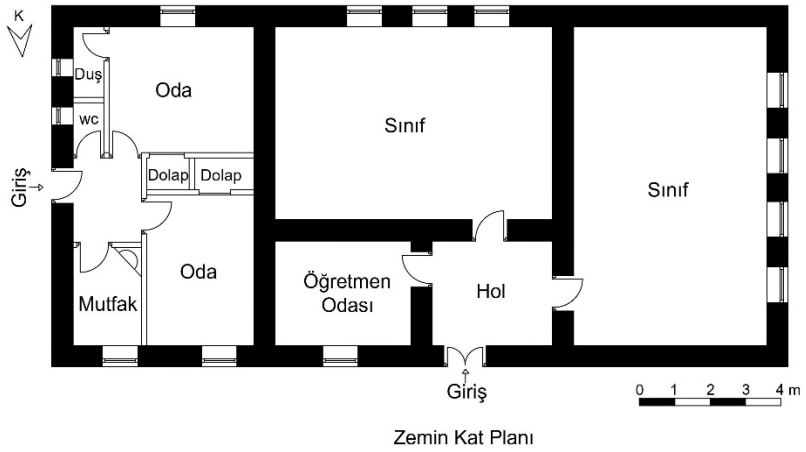

Şekil 4.32. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu zemin kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

Yapının iki girişi bulunmaktadır. Kuzey cephede bulunan giriş kapısı okul bölümüne, doğu cephede bulunan giriş kapısı ise lojman bölümüne açılmaktadır. Yapının cepheleri çimento harçlı sıva ile sıvalı ve boyalıdır. Kuzey cephede giriş kapısının doğusunda üç adet ½ oranında pencere yer almaktadır. Güney cephede ise dört adet ½ oranında pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin üç adedi cephenin orta aksında konumlanmıştır. Batı cephede dört adet ½ oranında pencere yer almaktadır. Yapının doğu cephesinde ise giriş kapısının güneyinde duş ve tuvalet mekanlarına ait kare pencereler bulunmaktadır.

Kuzey cephede bulunan çift kanatlı kapıdan 295x340 cm ebatlarındaki hole ulaşılmaktadır. Hol mekânında duvar yüzeyine boyanmış bir Antalya haritası bulunmaktadır. Holden batı ve güneyde bulunan 545x900 cm ve 545x785 cm ebatlarındaki dersliklere ulaşılmaktadır. Hol mekanının doğusunda ise 300x385 cm ebatlarındaki öğretmen odası bulunmaktadır. Dersliklerde pencerelerin karşı duvarlarında yazı tahtası yer almaktadır. Ayrıca öğretmen odasında da yazı tahtası mevcuttur. Öğrenci sayısının arttığı zamanlarda bu mekânın da dersliğe dönüştürülmüş olabileceği düşünülmektedir.

Yapının doğu cephesindeki tek kanatlı kapıdan lojman bölümünün hol mekanına ulaşılmaktadır. Hol 195x240 cm ebatlarındadır. Holün kuzeyinden 195x275 cm ebatlarındaki mutfak mekanına ulaşılmaktadır. Mutfağın güneybatı köşesinde ocaklık bulunmaktadır. Lojmanda yer alan odalara ise holün güney ve batı duvarlarında bulunan kapılardan ulaşılmaktadır. Batıdaki oda 300x425 cm, güneydeki oda 355x410 cm ebatlarındadır. Odaların arasında ahşap gömme dolaplar yer almaktadır. Ayrıca güneydeki odanın 90x200 cm ebatlarında banyosu bulunmaktadır. Lojmanın tuvalet mekânı ise hol mekanının güneyinde 90x160 cm ebatlarındadır.

(a) **(b)**

Şekil 4.33. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu güney cephesi; **b)** Kuzey cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.34. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu batı cephesi; **b)** Doğu cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.35. Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu derslikleri (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.36. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu giriş holü; **b)** Giriş holünde bulunan Antalya haritası (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.37. a) Güçlüköy (Fersin) Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak mekânı ocaklık; **b)** Öğretmen lojmanına ait oda (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Özkaynak (1954), köyün nüfusunun 670 olduğunu ve son yıllarda yapılan bir okulunun olduğunu aktarmaktadır. Enhoş (1974) ise köy okulunda 5 öğretmen bulunduğunu, 66 kız ve 66 erkek öğrencinin öğretime devam ettiğini ve köyde okur-yazarlık oranının %65'lerde olduğunu belirtmektedir. Okulun yapım tarihinin 1945 olduğu, 1960'lı yıllarda ise onarıldığı bilinmektedir. Köyde yaşanan bazı zorluklar sebebiyle köylülerin 1970'li yıllardan itibaren Fersinalanı olarak isimlendirilen bölgeye taşındığı bilinmektedir (Binici 2019). Bu sebeple köyün geleneksel dokusunun bozulmadan günümüze ulaştığı söylenebilir. Fersinalanı, Antalya – Konya karayolu üzerinde bulunmakta olup günümüzde nüfusun tamamının burada bulunduğu söylenebilir. Binici (2019), Güçlüköy (Fersin)'in terk edilerek aşağı köye taşınmasının sebeplerini; su sıkıntısı, ulaşım sıkıntısı, tarım ve diğer sebepler olmak üzere dört başlıkta sınıflandırmıştır. Diğer sebepler altında ise eğitim sorunu da gösterilmiştir. Bölgede

öğrenci sayısının azalmasıyla köylerde eğitim faaliyetlerinin olmaması, taşımalı eğitime geçilmesi de nüfusun azalmasının sebeplerinden gösterilebilir.

Okul yapısının birtakım strüktürel bozulmalara uğradığı görülmektedir. Yapının taşıyıcı duvarlarında hasarlar oluşmuş, çatı konstrüksiyonunun büyük kısmı çökmüştür. Okul bölümünün tüm kapıları günümüzde çıkarılmış durumdadır. Pencerelerde ise malzeme kayıpları ve bozulmalar görülmektedir. Ayrıca duvar, zemin ve iç mekân elemanlarda müdahaleler görülmektedir. Okulun yıkılan çatı örtüsündeki Marsilya kiremitlerinde 1954 tarihi yer almaktadır. Bu kiremitlerin okulun geçirdiği onarımlarda eklendiği değerlendirilebilir. Yapının uzun süredir işlevsiz kaldığı, bu sebeple dış etkenlerin etkisiyle bozulmalar oluştuğu değerlendirilebilir. Bu nedenle ivedilikle yapının esaslı onarımına yönelik projelerin hazırlanmasının gerekli olduğu değerlendirilebilir.

4.3.5. Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı

Güzelsu, bağlı olduğu Akseki ilçesinin güneybatısında ilçe merkezine 29 km uzaklıkta bulunmaktadır. Defter-i Hakani kayıtlarında Güzelsu'nun (Sülles) oldukça büyük ve kalabalık bir merkez olduğu, burada vergi ödeyen 80-90 kadar Müslüman aile ve 49 adet 'Gebr' adını taşıyan Hristiyan aile bulunduğu bilinmektedir. 1912 senesinde Dahiliye Nezareti'nin kurulmasıyla Sülles (Güzelsu) nahiye olmuştur (Özkaynak 1954). 1915 senesinde ise belediye teşkilatı kurulmuştur (Bakırcılar ve Durgun 2015). Kesin tarihi bilinmemekle birlikte Kurtuluş Savaşı sonrası bölgeye Güzelsu ismi verildiği düşünülmektedir (Enhoş 1974). 1936 senesinde ise Gündoğmuş ilçesinin kurulmasıyla köylerinin sayısı azalmış, bazı köyleri Gündoğmuş'a bağlanmıştır (Özkaynak 1954). Güzelsu, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 31.10.2019 tarih ve 9965 sayılı kararıyla kentsel sit alanı olarak tescillenmiştir.

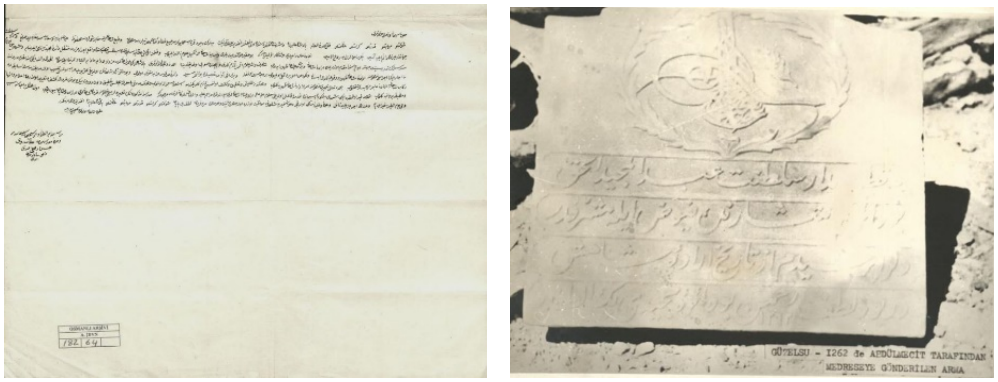

(a) **(b)**

Şekil 4.38. a) Güzelsu'da bulunan Mecidiye Medresesi'nin onarım talebiyle ilgili belge (BOA, DH.İD.00218.2.00018); **b)** Akseki Mecidiye Medresesi'ne 1845 senesinde Abdülmecit tarafından gönderilen arma (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

Güzelsu'da Abdülmecit tarafından yaptırılan 'Mecidiye Medresesi' isminde bir medrese olduğu ve çevre köylerden çok sayıda öğrencinin geldiği, birçok önemli şahsiyetin burada eğitim gördüğü bilinmektedir (Özkaynak 1954). Enhoş (1974), bu medresenin Abdülmecit'e huzur hocalığı yapan, Güzelsulu Hasan Rıfkı Efendi'nin isteği üzerine yapıldığını, ayrıca Sultan Abdülmecit tarafından 1845 senesinde bir arma

gönderildiğini belirtmektedir. Medresenin 15 odası ve 3 dersliği olduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgeden yapının, 27.06.1862 tarihinde onarım gördüğü anlaşılmaktadır (Ercivan 2020). Enhoş (1974) yapının bakımsızlıktan dolayı harap duruma geldiği ve Kuran Kursu için yerine ek bir yapı yapıldığını belirtmiştir. Güzelsu köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerden, geç dönem ek yapısındaki eğitimin 1924 senesinde Tevhid-i Tedrisat kanunuyla medreselerin kaldırılmasıyla sona erdiği, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak 1960'lı yıllardan itibaren ek yapıda biçki-dikiş-nakış kursları açıldığı ve bu kursların da 1983 yılına kadar devam ettiği bilinmektedir (Ercivan 2020). Yapı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından 14.08.2015 tarihli ve 4015 sayılı karar ile "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescillenmiş ve koruma grubu I. Grup olarak belirlenmiştir.

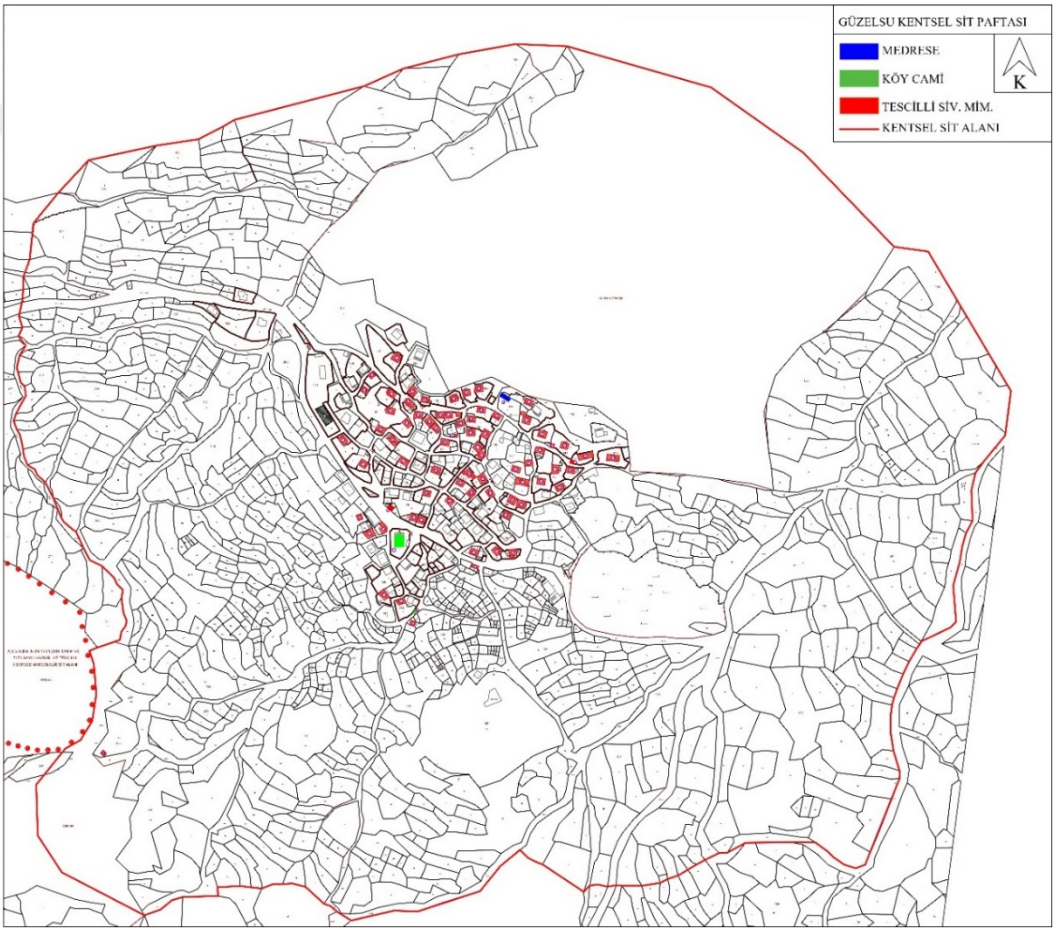

Şekil 4.39. Güzelsu kentsel sit paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

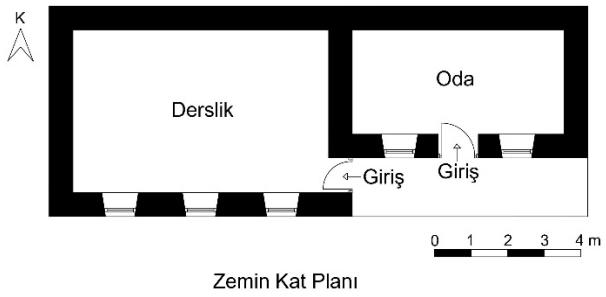

Şekil 4.40. Mecidiye Medresesi'ne ait geç dönem ek yapısının restitüsyon planı (Eyyup Doğan Arşivi)

Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı günümüzde 144 ada 3 parselde bulunmakta olup kuzeyinde katranlık denilen orman alanı, güneyinde aynı parsel içerisinde Güzelsu eski camisinin günümüze ulaşan tek parçası olan ahşap minare, doğu ve batısında ise konutlar bulunmaktadır. Yapı tek katlı, dikdörtgen planlı, beşik çatılı ve alaturka kiremitle örtülüdür. Yapı yöreye özgü geleneksel yapım sistemi olan düğmeli duvar tekniğinde inşa edilmiş olup 3 cephesi sağırdır. Yapının güney cephesinin ise bir bölümü yıkılmıştır. Yapının eski fotoğraflarına dayanan restitüsyonunda üç adet ½ oranında ahşap giyotin pencere, iki adet ½ oranlı çift kapaklı ahşap pencere bulunmaktadır. Günümüze ulaşan ahşap kapaklı pencerelerde simetrik kaplumbağa motifleri yer almaktadır.

Yapıda bulunan iki mekâna, güney cephesinde bulunan tek kanatlı kapılardan giriş sağlanmaktadır. Yapının doğusunda 285x580 cm ebatlarındaki mutfak işlevinde de kullanılan bir oda, batısında ise 445x700 cm ebatlarındaki derslik mekânı bulunmaktadır.

Şekil 4.41. Mecidiye Medresesi'ne ait geç dönem ek yapısı kuzey ve güney cepheleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.42. Mecidiye Medresesi'ne ait geç dönem ek yapısının 2015 yılına ait fotoğrafı (GÜZ-DER Derneği Arşivi)

Değerlendirme: Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının yapım tarihi net olarak bilinmemektedir. Günümüzde yapının strüktürel bozulmalara uğradığı görülmektedir. Çatı konstrüksiyonunun tamamen çöktüğü, beden duvarlarında ise malzeme eksilmeleri ve yapısal bozulmalar oluştuğu görülmektedir. Dersliğin güney cephesinin ise büyük oranda yıkıldığı görülmektedir. Yapının esaslı onarımına yönelik projelerin ivedilikle hazırlanması, kültür varlığı yapının gelecek kuşaklara aktarılması için önem arz etmektedir.

4.3.6. Minareli Köy Okulu

Minareli (Menariye), Akseki ilçe merkezinin güneybatısında 22 km uzaklıkta bulunmaktadır. Köy Kotenna antik yerleşimine yakın, eğimli bir arazide kurulmuştur. Köyde geleneksel yapım tekniğinde inşa edilmiş olan bir köy okulu bulunmaktadır. Minareli Köy Okulu günümüzde 126 ada 8 parselde yer almaktadır. Yapı iki katlı, dikdörtgen planlı olup yöreye özgü geleneksel yapım sistemi olan düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Üst örtüsü kırma çatılı alaturka kiremitle örtülüdür. Köyün üst kesimlerinde, eğimli bir araziye oturmaktadır. Güneyinde köyün camisi, doğu ve batısında evler bulunmaktadır. Yapı, zaman içerisinde işlevini yerine getiremeyecek şekilde bozulmaya uğradığından yapının güneybatısına iki katlı, betonarme bir yapı inşa edilmiş ve bir süre okul olarak kullanılmıştır. Günümüzde bu yapı, köylülerin özel günlerdeki toplantılarında kullanılmaktadır. Minareli Köy Okulu yapısı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29.09.2020 tarih ve 11215 sayılı kararıyla korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

(a) **(b)**

Şekil 4.43. a) Minareli köyünün dokusunu gösteren eski bir fotoğraf; **b)** Minareli Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

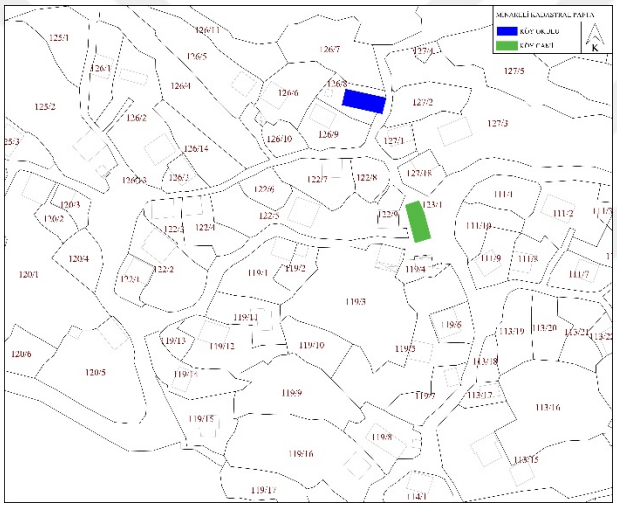

Şekil 4.44. Minareli kadastral pafta (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

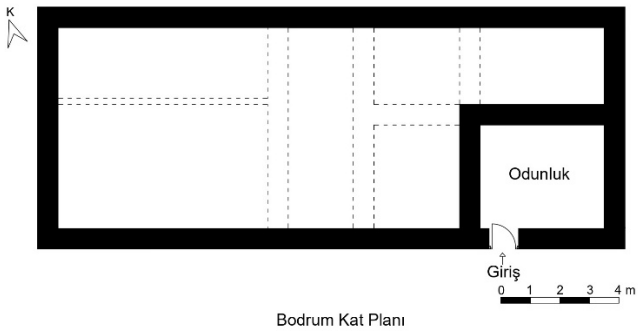

Şekil 4.45. Minareli Köy Okulu bodrum kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

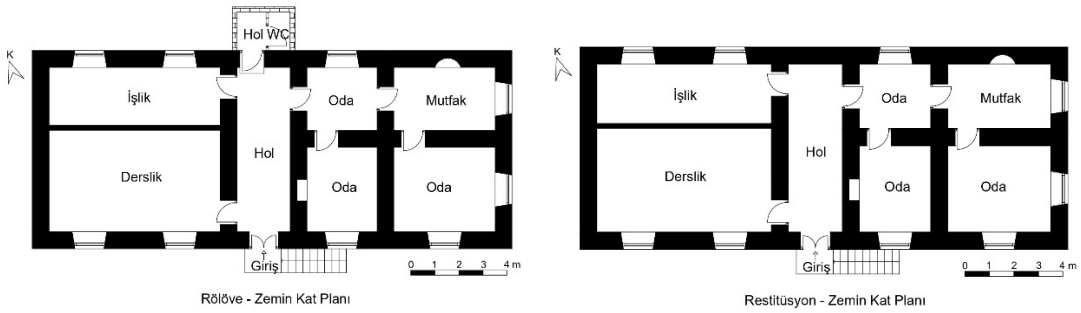

(a) **(b)**

Şekil 4.46. a) Minareli Köy Okulu rölöve zemin kat planı; **b)** Restitüsyon zemin kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

Yapının biri zemin katta, biri bodrum katta olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Giriş kapıları güney cephede yer almaktadır. Bodrum katta pencere açıklığı bulunmamaktadır. Güney cephenin orta aksında yer alan on basamaklı ahşap merdivenle üst kat giriş kapısına ulaşılmaktadır. Giriş kapısının doğu ve batı tarafında simetrik şekilde ikişer adet pencere bulunmaktadır. Kuzey cephe pencereleri güney cepheye simetrik olarak konumlanmıştır. Fakat cephenin doğu kısmındaki pencere açıklığının yerinde kuzey cephede ocaklık bulunmaktadır. Doğu cephesinde de iki adet pencere açıklığı bulunan yapının batı cephesi ise sağırdır.

Bodrum kata giriş, güney cephede bulunan tek kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Bodrum kat 350x420 cm ebatlarındaki tek hacimden oluşmakta ve odunluk işlevindedir. Zemin kata girişi sağlayan çift kanatlı kapıdan girildiğinde ise 220x680 cm ebatlarındaki giriş holüne ulaşılmakta, buradan ise holün batısında bulunan 420x710 cm ebatlarındaki derslik ve 240x710 cm ebatlarındaki işlik mekânına ulaşılmaktadır. İşlik ve derslik mekanının arasında bölücü olarak taş dolgulu hımış[2] duvar bulunmaktadır. Giriş holünün doğu duvarında yer alan tek kanatlı kapıdan öğretmen lojmanına ulaşılmaktadır. Lojman 290x350 cm ve 350x420 cm ebatlarındaki iki oda, 260x420 cm ebatlarındaki bir mutfak ve bu mekanlara geçişi sağlayan 260x290 cm ebatlarındaki odadan oluşmaktadır. Bu mekândan oda ve mutfağa, mutfaktan ise diğer odaya geçiş sağlanmaktadır. Mutfak mekanının kuzey duvarında ocaklık, doğu duvarında ise bir adet pencere bulunmaktadır. Holden geçiş sağlanan odada ise bir ahşap niş bulunmaktadır. Ayrıca yapının kuzey kısmına okul bölümündeki holden kapı açılarak 160x220 cm ebatlarında bir tuvalet eklendiği görülmektedir.

[2] Hımış: dikme ve payandalardan meydana gelen ahşap çatkı arasına kerpiç veya tuğla doldurularak yapılan yapım tekniği (Hasol 2012).

(a) **(b)**

Şekil 4.47. a) Minareli Köy Okulu güney cephesi; **b)** Güney ve batı cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.48. a) Minareli Köy Okulu doğu cephesi; **b)** Kuzey cephesinde yer alan muhdes WC (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.49. a) Minareli Köy Okulu giriş holü; **b)** Derslik (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.50. Minareli Köy Okulu işlik mekânı (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.51. a) Öğretmen lojmanı mutfak mekânında bulunan ahşap ocaklık; **b)** Öğretmen lojmanı oda (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Minareli Köy Okulu'nun 1939 yılında açıldığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Enhoş (1974) okulda 8 kız, 8 erkek olmak üzere 16 öğrencinin ve bir öğretmenin bulunduğunu aktarmaktadır. Yapının döşeme, tavan, duvar gibi yapı elemanlarında strüktürel bozulmalar, malzeme kayıpları ve hasarlar meydana gelmiştir. Duvarlarda meydana gelen kaymalar ve malzeme kayıplarından dolayı duvarların taşıyıcı özelliklerinin azaldığı, buna bağlı olarak çatı konstrüksiyonu ve tavanların zarar gördüğü görülmektedir. Ayrıca çatı örtüsünün bozulması yapının dış etkenlere karşı korunamamasına neden olmuş ve döşeme, pencere, niş gibi iç mekân elemanlarının olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur. Yapının mevcut durumu incelendiğinde, bölgenin mevsim şartları da göz önüne alınarak ivedi bir şekilde onarım projelerinin hazırlanarak uygulamasının yapılmasının gerekli olduğu değerlendirilebilir.

4.3.7. Sarıhacılar Medresesi

Sarıhacılar, Akseki ilçe merkezinin güneyinde 8 km uzaklıkta bulunmaktadır. Sarıhacılar köyü yaklaşık olarak Hicri 980 yılında kurulmuş olup Defter-i Hakani'de (Tapu Kadastro Müdürlüğü) bağımsız olarak kayıtlı değildir. Köyün tarım arazilerinin kısıtlı olması sebebiyle köy halkı dışarıya göç etmiş ve büyük çoğunluğu ticaretle uğraşmıştır (Özkaynak 1954). Köyde 1900'lere kadar 160 hane olduğu, önemli bir ticaret aksı olan kervan yolu üzerinde yer aldığından ticaretin önemli bir yer tuttuğu, 1950'li yıllarda kervan yolunun işlevini yitirdiği, bu sebeple köyün nüfusunun azaldığı bilinmektedir (Bakışlı 2019). Sarıhacılar, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 11.10.2011 tarih ve 65 sayılı kararıyla kentsel sit alanı ilan edilmiş, 08.08.2019 tarih ve 9644 sayılı kararıyla ise son şeklini almıştır.

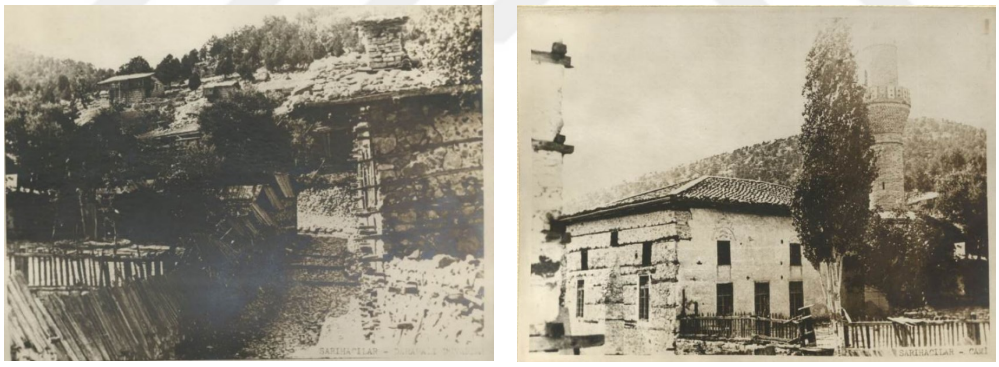

(a) **(b)**

Şekil 4.52. a) Sarıhacılar genel görünüm eski bir fotoğraf; **b)** Okul yapısının köşesinden Sarıhacılar cami (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

Sarıhacılar'da tekke ve zaviye kaydına rastlanmamış fakat camiyi yaptıran Hacı Abdullah Efendi ile Naim Efendi ismindeki iki şahsın buradaki medresede ders verdiği, birçok talebe yetiştirdiği bilinmektedir (Özkaynak 1954). Abdülhamit Dönemi'nde başmuhasipliğe yükselen Hatipzade Hacı Mustafa Efendi burada yetişmiştir (Enhoş 1974). Medreseye ait eski fotoğraflar yapının mimarisi hakkında bilgiler vermektedir. Yapının günümüzde 109 ada 8 parsel sınırlarında kalmaktadır. Yapının eski fotoğrafı ve günümüzdeki kalıntıları, tek katlı, beşik çatılı ve düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiş olduğunu göstermektedir. Yapının güney cephesinin ana kayaya bitişik olduğu

anlaşılmakta, giriş cephesi ise fotoğrafta görünmemektedir. Yapının kuzey cephesinde herhangi bir kapı – pencere açıklığı olmadığı görülmektedir. Ayrıca cephenin orta aksında bir pah görünmektedir.

Şekil 4.53. Sarıhacılar'da bulunan medreseye ait eski bir fotoğraf (Mustafa Kavasoğlu Arşivi)

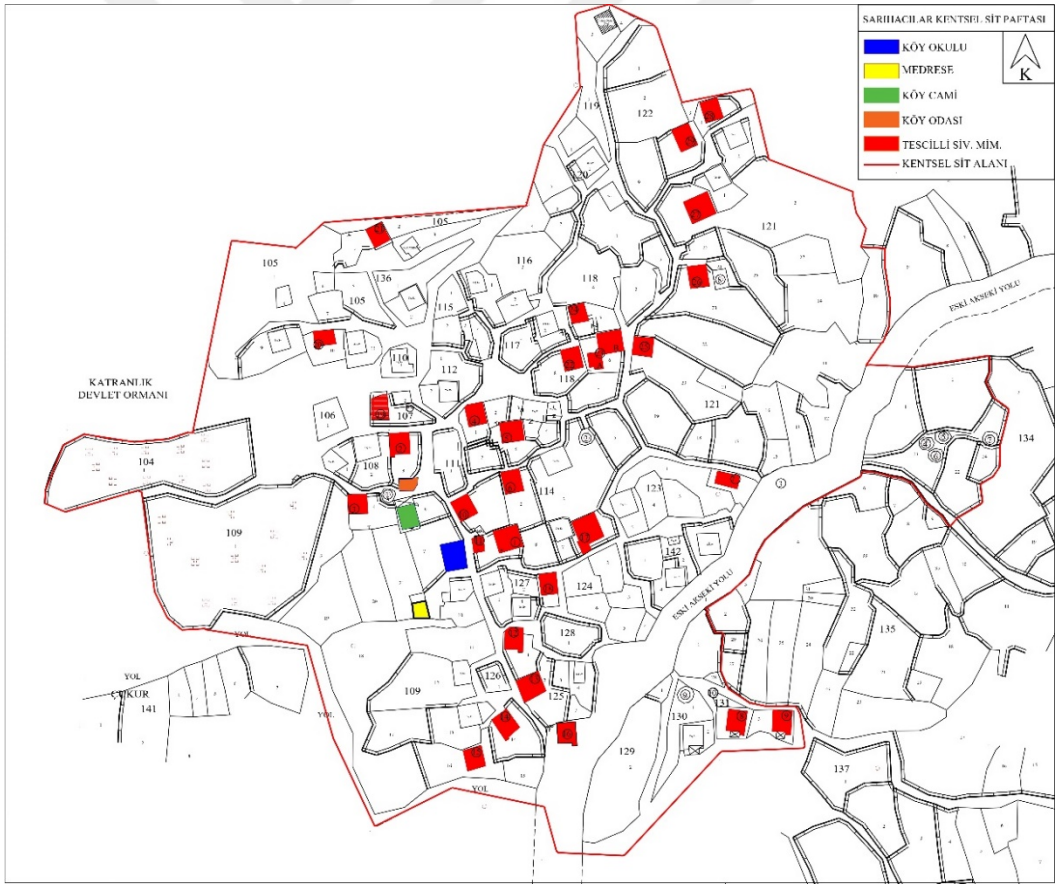

Şekil 4.54. Sarıhacılar kentsel sit paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

Şekil 4.55. Sarıhacılar'da bulunan medresenin günümüzdeki fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Günümüzde yapının büyük bir kısmının yıkıldığı ancak kuzey cephesinin bir bölümünün ayakta olduğu görülmektedir. Yapının inşa tarihi ve banisi bilinmemektedir. Bölgede günümüze ulaşan az sayıdaki medrese yapılarından biri olduğu değerlendirilebilir. Bu nedenle yapının çevresinde kazı çalışmalarının yapılarak mimari bulguların belgelenmesi, yazılı-sözlü kaynaklardan faydalanılarak restitüsyon çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalar doğrultusunda da yapının onarımının/yeniden inşasının yapılması önem arz etmektedir.

4.3.8. Sarıhacılar Köy Okulu

Enhoş (1974), Sarıhacılar'da bir ilkokul bulunduğunu, köylünün eğitime ilgisinin yüksek olduğunu ve okur – yazarlık oranının %80'nin üzerinde olduğunu aktarmaktadır. Günümüzde okul yapısı 109 ada 7 parselde bulunmaktadır. Yapının tamamen yıkıldığı, sadece bazı temel duvarlarının izlenebildiği görülmektedir. Yapı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 11.10.2011 tarih ve 65 sayılı kararıyla korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Yapının bazı eski fotoğraflarından ve sözlü görüşmelerden yola çıkılarak rölöve, restitüsyon ve rekonstrüksiyonunun hazırlandığı ve Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylandığı bilinmektedir.

Şekil 4.56. Sarıhacılar'a ait eski bir fotoğraf (sağda köy okulu görünmekte) (Mustafa Kavasoğlu Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.57. a) Sarıhacılar'a ait eski bir fotoğraf (sağda okul yapısı); **b)** Okul yapısının 2007 yılına ait bir fotoğrafı (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.58. Sarıhacılar Köy Okulu 1930-1931 eğitim yılına ait bir tasdikname (Mürşit Pişkin Arşivi)

Yapının kuzey batısında Sarıhacılar cami ve köy odası, güney batısında medrese kalıntısı ve doğusunda ise günümüzde butik otel olarak işlevlendirilmiş olan düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edilmiş olan geleneksel sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Şakir Köse Mimarlık Bürosu tarafından hazırlanarak Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun onayladığı restitüsyon paftalarına göre; yapı iki katlı, kareye yakın dikdörtgen planlı ve kırma çatılıdır. Biri zemin katta, diğeri bodrum katta olmak üzere yapıya ait iki giriş bulunmaktadır. Cepheleri düğmeli duvar yapım tekniğindedir. Zemin katta her cephede üçer pencere bulunmaktadır. Pencere düzeni kuzey, güney ve batı cephelerinde bodrum katta da aynı şekilde devam etmektedir. Fakat güney cephesinde bodrum katta doğu kısmında pencere açıklığı bulunmamaktadır.

Yapının batı cephesinde bulunan çift kanatlı kapıyla ulaşılan bodrum katında 220x260 cm, 230x350 cm, 175x330 cm ebatlarında üç adet depo mekânı bulunmaktadır. Bodrum katın doğu kısmında tek kollu merdiven zemin katta bulunan giriş holünü ulaşmaktadır. Yapının zemin katının ana girişine ise doğusunda bulunan yoldan üç basamakla ulaşılmaktadır. 370x560 cm ebatlarındaki L planlı bir giriş holünden 350x240 cm ve 175x460 cm ebatlarındaki iki dersliğe geçilmektedir. Ayrıca giriş holünün güneyinden 160x370 cm ebatlarındaki öğretmen odasına geçilmektedir.

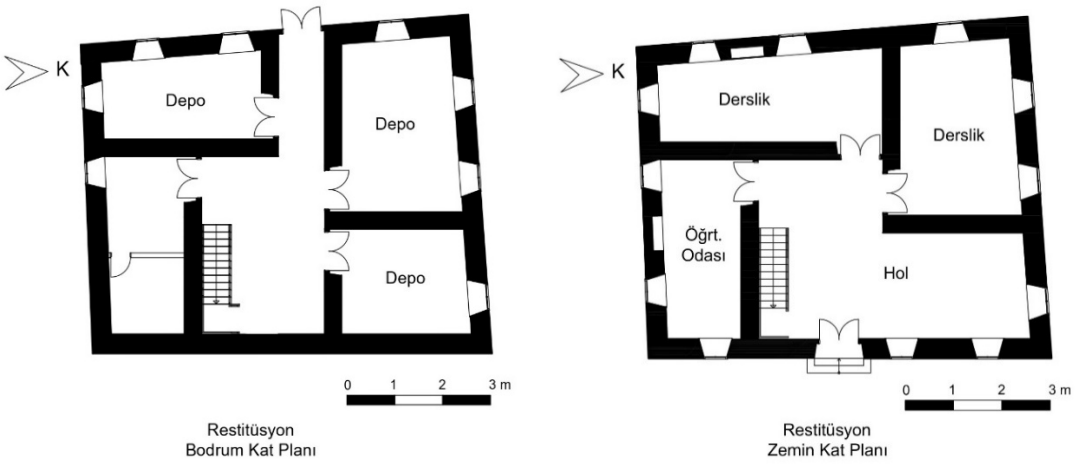

Şekil 4.59. Yapının bodrum ve zemin kat restitüsyonu (Hazırlayan: Şakir Köse Mimarlık Bürosu, Düzenleyen: Eyyup Doğan)

Şekil 4.60. Sarıhacılar Okulu'nun yıkıntısına ait günümüz fotoğrafları (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Sarıhacılar Okulu'nun inşa tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte bölgedeki diğer okullar incelendiğinde yapının 1923-1930 yılları arasında yapılmış olabileceği söylenebilir. Yapı günümüzde temel seviyesine kadar yıkılmış durumdadır. Yapının onaylanan rekonstrüksiyon projeleri doğrultusunda butik otel olarak işlevlendirileceği bilinmektedir.

4.3.9. Susuzşahap Köy Okulu

Susuzşahap Akseki ilçe merkezinin kuzeyinde, 36 km uzaklıkta bulunmaktadır. Susuzşahap tarihte Susuz, Ceceler ve Samulu adındaki mahallelerden oluşmaktadır. Günümüze Sumulu ulaşmamış, Ceceler ise ayrı bir köydür. Susuzşahap köyünde vaktiyle 19 hanenin vergi mükellefi olduğu bilinmektedir (Özkaynak 1954). Enhoş (1974) ise köyün okuma – yazma oranının oldukça yüksek olduğunu, köy nüfusunun 390 kadarının ilkokul mezunu olduğunu aktarmaktadır. Köyde caminin yanında tek katlı bir okul yapısı bulunmaktadır.

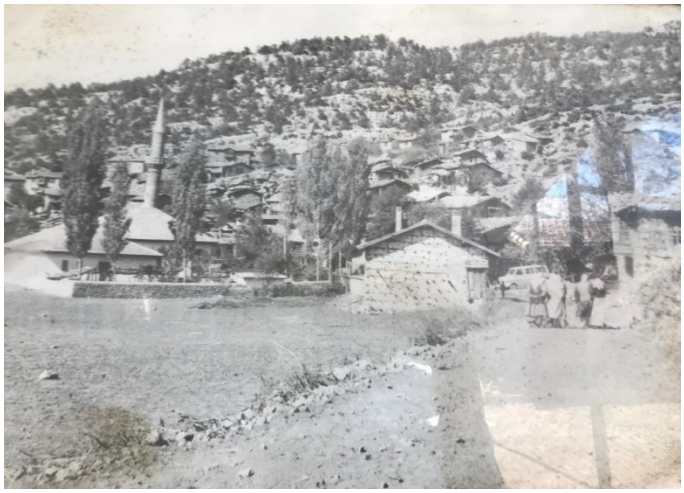

Şekil 4.61. Susuzşahap köyüne ait eski bir fotoğraf (solda okul yapısı bulunmakta) (Akseki Cevizli Susuzşahap Köyü Yardımlaşma Derneği Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.62. a) Susuzşahap köyüne ait eski bir fotoğraf; **b)** Köyün cami ve okulunu gösteren eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

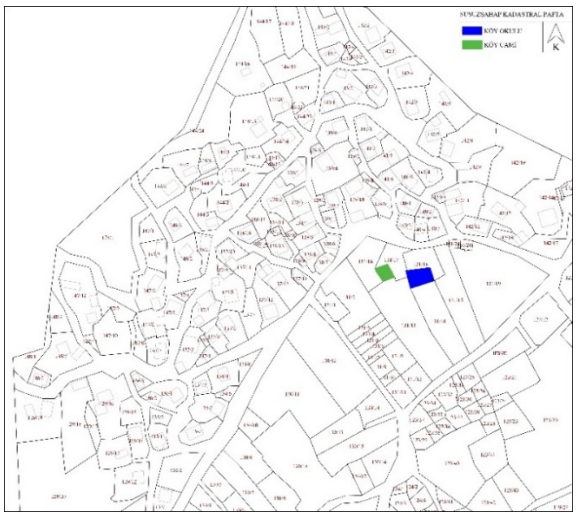

Şekil 4.63. Susuzşahap kadastral pafta (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

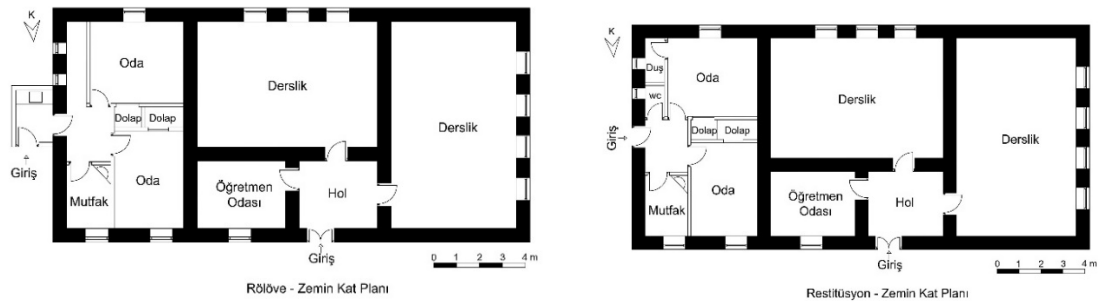

Şekil 4.64. Susuzşahap Köy Okulu'na ait rölöve ve restitüsyon planları (Eyyup Doğan Arşivi)

Susuzşahap Köy Okulu günümüzde 131 ada 18 parselde bulunmaktadır. Yapının batısında köy camisi, kuzey ve doğusunda evler, güneyinde ise tarlalar bulunmaktadır. Yapı tek katlı, dikdörtgen planlı ve kırma çatısı oluklu sac ile kaplıdır. Yapının içerisinde okula bitişik olarak öğretmen lojmanı da bulunmaktadır.

Yapının tüm cepheleri sıvalı; kuzey ve doğu cepheleri açık yeşile, güney ve batı cepheleri ise beyaza boyalıdır. Yapıya ait eski fotoğraflarda da cephelerin beyaz renge boyalı olduğu görülmektedir. Yapının taşıyıcı duvarları 60-70 cm kalınlığındadır. Yapının lojman bölümüne ait mutfak mekânında yapılan raspada duvar malzemesinin moloz taş olduğu anlaşılmaktadır. Yapının kuzey cephesinde okul bölümüne girişi sağlayan çift kanatlı kapı, kapının doğusunda ise üç adet pencere bulunmaktadır. Güney cephede cephenin orta aksında üç adet pencere yer almaktadır. Doğusunda ise lojmana ait bir pencere bulunmaktadır. Yapının batı cephesinde dört adet pencere bulunmaktadır. Cepheler pencere düzeni açısından asimetriktir. Yapının kuzey, güney ve batı cephelerinde bulunan pencereler ½ oranında ve beyaz renk PVC'dir.

Kuzey cepheden çift kanatlı kapıyla okul bölümünün 295x340 cm ebatlarındaki giriş holüne ulaşılmaktadır. Giriş holünün batısında 545x900 cm, güneyinde 545x785 cm ebatlarındaki derslikler bulunmaktadır. Giriş holünün doğusunda ise 295x385 cm ebatlarındaki öğretmen odası yer almaktadır. Dersliklerin döşeme ve tavan kaplamaları ahşaptır. Giriş holüne ise günümüzde laminant parke döşenmiştir. Dersliklerin duvarlarına zeminden ortalama 100 cm yüksekliğinde ahşap kaplanmıştır.

Öğretmen lojmanına giriş ise doğu cepheden sağlanmaktadır. Bu cephenin giriş kısmına mutfak tezgahının da yer aldığı bir muhdes bölüm eklenmiştir. Giriş holünün kuzeyinde 200x275 cm ebatlarındaki mutfak bulunmaktadır. Mutfak mekânında duvar köşesinde ocaklık bulunmaktadır. Giriş holünün batısında 300x425 cm ebatlarında, güneyinde ise 355x410 cm ebatlarındaki odalar yer almaktadır. Odaların arasında dolaplar bulunmaktadır.

(a) **(b)**

Şekil 4.65. a) Susuzşahap cami ve okul; **b)** Köy okulunun güney ve batı cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.66. a) Susuzşahap Köy Okulu kuzey cephesi; **b)** Doğu cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.67. Susuzşahap Köy Okulu derslikleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.68. Susuzşahap Köy Okulu öğretmen lojmanına ait odalar (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.69. a) Susuzşahap Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak mekânında bulunan ocaklık; **b)** Öğretmen lojmanında yapılan raspa sonucu ortaya çıkan moloz taş duvar (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Susuzşahap Köy Okulu'nun 1942 yılında inşa edildiği bilinmektedir (Sümbül 1989). Yapının özgün plan şemasını büyük oranda koruyarak günümüze ulaştığı değerlendirilebilir. Fakat yapının, dönem içerisinde bazı müdahaleler gördüğü anlaşılmaktadır. Giriş holünün güneyinde bulunan tuvalet ve banyo mekanlarının arasındaki duvarın günümüzde kaldırıldığı görülmektedir. Yapının özgün ahşap pencere ve kapıları kaldırılmış, demir kapı ve PVC pencereler eklenmiştir. Çatı, günümüzde oluklu sac ile kaplanmıştır. Yapının okul bölümü, günümüzde muhtarlık binası işlevinde kullanılmakta, öğretmen lojmanının ise herhangi bir işlevi bulunmamaktadır. Yapının aykırı müdahalelerden arındırılarak onarılması ve yeni bir işlev verilmesi önem arz etmektedir.

4.3.10. Süleymaniye Köy Okulu

Süleymaniye Akseki ilçe merkezinin kuzeyinde, 46 km uzaklıkta bulunmaktadır. Süleymaniye Akseki – Seydişehir yolu üzerinde bulunduğundan önemli bir yerleşimdir. Özkaynak (1954) köyün nüfusunun 850 olduğunu, 25 senedir okulu bulunduğunu aktarmaktadır. Enhoş (1974) ise Süleymaniye'nin tarihte önemli bir kültürel merkezi olduğunu, köyün çoğunluğunun okuma – yazma bildiğini aktarmaktadır.

Şekil 4.70. Süleymaniye köyüne ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

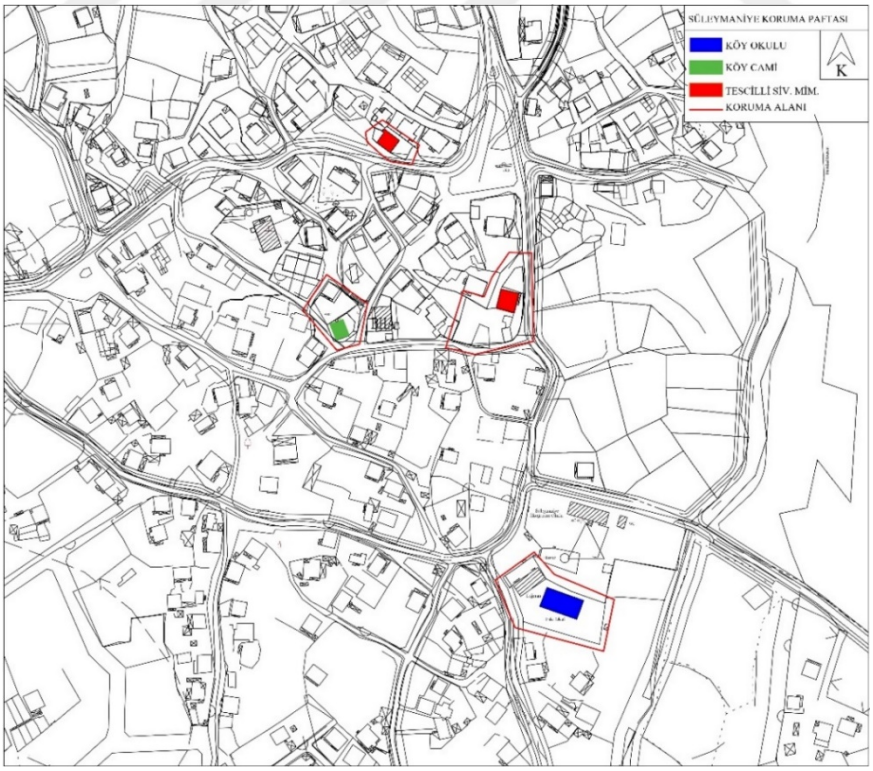

Şekil 4.71. Süleymaniye koruma paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

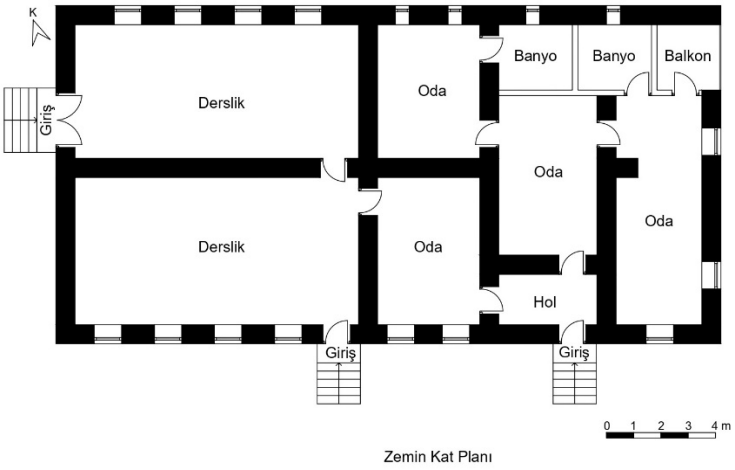

Şekil 4.72. Süleymaniye Köy Okulu zemin kat planı (Eyyup Doğan Arşivi)

Süleymaniye Köy Okulu günümüzde 144 ada 1 parselde bulunmaktadır. Yapı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 28.08.2001 tarih ve 5116 sayılı kararıyla korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Kuzeyinde, aynı parsel içerisinde yeni okul binası, güney ve batısında konutlar, doğusunda ise tarlalar bulunmaktadır. Yapı, okul ve öğretmen lojmanından oluşmaktadır. Dikdörtgen planlı, kırma çatılı ve alaturka kiremitle örtülüdür. Günümüzde yapının güney cephesinden iki, batı cephesinden bir olmak üzere üç girişi bulunmaktadır. Yapının 2008 yılında onarım gördüğü bilinmektedir.

Süleymaniye Köy Okulu'nun cepheleri pencere düzeni açısından asimetriktir. Güney cephesinde birbirine eş yedi adet ahşap giyotin pencere ve iki adet tek kanatlı ahşap giriş kapısı bulunmaktadır. Batı cephesinde bulunan tek açıklık çift kanatlı ahşap giriş kapısıdır. Diğer cephelerde ise ½ oranına yakın ahşap giyotin pencereler ile ortalama 60x60 ebatlarında pencereler bulunmaktadır.

Batı cephesinde bulunan çift kanatlı kapıdan kuzeyde bulunan 490x1040 cm ebatlarındaki dersliğe ulaşılmaktadır. Bu derslikten güneyde bulunan 540x1040 cm ebatlarındaki dersliğe ulaşılmaktadır. Güney derslikten ise 375x540 cm ve 185x360 cm ebatlarındaki oda ve hole ulaşılmaktadır. Lojman kısmında bulunan 360x585 cm ebatlarındaki odadan ise doğu ve batıda bulunan iki odaya geçiş sağlanmaktadır. Bu odalar sırasıyla 315x840 cm ve 375x490 cm ebatlarındadır. İki odanın da banyoları bulunmaktadır. Ayrıca doğudaki odadan yapının kuzeydoğu köşesinde bulunan 240x240 cm ebatlarındaki balkona ulaşılmaktadır. Batıda bulunan odanın ve banyoların kuzey cephesinde 60x60 cm ebatlarında pencereleri bulunmaktadır. Diğer odanın ise güney ve batı cephesinde, derslik pencereleriyle benzer form ve ölçüde pencereleri bulunmaktadır.

Şekil 4.73. Süleymaniye Köy Okulu güney cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

(a) **(b)**

Şekil 4.74. a) Süleymaniye Köy Okulu batı cephesi; **b)** Kuzey cephesi (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.75. Süleymaniye Köy Okulu'nun müze olarak işlevlendirilen derslikleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.76. Süleymaniye Köy Okulu öğretmen lojmanına ait derslikler (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Süleymaniye Köy Okulu'nun yapım yılının 1946 olduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Mevcut okulun belediye konuk evi ve üç konutla birlikte 2006 yılında, ÇEKÜL Vakfının desteğiyle, Akdeniz Üniversitesi Serik Meslek Yüksekokulu Mimari Restorasyon programı öğretim üyeleri ve öğrencileri tarafından rölövelerinin alındığı, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlandığı bilinmektedir. Okulun restorasyon uygulamasının ancak 2008 yılında tamamlandığı, 2011 yılında ise Etnografya Müzesi olarak kullanıma açıldığı bilinmektedir (Erbaş 2013). Öğretmeni lojmanı olan diğer köy okullarıyla karşılaştırıldığında plan şemasının farklı olduğu görülmektedir. Okulun 2008 yılında geçirdiği onarım dolayısıyla yapısal olarak iyi durumda olduğu fakat Etnografya Müzesi işlevini aktif olarak sürdüremediğinden ahşap iç mekân elemanlarının ve duvar yüzeylerinin bakımsız olduğu görülmektedir.

4.3.11. Ürünlü Köy Okulu

Ürünlü, bağlı olduğu İbradı ilçesinin güneyinde, ilçe merkezinin 9,5 km uzaklığında bulunmaktadır. Ürünlü, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 31.05.2010 tarih ve 4118 kararıyla kentsel sit alanı ilan edilmiştir. Okul yapısı da korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillidir. Defter-i Hakani'de (Tapu Kadastro Müdürlüğü) Unulna olarak kayda geçen Ürünlü'de ilim ve hukuk açısından değerli şahsiyetler yetişmiştir. Hem İslâm ve Osmanlı hukuku hem de Türk Medenî Hukuku alanında önemli çalışmaları bulunan Ali Himmet Berki ilköğrenimini Ürünlü'de ve İbradı Rüştiyesi'nde tamamlamıştır (Özkaynak 1954). Enhoş (1974) ise 1970 nüfus sayımında 268 kadın ve 251 erkek olmak üzere toplam 519 kişinin yaşadığı Ürünlü'de 244 hanenin bulunduğunu aktarmaktadır. Köy halkının çoğunun okuma-yazma bildiği, cumhuriyetten itibaren köyde okul bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974).

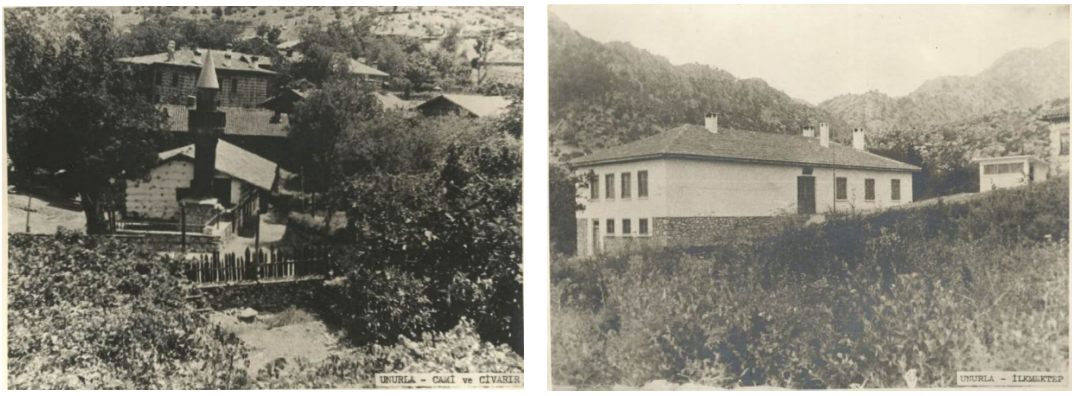

(a) **(b)**

Şekil 4.77. a) Ürünlü köyü cami ve çevresini gösteren eski bir fotoğraf; **b)** Ürünlü Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi)

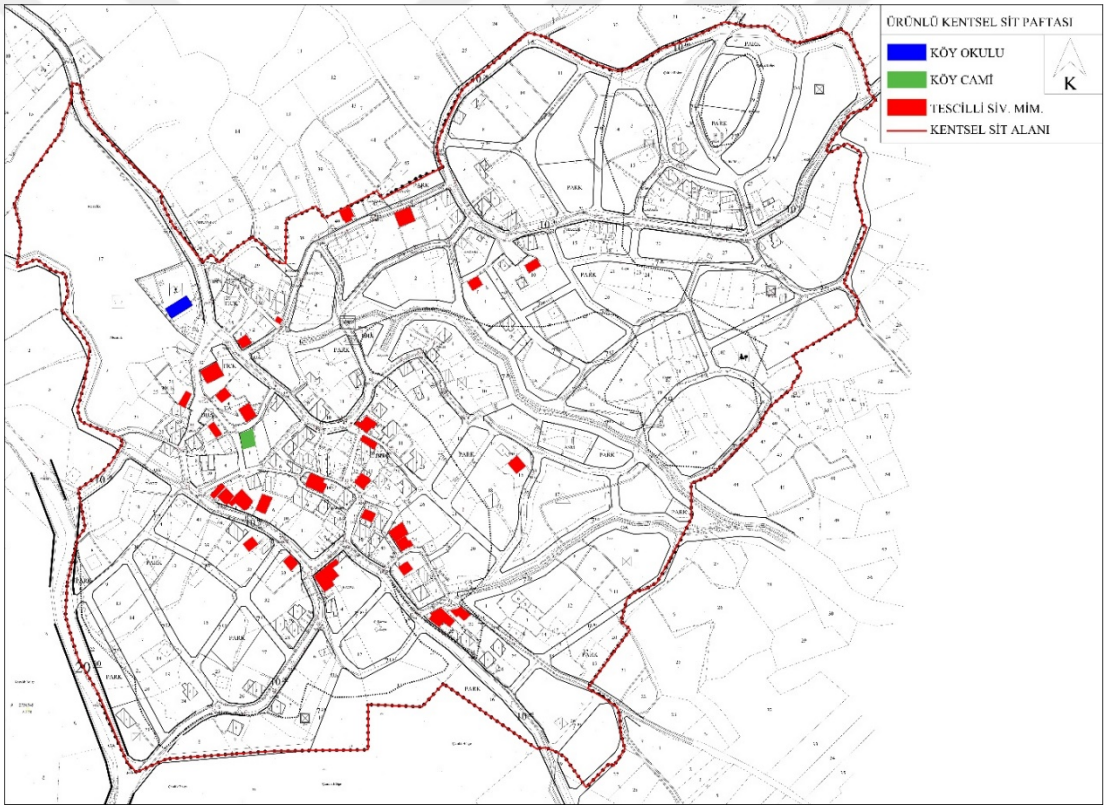

Şekil 4.78. Ürünlü kentsel sit paftası (AKVKBK) (Düzenleyen: Eyyup Doğan)

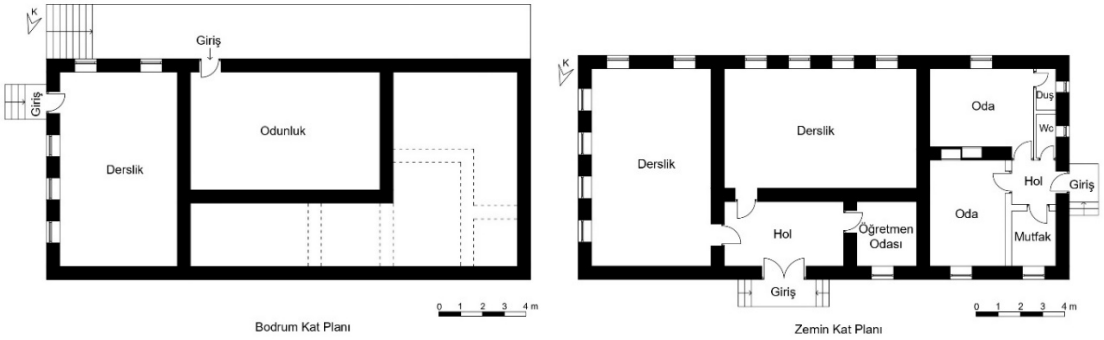

Şekil 4.79. Ürünlü Köy Okulu planları (Eyyup Doğan Arşivi)

Günümüzde 129 ada 21 parselde bulunan Ürünlü Köy Okulu'nun kuzey ve batısında mezarlık alanı, güney ve doğusunda ise konutlar bulunmaktadır. Yapı, kuzey – güney doğrultusunda eğimli bir araziye oturmaktadır. İki katlı, dikdörtgen planlı, kırma çatılı ve marsilya tipi kiremitle örtülüdür. Yapının duvarları sıvalı ve beyaz renk boyalıdır. Sıvaların döküldüğü kısımlarda yapı malzemesinin moloz taş ve yığma tuğla olduğu anlaşılmaktadır. Yapının içerisinde okula bitişik olarak öğretmen lojmanı da bulunmaktadır.

Ürünlü Köy Okulu'nun cepheleri pencere düzeni açısından asimetriktir. Kuzey cephesi tek kat yüksekliğindedir. Cephenin orta aksında çift kanatlı giriş kapısı, kapının batı kısmında ise üç adet ½ oranında pencere yer almaktadır. Güney cephesinde zemin katta yedi adet ½ oranında, bodrum katta ise iki adet kare formunda pencere yer almaktadır. Doğu cephesinde ise dört adet ½ oranında pencere zemin katta, kare formunda üç pencere ise bodrum katta bulunmaktadır. Yapının batı cephesinde lojmanın giriş kapısı ile 60x60 cm ebatlarında tuvalet ve banyo pencereleri bulunmaktadır. Cepheler, su basman kotuna kadar derzli moloz taş duvar, su basman kotundan itibaren sıvalı ve beyaz renk boyalıdır.

Okula ana giriş, kuzey cephesinde bulunan ve iki yönden üç basamakla ulaşılan çift kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Bu kapıyla ulaşılan 290x540 cm ebatlarındaki hol mekânından 540x870 cm ve 540x890 cm ebatlarındaki iki dersliğe ve holün batısından 270x290 cm ebatlarındaki öğretmen odasına ulaşılmaktadır. Yapının döşeme ve tavan kaplamaları ahşaptır. Dersliklerde ½ oranında ahşap giyotin pencereler bulunmaktadır. Öğretmen lojmanına ise batı cephesinde bulunan ve üç basamakla ulaşılan tek kanatlı kapıdan girilmektedir. 200x200 cm ebatlarındaki hol mekânından kuzey ve güneyde bulunan 340x480 cm ve 350x470 cm ebatlarındaki odalara ulaşılmaktadır. Hol mekânının kuzeyinde 200x250 cm ebatlarındaki mutfak ve tuvalet bulunmaktadır. Kuzey ve güneyde bulunan odaların birer adet ahşap giyotin penceresi bulunmakta, odaların arasındaki duvarda gömme dolaplar bulunmaktadır. Ayrıca güneydeki odanın banyosu bulunmaktadır.

Enhoş (1974), Ürünlü Köy Okulu'nda üç öğretmenin ve üç dersliğin bulunduğunu aktarmaktadır. Yapının zemin katında iki derslik bulunmaktadır. Dolayısıyla bodrum katta doğu cephesinde yer alan mekânın da derslik olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu mekâna giriş batı cephesinden sağlanmaktadır. Üst kattaki pencere düzeni bu katta da devam etmektedir. Fakat bu katta pencereler kareye yakın ve ahşap kanatlıdır. Ayrıca

bodrum katta güney cepheden girişi bulunan ve penceresi bulunmayan bir odunluk mekânı bulunmaktadır.

(a) **(b)**

Şekil 4.80. a) Ürünlü Köy Okulu güney ve batı cepheleri; **b)** Kuzey ve doğu cepheleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.81. Ürünlü köy okulu derslikleri (Eyyup Doğan Arşivi)

Şekil 4.82. Ürünlü Köy Okulu öğretmen lojmanı mutfak ve oda mekanları (Eyyup Doğan Arşivi)

Değerlendirme: Ürünlü Köy Okulu'nun 1956 yılında devlet ve halk iş birliğinde yapıldığı bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının plan şemasının özgün şekilde korunarak

günümüze ulaştığı değerlendirilebilir. Fakat yapının dönem içerisinde işlevsiz kaldığı, bu nedenle de bazı bozulmaların meydana geldiği söylenebilir. Bodrum katta bulunan derslik mekânına günümüzde betonarme kolon ve kirişler eklendiği görülmektedir. Bunun dışında taşıyıcı ve bölücü duvarlarda malzeme eksilmeleri, sıva bozulmaları meydana gelmiştir. Yapıya yönelik müdahale kararlarının alınarak restorasyon projelerinin hazırlanması önem arz etmektedir.

4.4. Akseki – İbradı Havzası'nda Günümüze Ulaşamayan Eğitim Yapıları

Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşmayan fakat eski fotoğraf, arşiv ve belgelerden tespit edilebilen birçok eğitim yapısı bulunmaktadır. Bu yapılar; 22 adet medrese, dört adet ibtidai mektebi, üç adet rüştiye mektebi, dokuz adet ilkokul, bir yatılı bölge okulu, bir ortaokul, 30 adet köy okulu ve bir kütüphane yapısıdır.

Akseki İbtidai Mektepleri: Akseki'de Akseki-Belenilvad, Tesaiye, Hamidiye ve Hacı Kasab Reşadiye isminde İbtidai Mektepleri de bulunduğu bilinmektedir. Hamidiye İbtidai Mektebi'nin 1895 yılında bölge halkının desteğiyle açıldığı bilinmektedir. Reşadiye İbtidai Mektebi'nin ise bu dönemde 85 öğrencisinin bulunduğu bilinmektedir (Kurşun Tükenmez 2021).

Akseki Marulya Rüştiyesi: Yapının 1886 yılında inşasının tamamlandığı, fakat maddi yetersizlikten dolayı tesis olunamamış sayıldığı bilinmektedir. Bu yüzden muallim-i saniliğe seçilen Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin maaşı mahallince ödenmiştir. 1898 yılında çıkan büyük bir yangında zarar gördüğü ve onarım talebinde bulunulduğu bilinmektedir. 1903 yılında hoca sayısı ikiye çıkmış olup talebe sayısı da 35'tir (Kurşun Tükenmez 2021).

Akseki Ortaokulu: Akseki merkezinde 1944-1947 yılları arasında Akseki Güzelleştirme Derneği tarafından mali şartlar zorlanarak bölgenin ilk ortaokul yapısının açıldığı bilinmektedir. Yapının 1968 yılından itibaren devlet ödenekleri sayesinde sağlamlaştırmak amacıyla onarımının yapıldığı aktarılmaktadır. Yapının onarımıyla birlikte ikinci katında betonarme müdahaleler yapıldığı aktarılmaktadır (Enhoş 1974). Yapının özgün halinin günümüze ulaşmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.83. Akseki Ortaokulu'nun temel atma töreninde bulunan dönemin milletvekillerinden Aksekili Rasih Kaplan (1944 – 1947 yılları) (Akseki Belediyesi Arşivi)

Akşahap İlkokulu:

Şekil 4.84. Akşahap İlkokulu'nun 1939 yılına ait fotoğrafı (Yılmaz Öztürk arşivi)

Eski okulun fotoğrafı yapının mimarisi hakkında bilgiler vermektedir. Giriş cephesinin yer aldığı fotoğraftan yapının iki katlı olduğu, alt katının düğmeli duvar yapım tekniğinde, üst katının ise ahşap olduğu görülmektedir. Üst katın giriş cephesi doğrultusunda ahşap dikmeler üzerinde çıkma yaptığı ve ana girişinin ahşap merdivenle ulaşılan üst katın orta aksından yapıldığı görülmektedir. Kırma çatılı olduğu anlaşılan yapının ana giriş aksında ahşap kemer olduğu, bu kemerin üzerinde "İLK OKUL" yazısı ve en üstte de ay-yıldız kabartma bulunduğu görülmektedir. Ana girişin iki yanında ise simetrik şekilde ikişer adet ahşap giyotin pencere olduğu görülmektedir. Eski okulun yanmasıyla günümüzdeki yapının inşa edildiği bilinmektedir. Akşahap köyü muhtarı Yılmaz Öztürk (2022)[3] ile yapılan görüşmede günümüzdeki okul yapılmadan önce günümüz mezarlık alanı içerisinde iki katlı bir okul bulunduğu, fakat meydana gelen bir yangında kullanılamaz hale geldiği, bu dönemde de öğrencilerin Emiraşıklar'daki okula gittikleri bilgisine ulaşılmıştır (Özkaynak 1954). Yapının yapım yılı ve banisi bilinmemektedir.

Alaçeşme Medresesi: Alaçeşme köyünde vaktiyle bir medresenin bulunduğu, bu medreseyi Hacı Mustafa Efendi isminde bir şahsın tamir ettirdiği, Hacı Hüseyin Efendi ise idaresinde yer aldığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir.

Alaçeşme Rüştiye Mektebi: Alaçeşme köyünün Roma Dönemi'ndeki isminin Alakilise olduğu, köyde de bir kilise bulunduğu bilinmektedir. Bu kilisenin 1908 yıllarında duvarlarının yıkılıp yerine yatılı bir Rüştiye Mektebi yapıldığı bilinmektedir. 1928 harf inkılabından sonra bu yapının ise ilkokul olarak kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Sümbül 1989). Yapının banisi bilinmemektedir.

Aşağıaşıklar Köy Okulu: Aşağıaşıklar'da 1945 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi ise bilinmemektedir.

[3] Akşahap Muhtarı Yılmaz Öztürk ile 2022 yılında sözlü görüşme yapılmıştır. Adresi: Akşahap Mahallesi, Akseki, Antalya.

Bademli Köy Okulu: Enhoş (1974), Bademli'de 1950 yılında açılan bir köy okulunun bulunduğunu aktarmaktadır. Sümbül (1989) ise okulun yapım yılının 1946 olduğunu belirtmektedir. Yapının banisi ise bilinmemektedir.

Bademli Medresesi: Bademli'de vaktiyle bir medrese olduğu bilinmektedir. Fakat yapının banisi ve yapım tarihi bilinmemektedir (Özkaynak 1954).

Başlar Köy Okulu: Köy okulunun 1944 yılında açıldığı bilinmektedir (Enhoş 1974). Eski fotoğraflardan yapının dikdörtgen planlı, kırma çatılı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği, giriş kapısının bir yanında üç, diğer yanında beş adet ½ oranında pencere bulunduğu görülmektedir. Yapının diğer cephesinde bulunan giriş kapısının ise öğretmen lojmanına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 4.85. Başlar Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Belenalan Medresesi: Köy okulunun dışında vaktiyle köyde Hocazadeler ve Tahir Efendi'ler tarafından iki medrese kurulduğu, Şeyh Ali isminde bir şahsın bu medreselerde ders verdiği bilinmektedir (Özkaynak 1954). Köyde günümüzde bu medreselerle ilgili herhangi bir kalıntıya ulaşılamamıştır. Yapının yapım yılı bilinmemektedir.

Büyükalan Medreseleri: Köy okulunun dışında eğitim yapısı olarak vaktiyle Hamza ve Osman Efendi isimleriyle anılan iki adet medresenin olduğu bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapıların yapım yılı bilinmemektedir.

Ceceler Köy Okulu: Ceceler'de 1947 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Cemerler Köy Okulu: Cemerler'de 1941-1942 yıllarında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Cendeve Köy Okulu: Cendeve'de 1941 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu, 1945 yılında ise bu ilkokula lojman eklendiği bilinmektedir (Sümbül 1989). Yapının banisi bilinmemektedir.

Cevizli İlkokulu: Cevizli'de 1923 yılında 3 sınıflı, 1932 yılında ise 5 sınıflı ilkokul açıldığı bilinmektedir (Sümbül 1989). Yapının banisi bilinmemektedir.

Çaltılıçukur Köy Okulu: Köyde ilkokulun 1940 yılında açıldığı ve okuma-yazma oranının yüksek olduğu bilinmektedir. 1974 yılına kadar 207 kişinin mezun olduğu, bu tarih itibariyle de 22 erkek 21 kız olmak üzere 43 öğrencinin eğitime devam ettiği bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının eski fotoğrafı mimarisi hakkında sınırlı bilgi vermektedir. Yapıda düğmeli duvar yapım tekniği kullanıldığı, giriş kapısının çift kanatlı ahşap kapı olduğu ve bu kapının yanın bir pencere bulunduğu anlaşılmaktadır. Yapının banisi bilinmemektedir.

Şekil 4.86. Çaltılıçukur Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Çanakpınar Köy Okulu: Köyde ilk mektebin 1917/1918 yıllarında açıldığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Bu mektep yıkılmış ve 1941 yılında ilkokul açılmıştır. Bu okul ilk mezunlarını 1944 yılında vermiştir. 1972-1973 yıllarında köyde okuma – yazma oranı %75 olup okuldaki öğrenci sayısı ise 11 kız 9 erkek olmak üzere 20'dir. 1941-1942 yıllarında okulda öğretmenlik yapmış olan Tevfik Önder'le yapılan sözlü görüşmede 20 kadar öğrencinin okuldan mezun olduktan sonra Aksu Öğretmen Enstitüsü'ne devam ederek öğretmen olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Sümbül 1989). Yapının giriş cephesini gösteren eski fotoğrafından, kırma çatılı alaturka kiremitle örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği, ½ oranında pencerelerin bulunduğu görülmektedir. Giriş cephesinde yer alan terasın yapıya bitişik olan öğretmen lojmanına ait olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 4.87. Çanakpınar Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Çınardibi Köy Okulu: Çınardibi'nde 1941 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Çimi İlk Mektebi: Çimi'de Meşrutiyet Dönemi'nde açılan bir ilkokul bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Çimi Medreseleri: Çimi'de birçok önemli ilim insanının yetiştiği iki medrese bulunduğu bilinmektedir. Bu medreselerden biri Mehmed Sadık Paşa tarafından inşa ettirilmiş ve Abdurrahman Efendi isimli bir şahsiyet de müderrislik yapmıştır (Özkaynak 1954). Yapıların yapım yılı bilinmemektedir.

Çukurköy Köy Okulu: Çukurköy'de 1941 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Değirmenlik Köy Okulu: Değirmenlik'de 1947 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Dikmen Köy Okulu: Dikmen'de 1942 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Dutluca Medresesi: Dutluca'da vaktiyle bir medrese bulunduğu bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının banisi ve yapım tarihi bilinmemektedir.

Emiraşıklar Köy Okulu: Emiraşıklar Köy Okulu 1945 yılında inşa edilmiş ve 1974 yılına kadar 180 kişi mezun olmuştur. Bu tarihte 18 öğrencinin ve bir öğretmenin bulunduğu, köyün okuma-yazma oranının ise %60 olduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının eski fotoğrafından tek katlı, kırma çatılı ve düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği görülmektedir. Köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerde okulun 1980'li yıllarda yıkılarak yerine iki derslikli bir okul yapıldığı bilinmektedir. Bu okulun ise yakın tarihte müze olarak işlevlendirildiği, günümüzde ise herhangi bir işlevinin bulunmadığı öğrenilmiştir.

Şekil 4.88. Emiraşıklar Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Emiraşıklar Medresesi: Emiraşıklar'da bir medrese bulunduğu, bu medresede Kâmil Efendi isminde bir şahsiyetin hocalık yaptığı bilinmektedir. Yapının yapım yılı ve banisi ise bilinmemektedir (Özkaynak 1954).

Erenyaka Köy Okulu: Erenyaka'da 1941 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Erenyaka Medresesi: Erenyaka'da Mahmut Efendi isminde bir şahsiyetin medrese açtırdığı bilgisi bulunmaktadır (Özkaynak 1954). Bu medresede 18 oda bulunduğu ve 150-200 öğrencinin burada kaldığı bilinmektedir (Sümbül 1989). Yapının yapım yılı ise bilinmemektedir.

Geriş Köy Okulu: Köyde ilkokulun Meşrutiyet Dönemi'nden sonra açıldığı, Cumhuriyet Dönemi'nde ise bu ilkokula pansiyon açıldığı bilinmektedir. 1954 yılında bucak teşkilatı kurulan Geriş'e çevre köylerden birçok öğrencinin geldiği bilinmektedir (Özkaynak 1954). Sümbül (1989) ise köyde eğitime devam eden 12 öğrencinin bulunduğunu aktarmaktadır. Yapının göründüğü eski fotoğraftan yapının tek katlı ve kırma çatılı olduğu, köy meydanında yer aldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.89. Geriş Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Geriş Medresesi: Geriş'te Hacı Hüseyin ve Hacı Abdullah isminde iki müderrisin medrese açtığı, bu medresenin büyük bir kütüphanesi bulunduğu fakat meydana gelen büyük bir yangında bu yapıların yandığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının yapım yılı bilinmemektedir.

Güçlüköy Medresesi: Köyde vaktiyle bir medrese bulunduğu, bu medresede de Musa Efendi adında bir şahsın ders verdiği bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının banisi ve yapım tarihi bilinmemektedir.

Gümüşdamla Köy Okulu: Gümüşdamla'da 1940 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Günyaka Köy Okulu: Okulun yapım tarihinin tam olarak bilinmemesiyle birlikte Özkaynak (1954), son yıllarda açıldığını aktarmaktadır. Enhoş (1974) ise 1954-1955 öğretim yılından itibaren okuldan 125 kişinin mezun olduğu, okula devam eden 45 öğrenci bulunduğu, köy halkının ise %40 oranında okuma-yazma bildiğini aktarmaktadır. Okulun eski fotoğrafından yapının kırma çatılı, ahşap yonga örtülü olduğu görülmektedir. Ayrıca yapının düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği, çift kanatlı ahşap giriş kapısının bulunduğu ve kapının iki yanında ½ oranında ahşap pencereler bulunduğu görülmektedir.

Şekil 4.90. Günyaka Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Güzelsu Yatılı Bölge Okulu: Güzelsu'da 1932-1933 yıllarında, yerleşim alanının batısında yeni bir ilkokul yaptırılmış, 1936'da çevre köylerden de öğrencilerin geldiği yatılı bölge okulu haline gelmiştir (Oral 1947). Yapının eski fotoğraflarından iki katlı, dikdörtgen planlı, kırma çatılı ve alaturka kiremitli olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yapının düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği, pencerelerin ½ oranında ahşap giyotin olduğu anlaşılmaktadır. Köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerde yapının üç girişinin bulunduğu, zemin katında yatakhane ve yemekhane birimlerinin, üst katta ise çok amaçlı salon, öğretmen odası ve dersliklerin bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır (Ercivan 2020). Güzelsu Yatılı Bölge Okulu'nun 1975 yılında yıktırılmış, yerine aynı parselde bulunan günümüzdeki tek katlı okul yapısı yaptırılmıştır (Ercivan 2020).

(a) **(b)**

Şekil 4.91. a) Güzelsu Yatılı Bölge Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi); **b)** Güzelsu Yatılı Bölge Okulu'na ait bir çizim (Ercivan 2020)

Güzelsu Yukarı Mektep ve Mahalle Mektebi: Öztekin (1981), Güzelsu'da 1911 senesinde eğitime devam eden "Mahalle Mektebi" ve "Yukarı Mektep" isminde iki okulun bulunduğunu aktarmaktadır. Mahalle Mektebi'nin erkeklere Yukarı Mektep'in ise kızlara eğitim verdiği, Cumhuriyet Dönemi'nde ise Yukarı Mektep'te eğitimin karma ve yeni harflerle olduğu bilgisi sözlü görüşmelerle elde edilmiştir (Ercivan 2020). Ayrıca

Yukarı Mektep'in 1940'lı yıllardan itibaren konut olarak kullanıldığı ve 2018 yılında yıkıldığı bilinmektedir (Ercivan 2020).

Şekil 4.92. Güzelsu Yukarı Mektep (Ercivan 2020)

Hocaköy Köy Okulu: Köy Okulu'nun 1941 yılında açıldığı ve 1974'e kadar 295 kişinin bu okuldan mezun olduğu bilinmektedir. Köyde bu tarihte okuma-yazma oranının ise %70 olduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Sümbül (1989) ise 80 öğrencinin okula devam ettiğini belirtmektedir. Yapının banisi bilinmemektedir.

Şekil 4.93. Hocaköy Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

İbradı İlkokul Yapıları: İbradı'da 1914 yılına kadar üç ilkokul bulunduğu, 1934 yılında altı derslikli yeni bir ilkokul yapıldığı ve bu yapıda eğitimin 1969 yılına kadar devam ettiği bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapıların banisi bilinmemektedir.

İbradı Mahalle İbtidaileri: İbradı'da Bala (Yukarı) Mahalle, Urumna ve Süfla (Aşağı) Mahalle isimlerinde Mahalle İbtidai Mektepleri'nin bulunduğu bilinmektedir (Kurşun Tükenmez 2021).

İbradı Rüştiye Mektebi: İbradı'da 1875 yılında rüştiye mektebi açıldığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). İbradı Rüştiye Mektebi'nin 1914 yılında ise ilkokul ile birleştirildiği bilinmektedir (Enhoş 1974). 1901 yılında hoca sayısının iki, öğrenci sayısının 107

olduğu; 19. yüzyılda Teke Sancağı'ndaki en fazla öğrenciye sahip rüştiyesinin İbradı Rüştiye Mektebi olduğu bilinmektedir (Kurşun Tükenmez 2021).

İbradı Sururi Medresesi: İbradı'da Sururi Medresesi isminde bir medrese bulunduğu, 1889 yılında İbradı'da gerçekleşen büyük yangın esnasında yandığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Medreseye ismini veren Ali Sururi Paşa'nın İbradı'da bulunan konağının da bir dönem medrese olarak kullanıldığı bilinmektedir (Akdemir 2017). Bahsedilen konak da günümüze ulaşılamamıştır.

Şekil 4.94. İbradı'da bir dönem medrese olarak da kullanıldığı bilinen Sururi Paşa Konağı (Necla-Yaşar Duru arşivi)

İbradı Şeyh Medresesi: İbradı'da Şeyh Medresesi isminde bir medrese bulunduğu, fakat 1889 yılındaki yangında kullanılamaz duruma geldiği bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının banisi bilinmemektedir. Yapının banisi bilinmemektedir.

Karakışla Köy Okulu: Karakışla'da 1953-1954 yıllarında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Kepez Köy Okulu: Kepez'de 1945 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Kepezbeleni Köy Okulu: Köy okulunun 1945 yılında açıldığı bilinmektedir (Enhoş 1974). Giriş cephesinin bulunduğu fotoğraftan yapının düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği, beşik çatılı olduğu anlaşılmaktadır. Çift kanatlı ahşap giriş kapısının sol tarafında 5 adet ½ oranında pencereler bulunmaktadır. Diğer tarafında yer alan terasın yapıya bitişik olan öğretmen lojmanına ait olabileceği değerlendirilebilir. Yapının banisi bilinmemektedir.

Şekil 4.95. Kepezbelen Köy Okulu'na ait eski bir fotoğraf (Aksekililer Yardımlaşma Derneği)

Mahmutlu Köy Okulu: Mahmutlu'da 1923 yılında bir ilkokulun açıldığı, bu okulun da 1938 yılında büyütülerek 5 sınıflı hale getirildiği bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Mahmutlu Medresesi: Mahmutlu'da Hacı Hafız isminde bir şahsiyetin medrese açtığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının yapım tarihi bilinmemektedir.

Menteşbey Köy Okulu: Menteşbey'de Meşrutiyet Dönemi'nden itibaren ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir.

Menteşbey Medresesi: Menteşbey'de vaktiyle bir medrese bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Fakat yapının banisi ve yapım tarihi bilinmemektedir.

Minareli Medresesi: Minareli'de Hacı Ahmed Efendi isimli bir şahsiyetin yaptırdığı medrese bulunduğu bilinmektedir (Sümbül 1989). Sümbül (1989), medresenin harabesinin mevcut olduğunu belirtmektedir. Fakat günümüzde medreseyle ilgili herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Yapının yapım tarihi bilinmemektedir.

Ormana İlkokulu: Ormana'da 1930 yılında yöre halkının da katkılarıyla ilkokul yapısının inşa edildiği bilinmektedir (Özbal 2017). Özbal (2017), ilkokul yapısının beş derslikten oluştuğunu, döşeme ve tavan kaplamalarının ahşap olduğunu, yapıya sekiz ahşap basamakla ulaşılan çift kanatlı kapıdan girildiğini aktarmaktadır. Giriş kapısından hole ulaşıldığı, hol mekânından ise dersliklere, öğretmen odasına ve kütüphaneye ulaşıldığı bilinmektedir. Öğrenci sayısının ise 200-250 arasında olduğu bilinmektedir (Özbal 2017).

Şekil 4.96. Ormana İlkokulu'na ait eski bir fotoğraf (Özbal 2017)

Ormana Medresesi: Ormana'da Zelili Türbesi'nin yanında 22 odalı bir medresenin bulunduğu bilinmekte, fakat yapının banisi ve yapım tarihi bilinmemektedir. Medresede Müderris Şeyh Abdurrahman Hadimi Ormanavi, Hacı İsmail, Hacı Hüseyin ve Ali Şahin Efendi'nin ders verdiği, 1915 yılında çıkan yangında yapının yandığı bilinmektedir. Lemi Merey ve Nilgün Aydoğmuş'a ait restitüsyon denemesinde yapının avlusunda bir antik Roma sarnıcı bulunduğu, 22 odanın ikisinin öğrencilere ait olduğu, odalarda 2-3 öğrencinin kaldığı ve her odada ocak bulunduğu anlaşılmaktadır (Günay 2017).

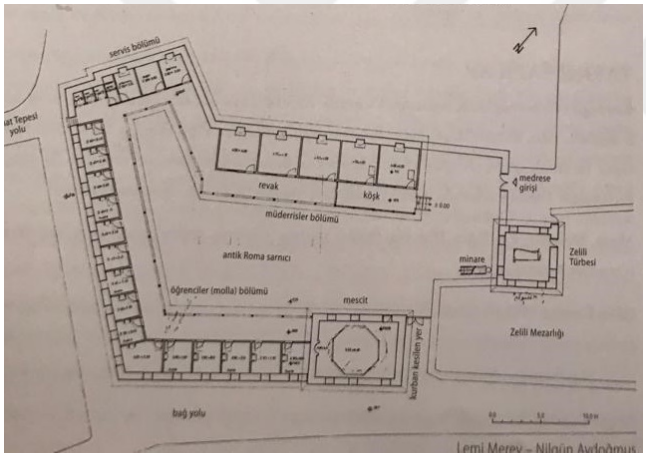

Şekil 4.97. Lemi Merey – Nilgün Aydoğmuş tarafından hazırlanan Ormana Medresesi'ne yönelik restitüsyon denemesi (Günay 2017)

Pınarbaşı Köy Okulu: Pınarbaşı'nda 1944 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Sadıklar Köy Okulu: Sadıklar'da 1926 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Okula atanan ilk öğretmenin Güzelsu'dan Mehmet Öztekin olduğunu, okulun 1925 – 1926 öğretim yılında 65 öğrencinin bulunduğunu ve caminin batısında bulunan bu yapıda eğitimin 1930'a kadar sürdüğü bilinmektedir (Uçar 1990; akt. Başarır 2001).

1930 yılında imece usulü ikisi derslik olmak üzere beş odası ve büyük bir salonu bulunan yeni bir ilkokul yapıldığı bilinmektedir. Okulun planlarının çiziminde, yapımında ve ustaların sağlanmasında ilkokul öğretmeni Mehmet Hilmi Öztekin yardımcı olmuştur. 1946 yılında ise yine imece usulü öğretmen lojmanı yapılmıştır. Bu

okulun 1968 yılında yıkılarak yerine betonarme okul inşa edildiği bilinmektedir (Uçar 1990; akt. Başarır 2001).

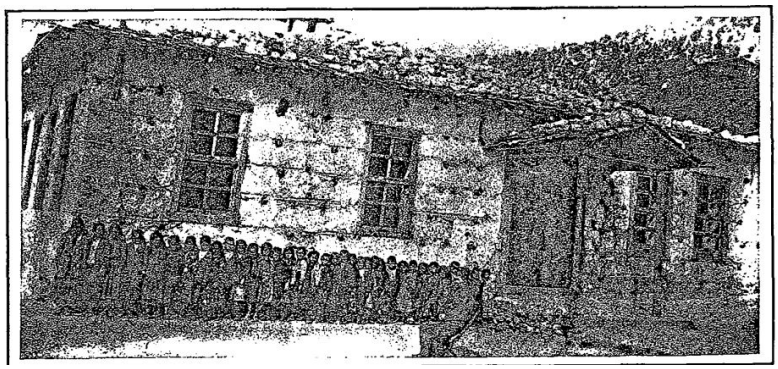

Şekil 4.98. 1939 – 1940 Öğretim yılında Sadıklar Köy Okulu (Başarır 2001)

Sadıklar Medresesi: Sadıklar'da 1882 yılında bir medrese açıldığı bilinmektedir (Enhoş 1974). Medresenin banisi ve ilk hocası Hacı Sadık Efendi'dir (Özkaynak 1954). 1895 yılında medresenin öğrenci sayısının 20 olduğu, medreseye diğer köylerden eğitime gelen bazı öğrencilerin ailelerinin medreseye ek olarak öğrenci odaları inşa ettirdiği bilinmektedir. Sadıklar Medresesi'nde birçok öğrenci yetiştiği, 6. Diyanet İşleri Başkanı Hasan Hüsnü Erdem'in de bu medresede eğitim gördüğü bilinmektedir. Medresenin taşlarının ve kerestelerinin 1930 yılında inşa edilen okulun inşaatında kullanıldığı belirtilmektedir (Uçar 1990; akt. Başarır 2001).

Salihler Köy Okulu: Salihler'de 1945 yılında açılan ve imece usulü yapılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Susuzşahap Medresesi: Köyde Osman Efendi isminde bir şahsın medrese açtığı fakat medrese yapısıyla ilgili herhangi bir kalıntıya ulaşılamadığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının yapım yılı bilinmemektedir.

Süleymaniye İlkokulu: Süleymaniye'de günümüzdeki okul yapısından önce, köy camisinin yanında bir okul bulunduğu bilinmektedir. Bu okulun 1928 yılından sonra iki katlı hale getirildiği ve buradaki eğitimin 1947'ye kadar devam ettiği bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi ise bilinmemektedir.

Süleymaniye Medresesi: Süleymaniye'de vaktiyle bir medrese bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Fakat yapının banisi ve yapım tarihi bilinmemektedir.

Taşlıca Köy Okulu: Taşlıca'da 1941-1942 yıllarında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Ürünlü Medresesi: Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde Ürünlü'de halkın kendi imkanlarıyla bir medrese yapımına başladığı, bu konuda yardım talebi olduğuna dair 1889 yılına ait bir belge bulunmaktadır (Şekil 4.25a). Köy halkıyla yapılan sözlü görüşmelerde bu medresenin Şekil 4.25b'de eski fotoğrafı bulunan yapı olabileceği bilgisine ulaşılmıştır. Günümüzde ise yapıyla ilgili herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Yapının yapım yılı bilinmemektedir.

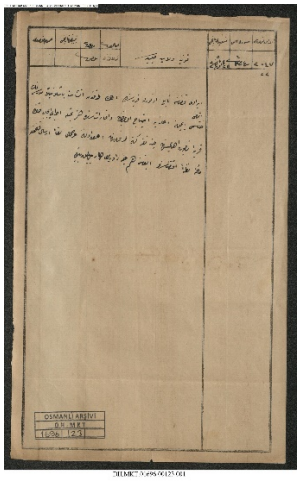

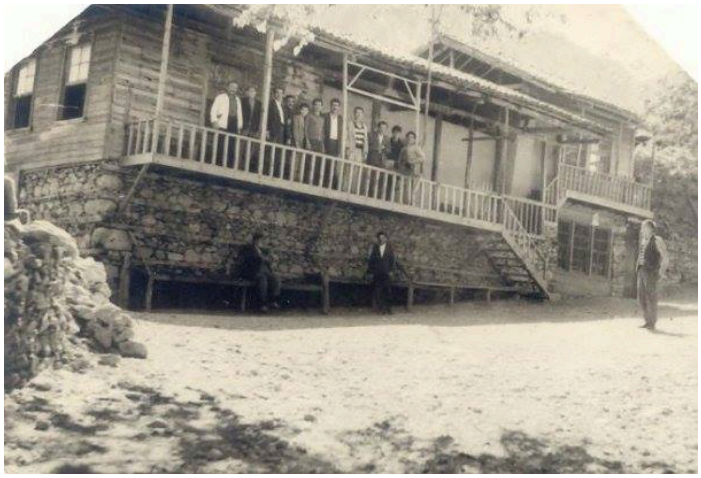

(a) **(b)**

Şekil 4.99. a) Ürünlü köyünde yapımına başlanan medreseyle ilgili yardım talebine dair belge (BOA, DH.MKT.1696.123); **b)** Ürünlü'de bulunan medrese yapısına ait olduğu tahmin edilen eski bir fotoğraf (Serkan Gedik Arşivi)

Üzümdere Köy Okulu: Üzümdere'de 1941 yılında açılan bir ilkokulun bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974). Yapının banisi bilinmemektedir.

Yarpuz Medresesi: Yarpuz'da Süleyman Efendi isimli bir şahsiyet tarafından medrese açıldığı bilinmektedir (Özkaynak 1954). Yapının yapım tarihi bilinmemektedir.

Yeğen Mehmet Paşa Kütüphanesi: Enhoş (1974), Aksekili Sadrazam Yeğen Mehmet Paşa'nın 1782 yılında Akseki merkezinde (Marulya) bir kütüphane kurduğunu, "Elhac Yeğen Mehmet Paşa" mühürlü 318 adet el yazması eserin yanı sıra binlerce kitabın bulunduğunu belirtmektedir. Kütüphanenin 1926 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandığı, 1966 yılında ise belediye tarafından yapılan betonarme bir binaya taşındığı bilinmektedir. Kütüphanenin kurulduğu günden bu yana bölgenin kültürel değerlerinin gelişimine önemli katkılarda bulunduğu bilinmektedir (Enhoş 1974).

5. TARTIŞMA

5.1. Yapıların Bulundukları Kırsal Yerleşmelerle İlişkisi

Tez kapsamında incelenen ve günümüze ulaştığı tespit edilen yapıların bulundukları kırsal yerleşmelerle ve çevresiyle ilişkileri ele alınmıştır. Bu kapsamda Akşahap, Belenalan, Büyükalan, Güzelsu, Sarıhacılar ve Ürünlü yerleşimlerinde kentsel sit alanı bulunduğu ve incelenen eğitim yapılarının sit alanları içinde yer aldığı görülmüştür. Süleymaniye kırsal yerleşmesinde ise koruma alanları bulunmaktadır. Diğer yerleşim alanlarının herhangi bir kentsel koruma statüsü olmamasına karşın geleneksel dokunun yaygın olduğu görülmektedir.

İncelenen yapılardan Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı, Minareli Köy Okulu, Sarıhacılar Köy Okulu, Süleymaniye Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu AKVKBK tarafından korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Diğer yapılarda ise tescil kaydına rastlanmamıştır.

Eğitim yapılarının kırsal yerleşmelerdeki konumlanışı incelendiğinde; Akşahap, Belenalan, Minareli, Sarıhacılar, Susuzşahap ve Ürünlü yerleşimlerinde bulunan eğitim yapılarının köy meydanlarına yakın yerlerde bulundukları görülmektedir. Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Sarıhacılar Köy Okulu ve Medresesi, bulundukları kırsal yerleşmesinin köy camisi ve köy odasıyla görsel ve fiziki ilişki içerisindedir. Güçlüköy Köy Okulu, Minareli Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu ise köy camisine yakın bir arazide konumlanmıştır. Güzelsu'da bulunan medrese de köy meydanının dışında olmasına rağmen günümüze ulaşamayan eski köy camisiyle aynı parsel içerisinde yer almaktadır. Büyükalan Köy Okulu'nun kırsal yerleşme alanının çeperine yakın arazilerde konumlandığı, Süleymaniye Köy Okulu'nun ise köy meydanının dışında, doku içerisinde yer aldığı değerlendirilebilir.

İncelenen yapıların konumlanışları bulundukları kırsal yerleşmelerle fiziki ilişkilerini göstermektedir. Yapıldıkları dönem itibariyle bulundukları yerleşimlerin en önemli kamusal mekanları arasında yer alan eğitim yapılarının ulaşılabilir yerlerde olduğu, cami, köy odası gibi yapılarla da görsel ve fiziksel yakınlıkta bulunduğu değerlendirilebilir.

Yapıların parsel içindeki konumlanışları parsel ortasında konumlanan yapılar, yol sınırında konumlanan yapılar ve komşu parsel sınırına konumlanan yapılar olarak gruplandırılabilir. Bu doğrultuda Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Minareli Köy Okulu, Sarıhacılar Köy Okulu ve Medresesi'nin yol sınırında, Büyükalan Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu ve Süleymaniye Köy Okulu'nun parsel ortasında, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının ve Susuzşahap Köy Okulu'nun ise komşu parsel sınırında konumlandığı görülmektedir.

Çizelge 5.1. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan eğitim yapılarının yakın çevresiyle ilişkisi

Yerleşim yeri	Yerleşim Yerinin Tescil Durumu	Eğitim Yapısının Tescil Durumu	Eğitim Yapısının Çevresiyle İlişkisi	Eğitim Yapısının Parsel İçindeki Konumu
Akşahap	AKVKBK'nın 27.02.2020 tarih ve 10523 sayılı kararıyla Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.	Tescilli	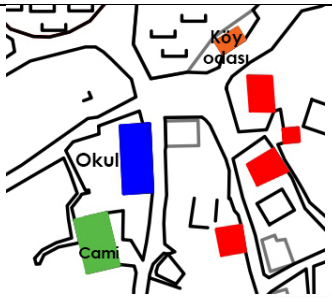	Yol sınırında
Belenalan	AKVKBK'nın 21.11.2011 tarih ve 166 sayılı kararıyla Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.	Tescilli	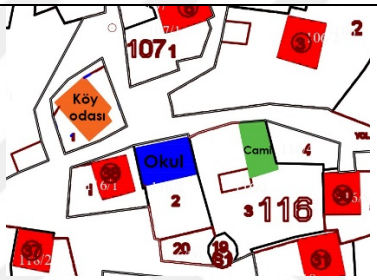	Yol Sınırında
Büyükalan	AKVKBK'nın 08.06.2015 tarih ve 3775 sayılı kararıyla Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.	Tescilsiz	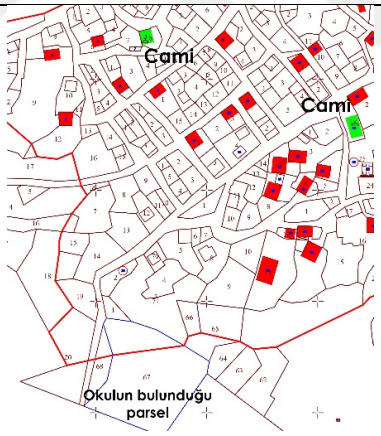	Parsel ortasında
Güçlüköy	-	Tescilli	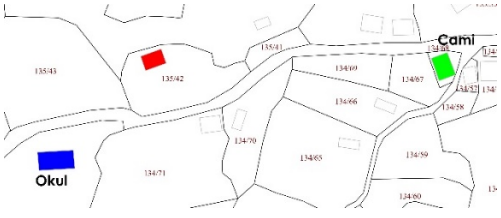	Parsel ortasında

Çizelge 5.1'in devamı

Güzelsu	AKVKBK'nın 31.10.2019 tarih ve 9965 sayılı kararıyla Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.	Tescilli	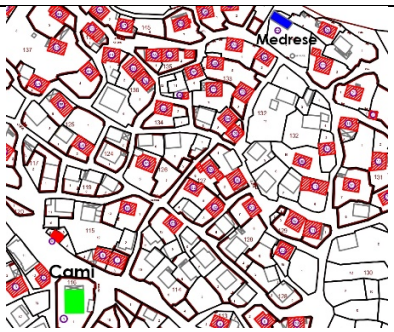	Komşu parsel sınırında
Minareli	-	Tescilli	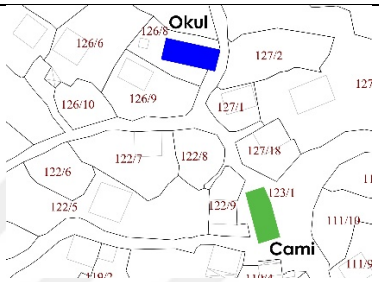	Yol sınırında
Sarıhacılar	AKVKBK'nın 11.10.2011 tarih ve 65 sayılı kararıyla Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.	Okul – Tescilli Medrese - Tescilsiz	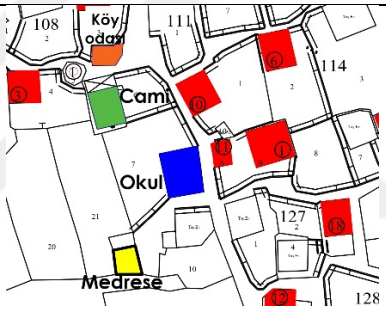	Yol sınırında
Susuzşahap	-	Tescilsiz	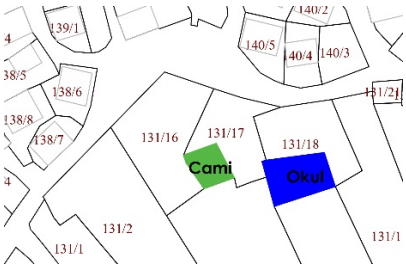	Komşu parsel sınırında

Çizelge 5.1'in devamı

Süleymaniye	-	Tescilli	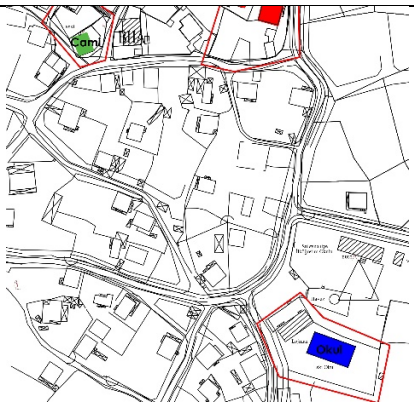	Parsel ortasında
Ürünlü	AKVKBK'nın 31.05.2010 tarih ve 4118 sayılı kararıyla Kentsel Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.	Tescilli	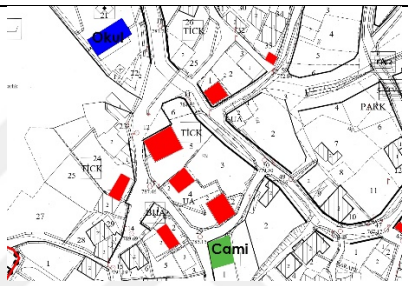	Parsel ortasında

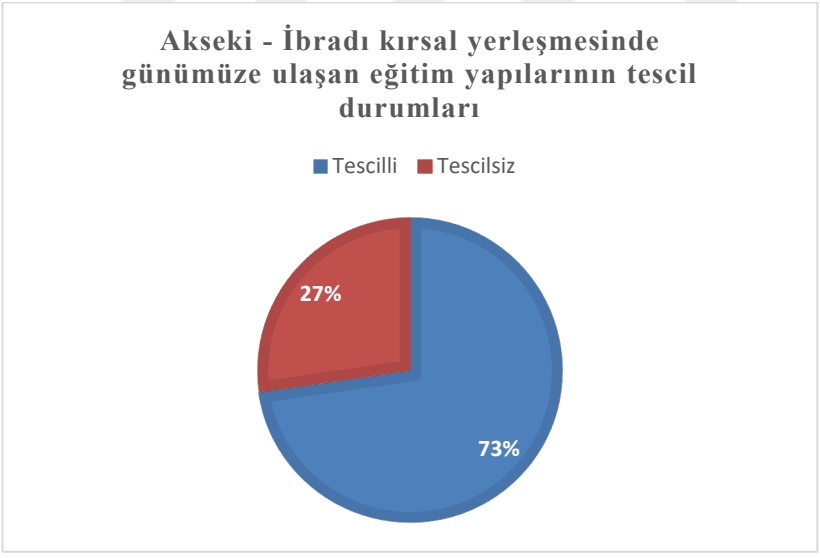

Şekil 5.1. Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan eğitim yapılarının tescil durumu grafiği

5.2. Tarihsel Özellikler ve Plan Şeması

1889 – 1898 yılları arasında yayımlanan Kamusü'l-A'lam, Akseki – İbradı Havzası'nda Osmanlı Dönemi'nde bulunan eğitim yapıları hakkında bilgiler vermektedir. Kamusü'l-A'lam'a göre ilçede 72 cami, 44 mescit, 22 medrese, 1 kütüphane bulunmaktadır (Sümbül 1989). Tez kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde Osmanlı

Dönemi'nde 22 medresenin, yedi ibtidai mektebinin, üç rüştiye mektebinin, altı ilkokulun ve bir kütüphanenin varlığı tespit edilebilmiştir. Yapılar içerisinde yapım yılı tespit edilebilen en eski yapı 1782 yılında kurulduğu bilinen Yeğen Mehmet Paşa Kütüphanesi'dir. Geç dönem ek yapısının günümüze ulaştığı Güzelsu Mecidiye Medresesi'nin kitabesinden 1845 yılında yapıldığı, İbradı Rüştiye Mektebi'nin 1875 yılında, Sadıklar Medresesi'nin 1882 yılında, Ürünlü Medresesi'nin tahmini 1889 yılında, Akseki merkezinde bulunan Hamidiye Medresesi'nin ise 1895 yılında inşa edildiği bilinmektedir. Güzelsu'da bulunan Yukarı Mektep ve Mahalle Mektebi'nin ise tahmini 1911 yılında eğitime devam ettiği bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen diğer eğitim yapılarının ise yapım yıllarına ulaşılamamıştır. Ayrıca incelenen eğitim yapılarının ancak bazılarının banisine ulaşılabilmiştir. Bu yapıların banileri Çizelge 5.2.'de belirtilmiştir.

Osmanlı Dönemi'nde incelenen ve yapım yıllarına ulaşılabilen eğitim yapılarının genellikle 1870-1890 yılları arasında yapıldığı görülmüştür. Bu dönemde Akseki-İbradı Havzası'ndaki eğitim yapılarının inşasındaki artış, 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'yle alınan "her mahalle ve köyde en az bir mektep bulunması" kararı ile ilişkilendirilebilir.

Çizelge 5.2. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan Osmanlı Dönemi eğitim yapılarının yapım yılları ve banileri

Eğitim Yapısının İsmi	Yapım Yılı	Banisi	Eğitim Yapısının İsmi	Yapım Yılı	Banisi
Akseki İbtidai Mektepleri	Hamidiye - 1895	-	**İbradı'da üç adet ilkokul**	-	-
Akseki Marulya Rüştiyesi	1886	-	**İbradı Mahalle İbtidaileri**	-	-
Alaçeşme Medresesi	-	-	**İbradı Rüştiye Mektebi**	1875	-
Alaçeşme Rüştiye Mektebi	1908 (?)	-	**İbradı Sururi Medresesi**	-	-
Bademli Medresesi	-	-	**İbradı Şeyh Medresesi**	-	-
Belenalan Medresesi	-	Hocazadeler ve Tahir Efendi	**Mahmutlu Medresesi**	-	Hacı Hafız
Büyükalan Medreseleri	-	Hamza ve Osman Efendi	**Menteşbey Köy Okulu**	Meşrutiyet Dönemi	-
Çimi İlk Mektebi	Meşrutiyet Dönemi	-	**Menteşbey Medresesi**	-	-
Çimi Medreseleri	-	Mehmed Sadık Paşa	**Minareli Medresesi**	-	Hacı Ahmed Efendi
Emiraşıklar Medresesi	-	-	**Ormana Medresesi**	-	-

Çizelge 5.2'nin devamı

Erenyaka Medresesi	-	Mahmut Efendi	**Sadıklar Medresesi**	1882	Hacı Sadık Efendi
Geriş Köy Okulu	Meşrutiyet Dönemi	-	**Sarıhacılar Medresesi**	-	-
Geriş Medresesi	-	Hacı Hüseyin ve Hacı Abdullah	**Susuzşahap Medresesi**	-	Osman Efendi
Güçlüköy Medresesi	-	-	**Süleymaniye Medresesi**	-	-
Güzelsu Mecidiye Medresesi	1845	Sultan Abdulmecid	**Ürünlü Medresesi**	1889	-
Güzelsu Mecidiye Medresesi Ek Yapısı	-	-	**Yarpuz Medresesi**	-	Süleyman Efendi
Güzelsu Yukarı Mektep ve Mahalle Mektebi	1911	-	**Yeğen Mehmet Paşa Kütüphanesi**	1782	Yeğen Mehmet Paşa

Enhoş (1974), 1949 yılına gelindiğinde Akseki – İbradı Havzası'nda okulsuz köyün kalmadığını belirtmektedir. Tez kapsamında bölgede Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiş olan 41 adet eğitim yapısı tespit edilebilmiştir. Bu eğitim yapılarından 10 adedi 1923-1940 yılları arasında, 26 adedi 1940-1950 yılları arasında, iki adedi ise 1950-1956 yılları arasında inşa edilmiştir. Bu yapıların dışında Akşahap Köy Okulu'nun 1940-1950 yılları arasında yapıldığı, Büyükalan Köy Okulu'nun ise 1930-1950 yılları arasında yapıldığı tahmin edilmektedir. Akşahap İlkokulu ve Günyaka Köy Okulu'nun yapım yılları ise bilinmemektedir. Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edildiği bilinen bu eğitim yapılarının banilerine ulaşılamamıştır. Fakat bu dönemde eğitim yapılarının devlet-köylü iş birliğiyle yapıldığı bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kırsal yerleşmelerdeki eğitimle ilgili fikirler ortaya çıkmış, 1930'lu yıllarda köylerdeki eğitim yapılarının inşası yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (Akyüz 2008). 1940'lı yıllarda Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla birlikte ise köy okullarının yapımı hızlanmıştır (Kul 2011). Akseki – İbradı Havzası'nda da 1940-1950 yılları arasında daha çok sayıda okulun inşa edilmiş olması bu politikalarla ilişkilendirilebilir.

Çizelge 5.3. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan Cumhuriyet Dönemi eğitim yapılarının yapım yılları

Eğitim Yapısının İsmi	Yapım Yılı	Eğitim Yapısının İsmi	Yapım Yılı	Eğitim Yapısının İsmi	Yapım Yılı
Akseki Ortaokulu	1947	**Çınardibi Köy Okulu**	1941	**Kepezbeleni Köy Okulu**	1945
Akşahap İlkokulu	1939 öncesi	**Çukurköy Köy Okulu**	1941	**Mahmutlu Köy Okulu**	1923
Akşahap Köy Okulu	1940-1950	**Değirmenlik Köy Okulu**	1947	**Minareli Köy Okulu**	1939
Aşağıaşıklar Köy Okulu	1945	**Dikmen Köy Okulu**	1942	**Ormana İlkokulu**	1930
Bademli Köy Okulu	1946/1950	**Emiraşıklar Köy Okulu**	1945	**Pınarbaşı Köy Okulu**	1944
Başlar Köy Okulu	1944	**Erenyaka Köy Okulu**	1941	**Sadıklar Köy Okulu**	1926/1930
Belenalan Köy Okulu	1933	**Güçlüköy Köy Okulu**	1945	**Salihler Köy Okulu**	1945
Büyükalan Köy Okulu	1930-1950	**Gümüşdamla Köy Okulu**	1940	**Sarıhacılar Köy Okulu**	1923-1930
Ceceler Köy Okulu	1947	**Günyaka Köy Okulu**	-	**Susuzşahap Köy Okulu**	1942
Cemerler Köy Okulu	1941-1942	**Güzelsu Yatılı Bölge Okulu**	1932-1933	**Süleymaniye İlkokulu**	1928
Cendeve Köy Okulu	1941	**Hocaköy Köy Okulu**	1941	**Süleymaniye Köy Okulu**	1946
Cevizli İlkokulu	1923	**İbradı İlkokulu**	1934	**Taşlıca Köy Okulu**	1941-1942
Çaltılıçukur Köy Okulu	1940	**Karakışla Köy Okulu**	1953-1954	**Ürünlü Köy Okulu**	1956
Çanakpınar Köy Okulu	1941	**Kepez Köy Okulu**	1945	**Üzümdere Köy Okulu**	1941

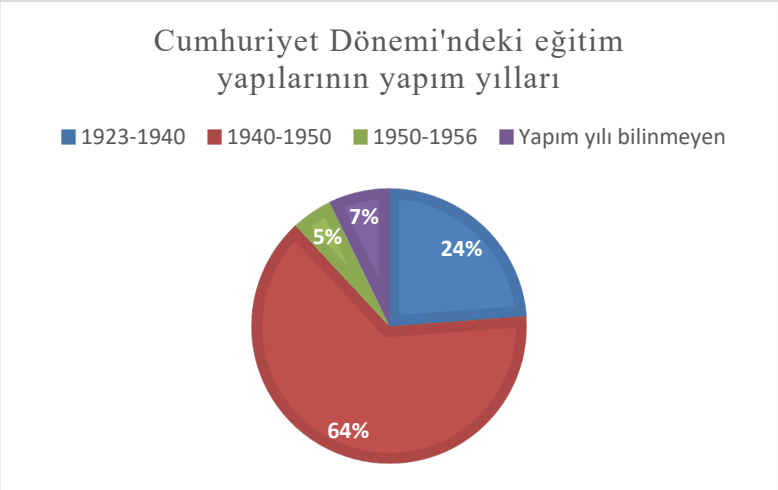

Şekil 5.2. Cumhuriyet Dönemi'nde Akseki – İbradı Havzası'nda eğitim yapılarının yapım yılları grafiği

Akseki - İbradı Havzası'ndaki eğitim yapıları, plan şemaları açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken günümüze ulaşan 11 yapı ve günümüze ulaşamayan fakat Lemi Merey ve Nilgün Aydoğmuş tarafından restitüsyon planları hazırlanmış olan Ormana Medresesi ele alınmıştır. Günümüze ulaşan 11 yapıdan iki adedi medrese yapılarıdır. Sarıhacılar'da bulunan medrese yapısının bir bölümü günümüze ulaşabilmiş fakat yapıda oluşan bozulmalar sebebiyle plan şeması çıkarılamamıştır. Güzelsu'da bulunan Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı ise derslik ve oda mekanlarından oluşan dikdörtgen planlı bir yapıdır. Günümüze ulaşamayan Ormana Medresesi, yapının restitüsyon planına göre 22 odanın bulunduğu avlulu bir plan şemasına sahiptir. Günümüze ulaştığı tespit edilebilen dokuz adet köy okulu yapısı ise Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiştir. Sarıhacılar Köy Okulu'nun kare planlı, diğer yapıların ise dikdörtgen planlı olduğu görülmektedir. Akşahap Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu, Süleymaniye Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu, içerisinde öğretmen lojmanını da barındırmaktadır. Diğer yapılarda ise öğretmen lojmanı bulunmamaktadır. İçerisinde öğretmen lojmanı bulunan yapıların plan şemasının ve büyüklüklerinin benzer olduğu görülmektedir.

Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Minareli Köy Okulu, Sarıhacılar Köy Okulu ve Minareli Köy Okulu'nun iki katlı olduğu, Büyükalan Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı, Susuzşahap Köy Okulu ve Süleymaniye Köy Okulu'nun ise tek katlı olduğu anlaşılmaktadır. Sarıhacılar Medresesi ve Ormana Medresesi'nin ise kat adedi tespit edilememiştir.

İncelenen köy okulu yapılarından Minareli Köy Okulu bir derslikli, Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Sarıhacılar Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu iki derslikli, Ürünlü Köy Okulu ise üç dersliklidir. Dersliklerin yanı sıra Belenalan Köy Okulu ve Minareli Köy Okulu'nda öğrencilerin pratik yeteneklerini geliştirmeye yönelik atölye ortamı sunan "işlik" mekanları da yer almaktadır.

1923-1940 yılları arasında yapıldığı bilinen Belenalan Köy Okulu, Minareli Köy Okulu ve Sarıhacılar Köy Okulu, plan şeması bakımından incelenen diğer köy okulu

yapılarından ayrıldığı görülmektedir. 1940-1956 yılları arasında inşa edildiği bilinen Akşahap Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu, Süleymaniye Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu'nun plan şemasının ise benzer bir tipoloji oluşturacak şekilde 1940'lı yıllarda köylerde yapılacak okullara yönelik açılan proje yarışmasında birinci seçilen Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk iklim bölgesi proje tipine benzer olduğu değerlendirilebilir.

Çizelge 5.4. Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp plan şemasına ulaşılabilen eğitim yapıları

Eğitim Yapısının İsmi	Günümüze Ulaşan Yapılar	Yapının Dış Duvar Ölçüleri	Çatı	Derslik Sayısı	Plan Şeması
Akşahap Köy Okulu	✓	23,80 m x 10,00 m	Kırma Çatı	2 Derslikli	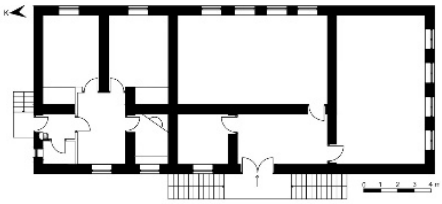
Belenalan Köy Okulu	✓	15,00 m x 7,60 m	Kırma Çatı	2 Derslikli	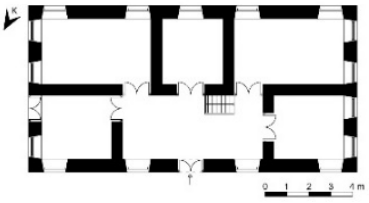
Büyükalan Köy Okulu	✓	25,00 m x 15,00 m (?)	Kırma Çatı	-	-
Güçlüköy Köy Okulu	✓	20,80 m x 10,00 m	Kırma Çatı	2 Derslikli	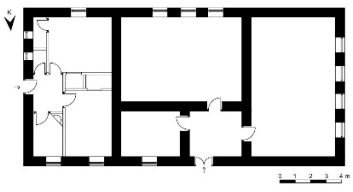

Çizelge 5.4'ün devamı

Güzelsu Mecidiye Medresesi Geç Dönem Ek Yapısı	✓	14,75 m x 5,75 m	Beşik Çatı	-	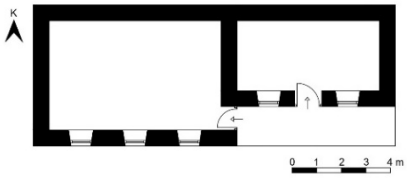
Minareli Köy Okulu	✓	19,90 m x 8,20 m	Kırma Çatı	1 Derslikli	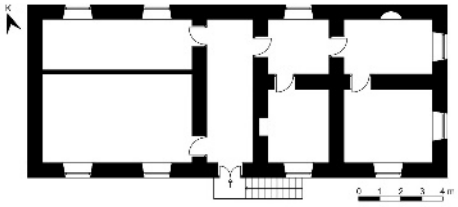
Ormana Medresesi	-	-	-	-	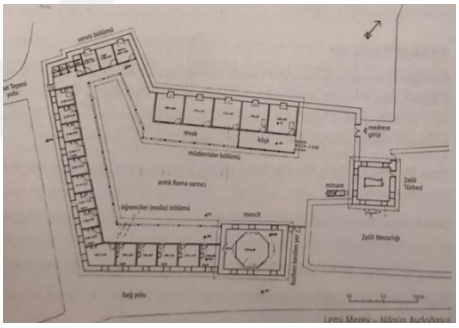
Sarıhacılar Medresesi	✓	-	Beşik Çatı	-	-
Sarıhacılar Köy Okulu	✓	8,10 m x 7,10 m	Kırma Çatı	2 Derslikli	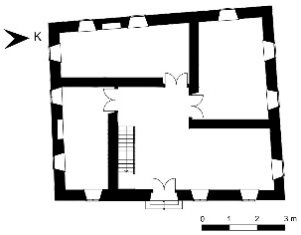

Çizelge 5.4'ün devamı

Susuzşahap Köy Okulu	✓	20,80 m x 10x20 m	Kırma Çatı	2 Derslikli	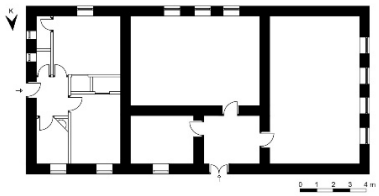
Süleymaniye Köy Okulu	✓	24,40 m x 12,40 m	Kırma Çatı	2 Derslikli	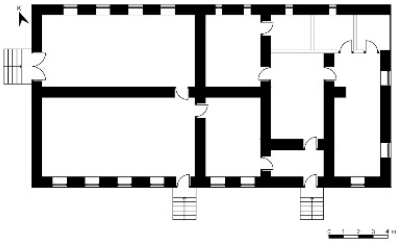
Ürünlü Köy Okulu	✓	22,20 m x 10,10 m	Kırma Çatı	3 Derslikli	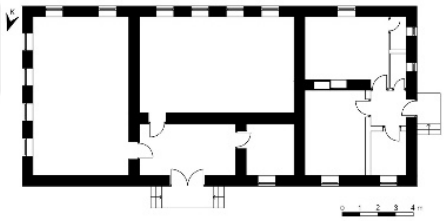

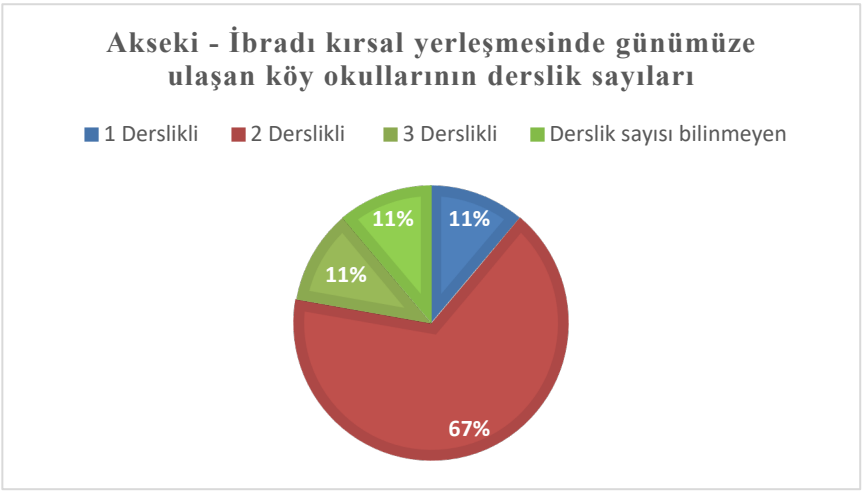

Şekil 5.3. Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan köy okullarının derslik sayıları grafiği.

5.3. Cephe Özellikleri

Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan eğitim yapılarının ve günümüze ulaşamayıp eski fotoğrafları bulunan yapıların cepheleri incelendiğinde Osmanlı Dönemi'nde inşa edildiği bilinen Sarıhacılar Medresesi, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı ve Ürünlü Medresesi'nin asimetrik cephe düzeninde, 1923-1940 yılları arasında inşa edilmiş olan Akşahap İlkokulu, Belenalan Köy Okulu, Minareli Köy Okulu, Ormana İlkokulu ve Sadıklar Köy Okulu'nun simetrik cephe düzeninde, 1940-1956 yılları arasında inşa edildiği bilinen Akşahap Köy Okulu, Başlar Köy Okulu, Çanakpınar Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu, Süleymaniye Köy Okulu, Ürünlü Köy Okulu ve Kepezbeleni Köy Okulu'nun giriş cephelerinin ise asimetrik düzende olduğu görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren 1940'lara kadar inşa edilen okul yapılarının simetrik cephe düzeninde, 1940 yılından sonra inşa edilen yapıların ise Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk iklim bölgesi proje tipine benzer şekilde asimetrik olduğu değerlendirilebilir.

İncelenen yapılarda yapı girişlerinin genellikle cephelerin orta aksında yer aldığı görülmektedir. Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısında giriş farklı olarak terastan sağlanmaktadır. Öğretmen lojmanı olan köy okulu yapılarında ise lojman girişi yan cephelerden sağlanmaktadır. Fakat Süleymaniye Köy Okulu'nda okul ve öğretmen lojmanı girişleri aynı cephede yer almaktadır.

Yapıların birçoğunda pencere biçimleri benzer şekilde ½ oranında olmasına rağmen Çanakpınar Köy Okulu, Günyaka Köy Okulu, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı ve Minareli Köy Okulu'nda kareye yakın pencere tipleri de görünmektedir. Yapıların giriş kapılarının ise genellikle çift kanatlı olduğu, fakat Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısına tek kanatlı kapılarla giriş sağlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Belenalan Köy Okulu giriş kapısının diğer yapılardan farklı olarak kemerli olduğu görünmektedir.

Çizelge 5.5. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının giriş cepheleri

Eğitim Yapısının İsmi	Günümüze Ulaşan Yapılar	Yapım yılı	Giriş Cephesi	Açıklama
Akşahap İlkokulu	-	1939 öncesi		2 kat yüksekliğindeki giriş cephesi simetrik düzene sahiptir. Cephenin orta aksında üçgen alınlıklı giriş, iki yanında ½ oranında ikişer pencere bulunmaktadır.

Çizelge 5.5'in devamı

Akşahap Köy Okulu	✓	1940-1950		2 kat yüksekliğindeki giriş cephesi asimetrik düzene sahiptir. Giriş aksının kuzey kısmında ½ oranında üç pencere bulunmaktadır.
Başlar Köy Okulu	-	1944		Tek kat yüksekliğinde olan cephenin asimetrik düzene sahip olduğu anlaşılmaktadır.
Belenalan Köy Okulu	✓	1933		Tek kat yüksekliğindeki cephe simetrik düzene sahiptir. Giriş aksının iki yanında ½ oranında ikişer adet pencere bulunmaktadır.
Büyükalan Köy Okulu	✓	1930-1950		Yapının eski fotoğrafından cephenin tek kat yüksekliğinde olduğu ve giriş kapısının cephenin orta aksında bulunduğu görülmektedir.
Çanakpınar Köy Okulu	-	1941		Tek kat yüksekliğindeki cephe asimetrik düzene sahiptir. Farklı boyutlarda pencereler ve teras bulunmaktadır.

Çizelge 5.5'in devamı

Emiraşıklar Köy Okulu	-	1945		Giriş cephesinin orta aksında üçgen alınlıklı giriş yer almaktadır.
Güçlüköy Köy Okulu	✓	1945		Tek kat yüksekliğindeki giriş cephesi asimetrik düzene sahiptir. Giriş aksının doğu kısmında ½ oranında üç pencere bulunmaktadır.
Günyaka Köy Okulu	-	-		Giriş cephesinin bir kısmının göründüğü fotoğraftan ½ oranında pencereler yer aldığı, cephenin orta aksında giriş kapısının bulunduğu anlaşılmaktadır.
Güzelsu Mecidiye Medresesi Geç Dönem Ek Yapısı	✓	-		Tek kat yüksekliğindeki yapının girişleri terastan sağlanmaktadır. Giriş cephesi asimetrik düzene sahiptir.
Güzelsu Yukarı Mektep	-	-		Yapının giriş cephesinde ahşap dikmelerle yükseltilmiş ayazlık bulunmaktadır.

Çizelge 5.5'in devamı

Kepezbeleni Köy Okulu	-	1945		Tek kat yüksekliğindeki cephe asimetrik düzene sahiptir. ½ oranında pencereler ve teras bulunmaktadır.
Minareli Köy Okulu	✓	1939		2 kat yüksekliğindeki giriş cephesi simetrik düzene sahiptir. Giriş aksının iki yanında ikişer adet pencere bulunmaktadır.
Ormana İlkokulu	-	1930		Tek kat yüksekliğindeki giriş cephesi simetrik düzene sahiptir. Cephenin orta aksında üçgen alınlıklı giriş, iki yanında ½ oranında ikişer pencere bulunmaktadır.
Sadıklar Köy Okulu	-	1926/ 1930	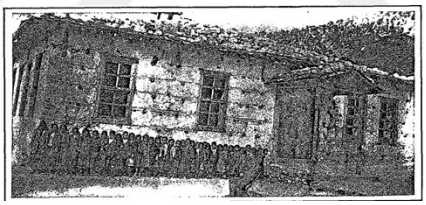	Tek kat yüksekliğindeki giriş cephesi simetrik düzene sahiptir. Cephenin orta aksında üçgen alınlıklı giriş, iki yanında ½ oranında ikişer pencere bulunmaktadır.
Sarıhacılar Medresesi	✓	-		Yapının eski fotoğrafından girişi algılanmamaktadır. Görünen cephede pencere açıklığı bulunmamaktadır.
Susuzşahap Köy Okulu	✓	1942		Tek kat yüksekliğindeki giriş cephesi asimetrik düzene sahiptir. Giriş aksının doğu kısmında ½ oranında üç pencere bulunmaktadır.

Çizelge 5.5'in devamı

Süleymaniye Köy Okulu	✓	1946		Yapının öğretmen lojmanı ve okul girişinin bulunduğu cephe tek kat yüksekliğinde olup asimetrik düzene sahiptir.
Ürünlü Köy Okulu	✓	1956		Tek kat yüksekliğindeki giriş cephesi asimetrik düzene sahiptir. Giriş aksının batı kısmında ½ oranında üç pencere bulunmaktadır.
Ürünlü Medresesi	-	1889		İki kat yüksekliğindeki giriş cephesi boyunca ahşap balkon olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.6. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının cephe düzenleri

	1923 – 1940 yılları arasında inşa edilen eğitim yapıları (simetrik cephe düzeninde)		**1940 yılından sonra inşa edilen eğitim yapıları (asimetrik cephe düzeninde)**
Akşahap İlkokulu		**Akşahap Köy Okulu**	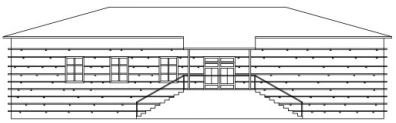
Belenalan Köy Okulu	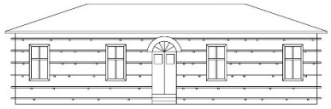	**Başlar Köy Okulu**	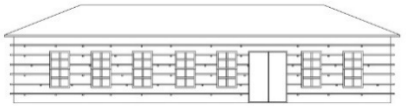

Çizelge 5.6'nın devamı

Minareli Köy Okulu	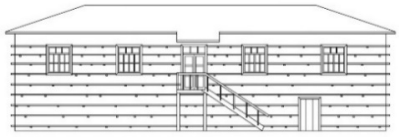	**Çanakpınar Köy Okulu**	
		Güçlüköy Köy Okulu	
		Kepezbeleni Köy Okulu	
Ormana İlkokulu	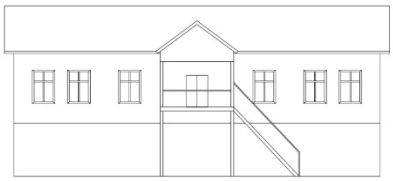	**Susuzşahap Köy Okulu**	
		Süleymaniye Köy Okulu	
Sadıklar Köy Okulu	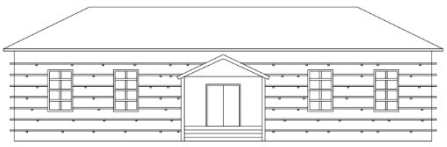	**Ürünlü Köy Okulu**	

5.4. Malzeme ve Yapım Tekniği

Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapıları malzeme ve yapım tekniği açısından incelenmiştir. İncelenen yapılarda yapı malzemesi olarak taş, tuğla ve ahşap malzemelere rastlanmıştır. Bu kapsamda incelenen okul yapılarından Güçlüköy Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu'nda taş ve tuğla birlikte, Susuzşahap Köy Okulu'nda taş malzeme, değerlendirilen diğer yapılarda ise taş ve ahşap birlikte kullanılmıştır. Yapılar yapım tekniği açısından incelendiğinde ise yöreye özgü geleneksel yapım tekniği olan düğmeli duvar yapım

tekniğinin yanı sıra yığma duvar, ahşap bağdadi[4] duvar ve hımış tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. İncelenen yapılardan Akşahap İlkokulu, Güzelsu Yukarı Mektep ve Ürünlü Medresesi'nde düğmeli duvarla birlikte ahşap bağdadi duvar, Minareli Medresesi'nde düğmeli duvarla birlikte hımış, Güçlüköy Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu'nda yığma duvar kullanıldığı, değerlendirilen diğer yapıların ise düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği görülmüştür. Ayrıca taş ve tuğla malzemeyle yığma olarak inşa edildiği anlaşılan Ürünlü Köy Okulu'nun bodrum katında betonarme kiriş ekler bulunmaktadır. Ormana İlkokulu'nun ise eski fotoğrafında cephenin sıvalı olduğu görülmüş, malzeme ve yapım tekniğiyle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çizelge 5.7. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının malzeme ve yapım teknikleri

	Günümüze Ulaşan Yapılar	Malzeme			Yapım Tekniği			
		Taş	Tuğla	Ahşap	Yığma Duvar	Düğmeli Duvar	Ahşap Bağdadi Duvar	Hımış
Akşahap İlkokulu	-	X		X		X	X	
Akşahap Köy Okulu	✓	X		X		X		
Başlar Köy Okulu	-	X		X		X		
Belenalan Köy Okulu	✓	X		X		X		
Büyükalan Köy Okulu	✓	X		X		X		
Çanakpınar Köy Okulu	-	X		X		X		
Emiraşıklar Köy Okulu	-	X		X		X		
Güçlüköy Köy Okulu	✓	X	X		X			
Günyaka Köy Okulu		X		X		X		

[4] Bağdadi: ağaç direkler üzerine çakılmış çıtalara veya kamışlara sıva vurularak yapılan duvar veya tavan (Hasol 2012).

Çizelge 5.7'nin devamı

Güzelsu Mecidiye Medresesi Geç Dönem Ek Yapısı	✓	X		X		X		
Güzelsu Yukarı Mektep	-	X		X		X	X	
Kepezbeleni Köy Okulu	-	X		X		X		
Minareli Köy Okulu	✓	X		X		X		X
Ormana İlkokulu	-	Yapının eski fotoğrafında cephesi sıvalı olduğundan malzeme ve yapım tekniği açısından bilgi edinilememiştir.						
Sadıklar Köy Okulu	-	X		X		X		
Sarıhacılar Medresesi	✓	X		X		X		
Sarıhacılar Köy Okulu	✓	X		X		X		
Susuzşahap Köy Okulu	✓	X			X			
Süleymaniye Köy Okulu	✓	X		X		X		
Ürünlü Köy Okulu	✓	X	X		X			
Ürünlü Medresesi	-	X		X		X	X	

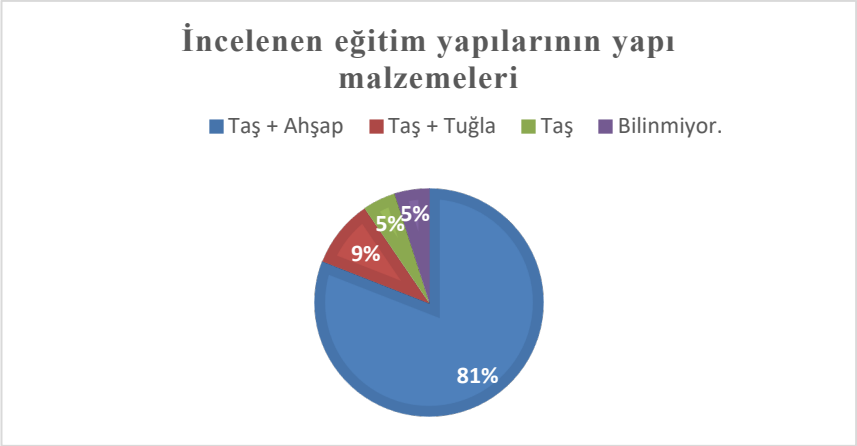

Şekil 5.4. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının yapı malzemeleri

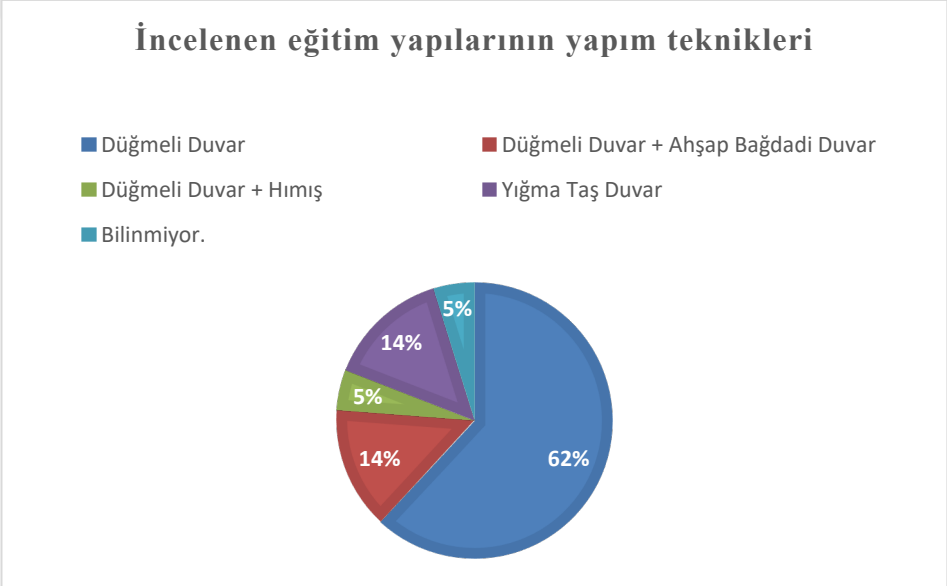

Şekil 5.5. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflarına ulaşılan eğitim yapılarının yapım teknikleri

Cumhuriyet Dönemi'nde 1930'lu yıllarda gelişen köylerdeki okul inşasında, hazırlanan örnek projelerde yerel şartlara uygun olarak taş, ahşap ve kerpiç malzemelerle inşa edilebileceği belirtilmiştir. 1940'lı yıllarda Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar'ın birinci olduğu tip proje yarışmasının şartnamesinde ise okulların yapılacakları köylere uygun malzeme ve yapım tekniğinde yapılmasının önemli olduğu belirtilmektedir (Kul 2011). İncelenen köy okullarının büyük bir kısmında yapı malzemesi olarak taş ve ahşap malzemenin, yapım tekniği olarak düğmeli duvar yapım tekniğinin görülmesi Cumhuriyet Dönemi'nde alınan bu kararlarla ilişkilendirilebilir. Ayrıca Cumhuriyet Dönemi öncesinde inşa edilmiş olan yapıların da düğmeli duvar yapım tekniğinde inşa edildiği görülmektedir. Bu durum Akseki – İbradı Havzası'nın sahip olduğu zorlu coğrafi koşullar ve doğal çevreyle ilişkilendirilebilir.

5.5. Bezeme Elemanları

Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapıları incelendiğinde, yapıların cephelerinin ve iç mekân elemanlarının oldukça sade olduğu görülmektedir. Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının pencere kapaklarında yörede oldukça sık rastlanan kaplumbağa motifleri bulunmaktadır. Minareli Köy Okulu'nun ise ahşap ocaklığında yöredeki bezeme elemanlarına benzer şekilde motifler bulunmaktadır. Bu yapılardaki elemanlar dışında diğer yapılarda herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

(a) **(b)**

Şekil 5.6. a) Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının pencere kapağında bulunan kaplumbağa motifi (Ercivan 2020); **b)** Minareli Köy Okulu'nun ahşap ocaklığı (Eyyup Doğan Arşivi)

Cumhuriyet Dönemi'nde kırsal yerleşmelerde eğitim yapılarının sayılarının hızla arttırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1930'larda Köy Eğitmenleri Kanunu yürürlüğe girdikten sonra köylerde "az maliyetli, işlevsel, sade, ucuz ve sağlam" yapıların yapılması amaçlanmıştır. 1940'lı yıllarda Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar'ın birinci olduğu tip proje yarışmasının şartnamesinde ise tasarlanacak yapılarda en kolay ve en ucuz çözümlerin beklendiği belirtilmektedir. Tez kapsamında incelenen Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiş eğitim yapılarının da sade ve bezemesiz olması, o dönemde alınan bu kararlarla ilişkilendirilebilir.

5.6. Yapısal ve İşlevsel Sorunlar

Tez kapsamında Akseki – İbradı Havzası'nda Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edildiği bilinen birçok eğitim yapısı tespit edilmiştir. Fakat bu yapılardan 11 adedinin günümüze ulaştığı tespit edilmiş, diğer yapılarla ilgili herhangi

bir kalıntıya ise rastlanmamıştır. Bu kapsamda incelenen yapılardan Büyükalan Köy Okulu ve Sarıhacılar Köy Okulu'nun tamamen yıkıldığı, sadece bazı temel duvarlarının görülebildiği anlaşılmıştır. Ayrıca Sarıhacılar Medresesi'nin de büyük ölçüde yıkıldığı, sadece kuzey cephesinin bir bölümünün ayakta kaldığı görülmektedir.

Yöre halkı ve belediyeden edinilen bilgilere göre, tescilli Akşahap Köy Okulu ve Süleymaniye Köy Okulu'nun esaslı onarım, Belenalan Köy Okulu'nun ise basit onarım geçirdiği bilinmektedir. Yapıların mevcut fiziki durumları incelendiğinde ise tescilsiz olan Susuzşahap Köy Okulu ve tescilli Ürünlü Köy Okulu'nun bazı onarım ve müdahaleler gördüğü söylenebilir. Bu onarım ve müdahalelerin yapıların ömürlerini uzattığı, yapısal durumlarını güçlendirdiği, fakat yapıların özgün mimari özelliklerine aykırı olduğu değerlendirilebilir. Bu aykırı müdahaleler arasında Susuzşahap Köy Okulu'nda duvarlarda çimento müdahaleler, çatı örtüsünün sac olarak değiştirilmesi, pencerelerin PVC olarak değiştirilmesi ve iç mekânda laminant parke kullanımı gösterilebilir. Ürünlü Köy Okulu'nda da duvarlarda çimento müdahaleler ve bodrum katta betonarme kirişler görülmektedir.

İncelenen yapılardan onarım geçirdiği tespit edilen Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Susuzşahap Köy Okulu, Süleymaniye Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu'nun yapısal olarak iyi durumda olduğu, Güçlüköy Köy Okulu, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı ve Minareli Köy Okulu'nun ise üst örtülerinin çöktüğü, iç mekân elemanları ve taşıyıcı duvarları başta olmak üzere mimari elemanlarının tamamen yıkılma tehlikesi oluşturacak şekilde bozulmaya uğradığı söylenebilir.

Köylerde taşımalı eğitime geçilmesi nedeniyle özgün işlevini devam ettiren yapı bulunmamaktadır. Fakat bazı yapılar yeniden işlevlendirilmiştir. Susuzşahap Köy Okulu'nun muhtarlık binası ve köy odası işlevinde, Süleymaniye Köy Okulu'nun ise müze işlevinde kullanıldığı bilinmektedir. Akşahap Köy Okulu'nun ise onarımının tamamlanmasıyla birlikte köy halkının toplu etkinler düzenleyeceği köy odası işlevinde kullanılacağı bilgisine ulaşılmıştır. Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısında ise 1960'lı yıllarda biçki-dikiş-nakış kursları açıldığı, bu kursların 1983 yılına kadar devam ettiği bilinmektedir (Ercivan 2020). Belenalan Köy Okulu'nun ise bir dönem dokuma atölyesi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca Sarıhacılar Köy Okulu'nun rekonstrüksiyon projesinin hazırlandığı ve butik otel olarak işlevlendirileceği bilinmektedir. Akseki – İbradı Havzası'nda yapısal ve işlevsel durum açısından incelenen yapılar Çizelge 5.6. 'da değerlendirilmiştir. Bu tablo üzerinde temel seviyesine kadar yıkılmış, sadece bazı kısımlarda temel duvarlarının görülebildiği yapılar ile plan şeması çıkarılamayacak şekilde bozulmaya uğrayan yapılar "yıkık" olarak işaretlenmiştir. Çatı konstrüksiyonu ile yapının ana taşıyıcı duvarlarının bozulmaya uğradığı, yıkılma tehlikesi altın bulunan yapılar "kötü", temel taşıyıcı elemanların iyi durumda olduğu fakat döşeme, tavan ve iç mekan elemanlarında bozulmalar görülen yapılar "orta", yapısal ve iç mekan elemanlarının iyi durumda olduğu, sadece bakımlarının yapılması gerektiği yapılar ise "iyi" olarak işaretlenmiştir (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapılarının yapısal ve işlevsel durumları

	Yapısal Durum				Mevcut İşlevsel Durum
	Yıkık	Kötü	Orta	İyi	
Akşahap Köy Okulu				X	Yapı kullanılmamaktadır.
Belenalan Köy Okulu			X		Yapı kullanılmamaktadır.
Büyükalan Köy Okulu	X				Yapı kullanılmamaktadır.
Güçlüköy Köy Okulu		X			Yapı kullanılmamaktadır.
Güzelsu Mecidiye Medresesi Geç Dönem Ek Yapısı		X			Yapı kullanılmamaktadır.
Minareli Köy Okulu		X			Yapı kullanılmamaktadır.
Sarıhacılar Medresesi	X				Yapı kullanılmamaktadır.
Sarıhacılar Köy Okulu	X				Yapı kullanılmamaktadır.
Susuzşahap Köy Okulu			X		Muhtarlık ve Köy Odası
Süleymaniye Köy Okulu				X	Müze
Ürünlü Köy Okulu			X		Yapı kullanılmamaktadır.

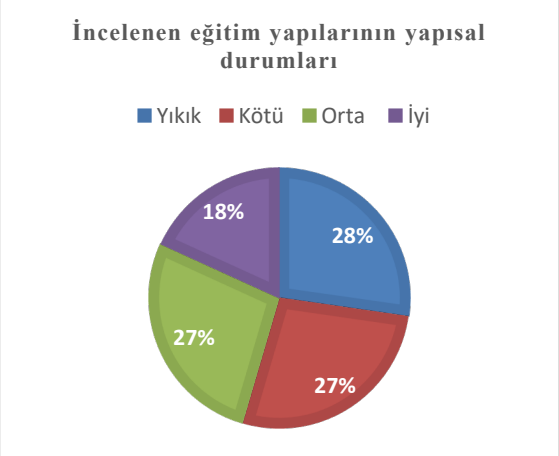

Şekil 5.7. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapılarının yapısal durumları

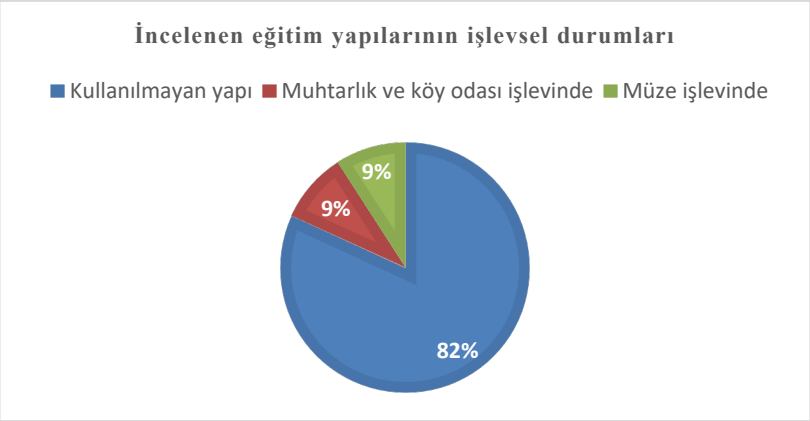

Şekil 5.8. Akseki – İbradı Havzası'nda bulunan günümüze ulaşan eğitim yapılarının mevcut işlevsel durumları

Tez kapsamında incelenen eğitim yapılarının büyük bir bölümünün günümüze ulaşmadığı, günümüze ulaşanların ise bazılarının temel seviyesine kadar yıkıldığı, bazılarının ise yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu görülmüştür. Bu durumun oluşmasında yapıların özgün işlevini kaybetmesi ve yeni bir işlev verilmemesinin yanı sıra çevresel etkenlerin ve insan müdahalelerinin etkili olduğu söylenebilir. Tescilli ve esaslı onarım geçirmiş olan yapıların özgün haliyle korunarak günümüze ulaştığı, tescilsiz yapıların ise gördüğü aykırı müdahalelerle birlikte ayakta kaldığı değerlendirilebilir. Ayrıca yakın tarihlere kadar yeni bir işlev verilmiş olan Belenalan Köy Okulu ve Süleymaniye Köy Okulu'nun yapısal olarak daha iyi durumda olduğu değerlendirilebilir. Bu doğrultuda dönemin özelliklerini yansıtan bu eğitim yapılarının kültür varlığı olarak tescillenmesi, özgününe uygun olarak onarımlarının yapılması gerekmektedir. Ayrıca Akseki – İbradı havzasının kırsal turizm gelişmelerine katkı sağlayacak şekilde kültürel fonksiyonda yeniden işlevlendirilebilir. Yapıların onarımlarının yapılarak yeniden işlevlendirilmesinin gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli olduğu değerlendirilebilir.

6. SONUÇLAR

Eğitim, tarih boyunca insanlığın en önemli konularından birisi olmuş, dönemin yaşantısına, ekonomik ve kültürel özelliklerine yön vermiştir. Eğitim yapıları da dönemin bu özelliklerine göre değişim göstermiş ve gelişmiştir. Türklerin İslamiyet'i kabulü öncesindeki göçebe hayatı, kültürel sürekliliğin oluşmasını engellemiştir. Yerleşik hayata geçilmesiyle eğitim anlayışı oluşmaya başlayan Türklerin İslamiyet'i kabulü ile eğitim, din temelli olarak gelişmiştir. Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde fenni ilimlerin de öğretildiği kurumlar açılmasına rağmen eğitim anlayışı din temelli ve merkezlerde gelişmiştir. Kırsal yerleşmelerdeki eğitim yapıları Tanzimat Dönemi'yle birlikte gündeme gelmiş, II. Meşrutiyet Dönemi'nde önemli fikirler ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise kırsal yerleşmelerde eğitim, devletin en önemli konuları arasında olmuş, birçok önemli kanun çıkarılmıştır.

Akseki- İbradı Havzası zengin doğal ve kültürel değerlere sahiptir. Bu değerler, Akseki ve İbradı'nın Osmanlı Dönemi'nde önemli bir ilim merkezi olmasını sağlamış, bu coğrafyada birçok kadı, vali, sadrazam gibi önemli ilim ve devlet adamı yetişmiştir. Osmanlı Dönemi'ndeki bu yapı Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiş ve hızla birçok köyde köy okulu inşa edilmiştir. Bu doğrultuda Akseki – İbradı Havzası'nda Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilerek günümüze ulaşan yapılar tespit edilmiş, belgelenmiş ve mimari özellikleri ortaya koyulmuştur. Ayrıca bölgede yer alan arşivler, albümler ve yayınlar taranarak günümüze ulaşamayan eğitim yapılarıyla ilgili bilgiler de ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda 71 yapıyla ilgili çeşitli bilgilere ulaşılmış, fakat günümüze ulaşamadığı tespit edilmiştir. Akseki – İbradı Havzası'nda Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde birçok eğitim yapısının bulunması, bölgenin bir ilim merkezi olduğunu ve bölgede eğitimli insan yetiştirme çabasının bulunduğu değerlendirilmiştir.

Çalışmayla 11 eğitim yapısının günümüze ulaştığı tespit edilmiştir. Bu eğitim yapılarının bulunduğu kırsal yerleşmelerden Akşahap, Belenalan, Büyükalan, Güzelsu, Sarıhacılar ve Ürünlü'de kentsel sit alanı bulunduğu ve eğitim yapılarının sit sınırları içerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu, Güçlüköy Köy Okulu, Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısı, Minareli Köy Okulu, Sarıhacılar Köy Okulu, Süleymaniye Köy Okulu ve Ürünlü Köy Okulu'nun korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olduğu tespit edilmiştir.

1940'lı yıllarda Köy Enstitüleri'nin açılmasıyla köy okullarının inşasının da hızlandığı bilinmektedir. Akseki – İbradı Havzası'nda da Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilmiş olan yapıların %69'unun 1940 yılından sonra inşa edildiği görülmüştür. 1940 yılından sonra inşa edilen yapılarda öğretmen lojmanı da bulunduğu ve plan şemalarının Asım Mutlu ve Ahsen Yapanar tarafından tasarlanan soğuk iklim proje tipine benzediği, bu yapıların plan ve cephe düzeni açısından benzer bir tipoloji oluşturduğu değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında iki adet de medrese yapısı tespit edilmiştir. Sarıhacılar Medresesi'nin büyük bir kısmı yıkık olduğundan plan şeması çıkarılamamış, Mecidiye Medresesi'nin ise iki mekândan oluşan dikdörtgen bir plana sahip olduğu görülmüştür.

Günümüze ulaşan ve günümüze ulaşmayıp eski fotoğraflardan bilgi edinilen köy okulları değerlendirildiğinde, 1923-1940 yıllarında inşa edilmiş olan yapılar simetrik cephe düzeninde, 1940 yılından sonra inşa edilmiş olan yapıların ise asimetrik cephe

düzeninde olduğu görülmüştür. Ayrıca incelenen bu yapıların 13 adedinin düğmeli duvar yapım tekniğiyle, üç adedinin düğmeli duvar yapım tekniği ve ahşap bağdadi duvar tekniğiyle, bir adedinin düğmeli duvar yapım tekniği ve hımış tekniğinde, üç adedinin ise yığma duvar tekniğinde inşa edildiği anlaşılmıştır. İncelenen köy okulu yapılarının inşasında düğmeli duvar yapım tekniğinin yaygın olarak kullanılması, Cumhuriyet Dönemi'nde "inşa edilecek köy okullarının bulunduğu köyün malzeme ve tekniğiyle inşa edilmesine" yönelik kararlarla ilişkilendirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilecek köy okullarına yönelik "en kolay, sade ve uygun maliyetli" çözümler olması gerektiği belirtilmiştir. Akseki – İbradı Havzası'nda da Cumhuriyet Dönemi'nde inşa edilen yapıların sade ve bezemesiz yapıldığı değerlendirilmiştir. Yapılar arasında sadece Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının pencere kapaklarında kaplumbağa motifi ve Minareli Köy Okulu'nda ahşap işlemeli ocaklık tespit edilmiştir.

Akseki – İbradı Havzası'nda günümüze ulaşan yapılardan Büyükalan Köy Okulu ve Sarıhacılar Köy Okulu'nun sadece temel duvarlarının günümüze ulaşabildiği, Sarıhacılar Medresesi'nin ise büyük oranda yıkıldığı, sadece kuzey cephesinin bir bölümünün görülebildiği tespit edilmiştir. Tescilli Akşahap Köy Okulu, Belenalan Köy Okulu ve Süleymaniye Köy Okulu'nun basit veya esaslı onarım gördüğü, tescilsiz Susuzşahap Köy Okulu ve tescilli Ürünlü Köy Okulu'nun ise aykırı müdahaleler gördüğü değerlendirilmiştir. İncelenen diğer yapılarda ise bozulmalar oluştuğu ve yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya oldukları tespit edilmiştir.

Günümüzde Susuzşahap Köy Okulu muhtarlık ve köy odası işlevinde, Süleymaniye Köy Okulu ise müze işlevinde kullanılmaktadır. Ayrıca Güzelsu Mecidiye Medresesi geç dönem ek yapısının 1960'lı yıllardan başlayarak biçki-dikiş-nakış kursu olarak kullanıldığı, Belenalan Köy Okulu'nun ise bir dönem dokuma atölyesi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Fakat günümüzde bu iki yapı da dahil olmak üzere diğer yapılar herhangi bir işlevde kullanılmamaktadır.

Eğitim alanında hem Osmanlı Dönemi'nde hem de Cumhuriyet Dönemi'nde önemli bir bölge olan Akseki – İbradı Havzası'nda kırsal mimari gelenekte inşa edilmiş olan toplam 11 adet eğitim yapısı tespit edilerek belgelenmiştir. Bu yapılardan Büyükalan Köy Okulu, Sarıhacılar Medresesi ve Susuzşahap Köy Okulu'nun tescil edilmediği anlaşılmaktadır. Bu hususta yukarıda adı geçen eğitim yapılarının ivedi bir şekilde tescillenerek koruma altına alınması gerekmektedir. Ayrıca Akşahap Köy Okulu ve Süleymaniye Köy Okulu dışındaki yapıların özgününe uygun olarak onarımlarının yapılması gerektiği, bölgenin kırsal turizm gelişmelerine katkı sağlayacak şekilde kültürel fonksiyonda işlevlendirilebileceği değerlendirilmiştir. Yapıların kırsal alanlardaki eğitim tarihinin somut örnekleri olarak gelecek kuşaklara aktarılmasının ancak bu şekilde mümkün olacağı değerlendirilmiştir.

7. KAYNAKLAR

Anonim 1: https://kho.msu.edu.tr/hakkinda/harbiyeli_ataturk/1283_m_kemal.html [Son erişim tarihi: 18.04.2022]

Anonim 2: https://www.tdk.gov.tr/ [Son erişim tarihi: 22.04.2022]

Adak, M., Takmer, B. ve Akdoğdu Arca, E. N. 2015. İlkçağda Akseki Bölgesi. İçinde: Demirtaş, K., Güzelyürek C., Durak, Ü. (Ed), Ben Akseki'yim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 250-275.

Akdemir, H. 2017. *Ali Sururi Paşa. İbradı Belediyesi 'Tarih, Kültür, Sanat ve Edebiyat" Dergisi,* 6: 45-49.

Akın Zorba, H. 2015. Cumhuriyet Dönemi Aksekisi'nden Notlar. İçinde: Demirtaş, K., Güzelyürek C., Durak, Ü. (Ed), Ben Akseki'yim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 324-339.

Akseki Belediyesi Arşivi.

Akseki Cevizli Susuzşahap Köyü Yardımlaşma Derneği Arşivi.

Aksekililer Yardımlaşma Derneği Arşivi.

Aktürk, S. 2020. Atıl Köy Okullarının Yeniden İşlevlendirilmesi: Çanakkale Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, 168 s.

Akyüz, Y. 2008. Türk Eğitim Tarihi, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 527 s.

Alpandiner, A. 2019. İzmir'de Cumhuriyet Dönemi'nde ve Öncesinde Yapılan Eğitim Yapılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 360 s.

Atçıl, A. 2020. Osmanlı Klasik Döneminde Eğitim: Medreseler. İçinde: Gündüz, M. (Ed), Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, ss. 25-40.

Bakırcılar, N. A. ve Durgun, H. 2015. Osmanlı Dönemi'nde Akseki'ye genel bir bakış. İçinde: Demirtaş, K., Güzelyürek C., Durak, Ü. (Ed), Ben Akseki'yim. Elit Ofset

Bakkal, A. 2019. *Antalya Selçuklu Kervansarayları. Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(4): 521-570.

Başarır, B. 2001. Akseki, Hacıgüzeller Evi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 652 s.

Batur, A. ve Öymen Gür, Ş. 2005. Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari, Milli Reasürans, İstanbul, 256 s.

Baysal, E. 2006. Erken Cumhuriyet Döneminde Köy Mekanına Bakış ve Köy Enstitülerinde Mekansal Deneyimler, Yüksek lisans tezi, Ankara, 246 s.

BCA, 1801 – 1311 – 1. T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı.

Binici Tatar, C. 2019. Fersin (Güçlüköy) Köyü Monografisi. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 598 s.

BOA, DH.İD.00218.2.00018, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

BOA, DH.MKT.1696.123, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

Ceylan, E. 2007. Antalya'nın Akseki ve Elmalı İlçelerindeki Türk Dönemi Sivil Mimarlık Örneklerindeki Süsleme Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 147 s.

Çetin, S. ve Kahya, A. 2017. *Kırda bir modernleşme projesi olarak köy enstitüleri: Aksu ve Gönen örnekleri üzerinden yeni bir anlamlandırma denemesi. METU Journal of The Faculty of Architecture,* 37/1, 133-162.

ÇEKÜL, 2012. *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*. Çekül Vakfı, İstanbul, 26 s.

Demiralp Y. 1997. Erken Dönem Osmanlı Medreseleri. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 227 s.

Doğan, R. 1997. *Osmanlı Eğitim Kurumları Ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili*. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 37 (1), 407-442.

Durmuş, G. 2016. Bursa'daki Eğitim Yapılarının Modern Mimarlık Mirası ve Tescil Gerekçeleri Kapsamında İncelenmesi (1920-1970). Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 314 s.

Enhoş, M. 1974. Bütün Yönleriyle Akseki ve Aksekililer. Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 521 s.

Eravşar, O. 2015. Akseki ve çevresindeki Selçuklu Dönemi izleri. İçinde: Demirtaş, K., Güzelyürek C., Durak, Ü. (Ed), Ben Akseki'yim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 290-305.

Erbaş, İ. 2013. *Geleneksel Yerleşkelerde Kullanıcı Müdahaleleri: Süleymaniye Örneği. Akdeniz Sanat Dergisi,* 11: 102-113.

Ercivan, Ş. G. 2020. Antalya İli Akseki İlçesi Güzelsu Kırsal Yerleşmesinin Bütünleşik Koruma Kapsamında İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 306 s.

Geray, C. 1975. *Türkiye'de kırsal yerleşme düzeni ve köy kent yaklaşımı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 30 (1): 45-66.

Günay, R. 2017. Ormana: Toroslarda Bir Köy, Ege Yayınları, İstanbul, 364 s.

Gündüz, M. 2020. İslam Öncesi, Osmanlı Klasik Döneminde Medrese Dışı Eğitim Kurumları. İçinde: Gündüz, M. (Ed), Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, ss. 41-56.

GÜZ-DER Derneği Arşivi.

Hadimli, H. 2008. Akseki İlçesi'nin coğrafyası. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 526 s.

Hasol, D. 2012. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. YEM Yayın, İstanbul, 519 s.

Hüseyin Kurtel Arşivi.

Kavas, K. R. 2009. Environmental aesthetics of the rural architectural tradition in the mediterranean highlander settlement: the case study of Ürünlü. PhD thesis, Middle East Technical University, Ankara, 319 p.

Kavas, K. R. 2015. Akseki-İbradı Havzasında geleneksel mimarlık. İçinde: Demirtaş, K.,

Güzelyürek C., Durak, Ü. (Ed), Ben Akseki'yim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 364-389.

Kavas, Ö. 2020. Mersin'de Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Köy Okulları Mimarisi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 334 s.

Kayın, E. 2012. *Bir "kültürel manzara-kültürel peyzaj" ögesi olarak kırsal yerleşimlerin korunmasına yönelik kavramsal ve yasal irdelemeler*. *Mimarlık Dergisi*, 367.

Kılıç, S. ve Gerengi, A. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları. İçinde: Al Şensoy S. (Ed), Eğitim Yapıları ve Tasarımı. Pegem Akademi, Ankara, ss. 153-171.

Kul, F. N. 2011. *Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları. Mimarlık Dergisi,* 360, 66-71.

Kurşun Tükenmez, Ö. 2021. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Akseki'de Eğitim, Akseki Tarih ve Kültür Sempozyumu, https://www.youtube.com/watch?v=5xhUFwzW5L4&t=6422s [Son erişim tarihi: 19.04.2022].

Mustafa Kavasoğlu Arşivi.

Mürşit Pişkin Arşivi.

Necla – Yaşar Duru Arşivi.

Özbal, M.N. 2017. Bir Toplumun Anatomisi - Çağlar İçinde Bir Dağ Köyü: Ormana, Şahıs Baskısı, 428 s.

Özbek, Y. 2013. *Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1945) Kayseri'de Okul Yapıları. Belleten Dergisi,* 77 (278), 271-302.

Özkan, S. H. 2020. İslam Öncesi, İslami Döneme Geçiş, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Kuruluş Dönemlerinde Eğitim. İçinde: Gündüz, M. (Ed), Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, ss. 1-24.

Özkaynak, K. 1954. Akseki Kazası Tarih-Coğrafya-Turizm-Biyoğrafya. Akgün Matbaası, Ankara, 179 s.

Rapaport, A. 2004, Kültür, Mimarlık Tasarım, (çev.) S. Batur, YEM Yayınevi, İstanbul, 135 s.

Sakaoğlu, N. 2003. Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 401 s.

Sarıkaya, M. A. 2015. Akseki ve çevresinin coğrafyası ve jeolojisi. İçinde: Demirtaş, K., Güzelyürek C., Durak, Ü. (Ed), Ben Akseki'yim. Elit Ofset Matbaacılık, İstanbul, ss. 46-65.

Serkan Gedik Arşivi.

Seyyah Toroslu Arşivi.

Soydan, T. ve Tüncel, M. 2013. *Osmanlı'da İlk Yenileşme Döneminde Eğitimin Kurumsal ve Yönetsel Yapısının Oluşumu ve Gelişimi*. *Milli Eğitim Dergisi,* 198, 110-125.

Sümbül, A. 1989. Evliya Çelebi Gibi Geze Geze… Akseki Kazası ve Köyleri. Yaylacık Matbaası, İstanbul, 415 s.

Şimşek, M. 2013. İbradı (Antalya) İlçesi'nin Fiziki Coğrafyasının Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Metodolojisi ile İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, 116 s.

Taş, B. 2016. Türkiye'nin Kırsal Yerleşmeleri, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 272 s.

Tekeli, İ. ve İlkin, S. 1999. Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 221 s.

Tekeli, İ. 2011. Türkiye İçin Eğitim Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 351 s.

Tonguç, İ. H. 2021. Canlandırılacak Köy, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 723 s.

Tuncer, O.C. 2008. Sivas Gök Medrese (Sahip Ata Fahrettin Ali Medresesi). Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 192 s.

Yeşildal, N. 2008. Antalya, Ürünlü Köyü sivil mimari örneği yapıların yapım sistemlerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 277 s.

Yılmaz Öztürk Arşivi.

8. EKLER

Ek-1. Akseki-İbradı ilçelerindeki kentsel sit alanları ve tescilli eğitim yapıları.

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

PATARA

Sayı : E-79545921-165.02.04-2353564 31.03.2022

Konu : (07.20.90) Antalya İli, Akseki ve İbradı İlçelerindeki kentsel sit alanları.

Sayın Eyyup DOĞAN
MURATPAŞA MH.EVLİYA ÇELEBİ CD.NO.41/11 ANTALYA

İlgi : 28.03.2022 tarihli başvurunuz.

"Kırsal Mimaride Eğitim Yapıları: Akseki-İbradı Örneği" başlıklı tez çalışmanız kapsamında Akseki ve İbradı İlçelerinde yer alan kentsel sit alanları ve köy okulu yapılarının tescil tarihlerine ilişkin bilgi talebinize ilişkin ilgi başvurunuz incelenmiş olup Müdürlüğümüz arşivinde yapılan araştırmada;

Akseki İlçesi, Sarıhacılar Mahallesi Kentsel Sit Alanının, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 11.10.2011 tarih ve 65 sayılı kararıyla tescil edilerek Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 08.08.2019 tarih ve 9644 sayılı kararıyla son şeklini aldığı,

Belenalan Mahallesi Kentsel Sit Alanının, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 21.11.2011 tarih ve 166 sayılı kararıyla,

Büyükalan Mahallesi Kentsel Sit Alanının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 08.06.2015 tarih ve 3775 sayılı kararıyla,

Güzelsu Mahallesi Kentsel Sit Alanının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 31.10.2019 tarih ve 9965 sayılı kararıyla,

Akşahap Mahallesi Kentsel Sit Alanının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 27.02.2020 tarih ve 10523 sayılı kararıyla,

İbradı İlçesi, Ürünlü Mahallesi Kentsel Sit Alanının, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 31.05.2010 tarih ve 4118 sayılı kararıyla,

Süleymaniye Mahallesindeki eski okul-lojman yapısının, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 28.08.2001 tarih ve 5116 sayılı kararıyla,

Güçlüköy Mahallesi, 134 ada 72 parseldeki okul yapısının, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 06.05.2005 tarih ve 423 sayılı kararıyla,

Sarıhacılar Mahallesi, 109 ada 7 parseldeki okul yapısının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 11.10.2011 tarih ve 65 sayılı kararıyla,

Belenalan Mahallesi, 116 ada 2 parseldeki okul yapısının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 21.11.2011 tarih ve 166 sayılı kararıyla,

Akşahap Mahallesi, 106 ada 1 parseldeki okul yapısının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 27.12.2018 tarih ve 8631 sayılı kararıyla,

Güzelsu Mahallesi, 121 ada 5 parseldeki okul yapısının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 31.10.2019 tarih ve 9965 sayılı kararıyla,

Minareli Mahallesi, 126 ada 8 parseldeki okul yapısının, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 29.09.2020 tarih ve 11215 sayılı kararıyla tescil edildiği görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Melike GÜL
Koruma Bölge Kurulu Müdür V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 636C29FC-3CFC-4130-A69C-44EF74800AA9 Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ktb-ebys

Kılıçaslan Mahallesi Zafer Sokak No: 8 Kaleiçi Muratpaşa/ANTALYA
Tel: 0 (242) 247 87 61 - 243 21 60 Faks : 0 (242) 248 35 33Elektronik Ağ:
www.kulturturizm.gov.tr
e-posta: antalyakurul@ktb.gov.tr Kep: antalyakurul@hs01.kep.tr
KEP Adresi : antalyakurul@hs01.kep.tr

Türkiye

Bilgi için:Mine KAHRAMAN
Mimar
Telefon No:(242) 247 87 61-128

ÖZGEÇMİŞ

EYYUP DOĞAN

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans 2019-2022	Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Antalya, TR
Lisans 2013-2017	Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Isparta, TR

MESLEKİ VE İDARİ GÖREVLER

Mimar 2020-Devam Ediyor	ED Mimarlık – Restorasyon Antalya
Mimar 2018-2019	Akseki Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Antalya
Mimar 2017-2018	Bekiroğlu İnşaat Restorasyon San. ve Tic. A.Ş. Sivas-Antalya